

Popoludní Frank urobil – odhliadnuc od Muklíka – len niekoľko povinných záberov, skôr len na dôkaz pre redakciu, že bol na mieste. Zastavil sa v redakcii, odovzdal na vyvolanie dva filmy. Pred vývesnými skriňami redakcie, umiestnenými na priečelí budovy, tiesnili sa skupinky ľudí. Frank už ten záujem pozná. Zábery z tribún, sprievodov, pohrebov vždy majú svoje obecenstvo. Nestoja, neprezerajú tie obrázky z piety k mŕtvemu. Na fotografiách bývajú dobre rozoznateľné tváre. Možno ja, možno niekto známy... Zajtra neprestane vo fotooddelení zvonieť telefón. Sekretárku obľahnú záujemci o fotografie.

Je asi prastarou túžbou človeka vidieť svoju podobu zvečnenú na fotografii, na olejovom obraze, na filmovom plátne, a pre Franka, ktorý tie zvečnenia vyrába, je to nepochopiteľná túžba. Len vo veľmi málo rodinách chýba rodinný album. Tí, o ktorých sa píše, si vystrihujú a nalepujú novinové články o sebe do kompletnej zbierky. Pre publicitu je človek ochotný urobiť čokoľvek. Aj zločin.

Frank s tým má už veľa skúseností a zväčša smiešnych zážitkov. Tu mu pchá ktosi stokorunáčku do vrečka, aby ho zachytil v blízkosti niektorého zo slávnych. Tu prídu za ním dvaja mladí. Po počiatkových rozpakoch mu povedia, čo chcú. Chcú, aby šiel s nimi do ich bytu. Aby ich vyfotografoval pri súložii. Frank sa bráni. To je zakázané.

„Nikto sa to nikdy nedozvie. Sme manželia. Dobré vám to zaplatíme.“

Frank odmieta. Nechce. Keď sú manželia, načo im je taká séria snímok? Chcú vedieť, ako pritom vyzerajú. Zhora, z boku, zdola.

„Namontujte si ku gauču zrkadlá...“

To už urobili. Ale to rozptyľuje, to nie je to pravé. A chceli by si obrázky zachovať pre neskoršie časy.

„A nebojíte sa, že by také obrázky mohol niekto zneužiť? Za to sa dobre platí.“

Toho sa nebáli. Mali všetko podrobne premyslené. On by šiel s Frankom do tmavej komory, aby bol pri vyvolávaní filmu. Z každého negatívu by urobili jednu zväčšeninu. Potom by film spolu spálili.

Mladá, pekná žena sa predsa len pri Frankovom skúmavom pohľade začervenala.

„Viete...“ povedala v rozpakoch, „máme sa radi, a ja by som chcela vedieť, ako vyzerá. Ja mám vždy zavreté oči.“

Frank dlho bojoval sám so sebou, kým odmietol. A odmietol z dôvodu, ktorý im nepovedal. Čo bude s obrázkami, keď sa rozvedú? A rozvedú sa. Ľudia, ktorí už v takom mladom manželstve vymýšľajú podobné zvláštnosti, dlho spolu nevydržia.

Frank si ešte dlho potom predstavoval tú scénu. Dvaja na gauči, osvetlení zo všetkých strán reflektormi, a tretí, ktorý sa na to díva, chodí okolo, kľaká si k nim, skláňa sa nad nimi a cvaká snímky. A tí dvaja si myslia, že fotograf nie je človek?

Frank má doma – ktorý fotograf nemá? – bohatú kolekciu ženských aktov. Zo skúsenosti vie, že sotva existuje pekná mladá žena, majúca všetko všade v poriadku, ktorá by sa nedala prehovoriť. Väčšinu z tých, ktoré fotografoval v Evinom rúchu, nemusel prehovárať, a sú medzi nimi aj také, ktoré ho o to požiadali samy. Potiaľ je všetko v poriadku. Frank má vycvičený a zostrený zmysel pre línie a tvary, farby, svetlá a tieň. To už patrí k remeslu. Frank pokladá ženské telo za nádheru všetkých nádhier, za najdokonalejší výplod prírody. Frank vie, že čistá nahota je menej dráždivá ako nejakým doplnkom zdôraznená polo či štvrtinahota. Ale to je niečo celkom iné. Frank, nech akokoľvek o tom rozmýšľal, nevedel si predstaviť, že by sa mohol milovať so ženou v prítomnosti niekoho tretieho, kto sa na nich díva. Dá sa to vôbec? Iste, dá sa, robievajú to, Frank vie o takých žúroch, ale pri nich vždy a v každom prípade ide o čosi inšie, je to istá forma exhibicionizmu, ten je dráždivým zážitkom, nie samotná súlož. Ale tí dvaja mladí chceli čosi inšie, chceli postihnúť nepostihnuteľné. No ktovie, možno o pár desaťročí

budú podobné snímky visieť nad manželskými postelami namiesto dnešných sobášnych, ak ešte vôbec budú existovať manželské postele.

Manželské postele... Frank vie o jednej, nad ktorou visí čudný obraz. Ohromná kolorovaná fotografia toho mŕtveho, ako dviha na tribúnu trojročného chlapca, ktorého mu podáva šťastný, rozžiarený rodič. Otec decka, čašník z veľkej reštaurácie, pribehol na druhý deň za Frankom. Vytiahol ho k vývesnej skrinke pred budovu.

„Vy ste robili ten obrázok?“

Frank sa priznal.

„Chcem ho! Nech stojí, čo stojí, musím ho mať.“

Frank ho poslal za sekretárkou, nech sa s ňou dohodne.

„Nie! Nie tak. Ja chcem veľkú fotografiu, najväčšiu, aká sa dá z negatívu zväčšiť. Kolorovanú.“

„Ja nekolorujem...“ namietol Frank.

„To nič. Mám známeho maliara, ten mi ju vykoloruje.“

„Čo chcete s takou ohromnou fotografiou robiť? Nestačila by vám trinásťkrát osemnásť do rodinného albumu?“

„Chcem takú veľkú. Chcem ju mať nad postelou.“

„V spálni?“

„Postele sú v spálni...“

Frank mu urobil obrovskú zväčšeninu, štyridsaťkrát šesťdesiat. Tým sa to neskončilo. Mesiac nato ho čašník pozval do svojho bytu.

„Musíte sa pozrieť...“

Frank šiel, pozrel sa, videl. Prichodilo mu to veľmi smiešne. Ale je to také smiešne? O čo smiešnejšie ako tie tisíce olejotlačí nad tisícimi iných manželských postelí? Anjel strážny sprevádza nevinné dieťa cez úzku lavičku nad priepasťou. Kristus plače nad skazou Jeruzalema. Vojvodca na koni si po vyhratej bitke prezerá bojisko. Je priam neveriteľné, čo všetko sú si ľudia schopní poviesť nad manželské postele.

Frank sa díva do tvári občanov, defilujúcich okolo katafalku. Ani uspokojenie ani smútok. Možno trochu zvedavosti. Vo fabrike ich vybrali do oficiálnej delegácie, ktorá sa má rozlúčiť s mŕtvym. Tak sú tu, lúčia sa. Bez účasti. Bez záujmu. Nikto ho nemal rád. Nikto ho neželie.

Nikto? Možno sa v jednom dome práve jeden čašník díva na obraz na stene. Možno mu je ľúto, že zomrel. Čo teraz s tou drahou, ohromnou, tak krásne kolorovanou fotografiou v masívnom pozlátanom ráme? K mŕtvemu má celkom iný vzťah ako tí, čo tu chodia okolo. Pre neho je zosnulý najväčšou osobnosťou, s ktorou sa dostal do styku. A tá osobnosť, ten veľký a slávny, nesmrteľný, drží na rukách jeho syna. Syna obyčajného, drobného človeka, čašníka! Počul o ňom kadečo, čašníci počujú veľa, ale to je len závišť, klebety, táraniny, ohováračky! Ten mŕtvy je veľký, dobrý, veď drží na rukách jeho syna. Mal rád deti. Kto má rád deti, nemôže byť zlý...

Ale čo teraz s obrázkom, keď štátnik zomrel? Paľko medzitým podrástol, nemôže ho vložiť do rúk inému štátnikovi na tribúne.

Pred niekoľkými mesiacmi odstraňovali z úradných miestností štátnikov portrét. Nikto to neprikázal. Ľudia vedia niektoré veci vycítiť. O ďalších pár mesiacov nebude visieť nikde. Aj tie oleje sníme vdova zo steny a uloží ich v pivnici alebo v nejakej komore. Ale jeho podoba nezmyselne celkom zo sveta. Zachová sa ešte dlho nad jednou manželskou postelou. To ešte potrvá, kým sa istý mladý muž, dedič malého rodinného domca, rozhodne pre bytovú generálku a namiesto tej smiešnej a nepeknej fotografie, na ktorej je on sám, trojročný, s akýmsi neznámym človekom, zavesí na stenu reprodukciu Modiglianého aktu alebo nejaký originál najnovšieho umeleckého smeru.

Inak je ten mŕtvy sám. Frank chápe ľahostajnosť, s akou ľudia prijali správu o jeho smrti. Nesedávali s ním niekoľko rokov v tej istej školskej lavici, nedelili sa s ním o poslednú cigaretu, aj Frankovi sa to vidí už veľmi dávno, kdesi v neskutočne. Bolo to vôbec? Nenahovára si Frank niečo? Neštylizuje, neidealizuje si tým vlastnú minulosť? Bol ten mŕtvy taký, ako ho Frank videl? Ako potom, ak býval taký, mohol takto skončiť? Kam sa podeli vlastnosti, ktoré na ňom Frank tak obdivoval a ktoré mu, pravdu povediac, aj trochu závidel? Priamosť, odvaha k činu, chuť riskovať, hravý hazard, vyrovnaná fyzická i duševná sila, cieľavedomosť, skromnosť...

Iste, vždy chcel vyniknúť nad iných, vždy chcel byť prvý na čele. Ale keď iní – Franka nezaujima, z akých dôvodov – spoznali jeho výnimočnosť, umožnili mu vyniknúť a urobili ho prvým,

prestal byť výnimočným a vynikajúcim a prvým, potlačil v sebe práve tie vlastnosti, ktoré ho vyniesli nahor. Dosiahol, po čom zrejme roky túžil, i keď to nedal na seba spoznať. Sústredil vo svojich rukách moc. Ale moc nevyužíval. Len ju zneužíval na zabezpečenie ešte väčšej moci. Nestala sa v jeho rukách prostriedkom, stala sa cieľom všetkého jeho snaženia.

Kedy sa to začalo? Kedy premenil kdesi hlboko v sebe my na ja? Bolo to v ňom, alebo ho tak sformovali a skazili nové okolnosti? A čo z toho mal? Aké šťastie mu prinieslo jeho postavenie?

Bolo to krátko pred vypuknutím zhubnej choroby. Štátnik dával večeru pre zahraničných hostí. Stál pri dverách salónu a každému podával ruku. Frankovi aj to podávanie rúk prichodilo vždy smiešne. Načo podávať ruku členom kabinetu, s ktorými sa pred polhodinou rozišiel?

Frank sa chcel nepozorovane prešmyknúť okolo neho. Necítil sa tu dobre. Bude pobežovať, cvakať, fotografovať ho s hosťami, ale v novinách bude fotografia, ako sa Galovič objíma s vedúcim cudzej delegácie.

Štátnik bol nezdravo bledý, ustatý. Možno už v ňom hľadala choroba, o ktorej ešte nevedel? Bol neistý, v poslednom čase cítil, že čosi nie je v poriadku, aj jeho najbližší sa k nemu správali akosi inak. Keď podával prichádzajúcemu Frankovi ruku, skúma-vo sa mu zadával do očí.

„Aj ty si ma zradil...“ povedal trpkou.

Frank už-už mal na jazyku podráždenú poznámku: nikto ňu nezradil len ty sám, ale včas ju zadržal v hrdle. Načo?

„Vytvorili sme nedýchateľné ovzdušie nedôvery. Nikto nikomu neverí. Každý je sám.“

Frank si pomyslel: neskoro si na to prišiel. Ale keď si na to predsa len prišiel, možno, že nie je celkom neskoro.

„Už niet priateľov...“ pokračoval ten druhý v meditovaní.

Frank sa zdržal aj tentoraz. Mohol mu, pravdaže, pripomenúť jeho vlastné slová o priateľstve v politike.

Vtedy ho Frank videl posledný raz. Krátko nato sa dozvedel, že je chorý, že leží na separátnom oddelení nemocnice pre prominentov. Uvažoval, či ho má navštíviť. Vyšlo mu, že nie. Keď raz išiel tade, stretol štátnikovho osobného strážcu. Poznali sa dlho, bol to stále ten istý, čo kedysi zanedbal svoju povinnosť

tým, že si vo fičiacom aute na chvíľu zdriemol. Ten si jeho prítomnosť v tých miestach falošne vysvetlil.

„Ideš ta?“ opýtal sa. Frank pokrútil hlavou. Pištofnik zastal.

„Nuž. Je to bieda. Leží po celé dni sám. Nikto ho nepríde navštíviť. Žena sa len telefonicky každé ráno opýta, ako sa má. Asi je rada, keď počuje, že horšie.“

„Čo mu je?“

„Čosi zlé. S krvou. Ale možno je tak lepšie...“

Nemusel dopovedať. Frank pochopil.

„A ty?“

„Čo ja? Aj ten po ňom bude potrebovať tiene. Len sa povára, že nás zrušia.“

„Bavilo ňu to vôbec?“

„Nuž... keď ja nič inšie robiť neviem... a nebol to zlý život. V neprestajnom zhone, ale mne sa to páčilo. Tak nezájdeš? Potešil by sa.“

Frank pokrútil hlavou. Nezájde.

Trochu ho prekvapilo, čo počul z úst muža, ktorý sám seba nazval tieňom.

„Všetci ho zradili.“

A tentoraz Frank vyslovil, čo nepovedal tomu mŕtvemu pri poslednom stretnutí.

„Zradil sám seba.“

A ešte väčšmi ho prekvapilo, keď pištofnik povedal s povzdychom:

„Veru... ja viem...“

Hľa, ani tí nie sú celkom zo železa, aj oni čosi cítia, čosi vidia o čomsi rozmýšľajú, čosi vedia. Muklík dnes na čestnej strážii iste myslel na celkom iné veci.

Franka privítala žena s tým, že kúpila lístky do kina. Divadlá a kiná hrali. V divadle len na tri dni zmenili program na vážnejší. Zomrel štátnik, ale národný smútok nevyhlásili.

Frankovi bolo ľúto odmietnuť. Dávnejšie už spolu nikde neboli. Ale ešte čosi mal, čosi, čo si na ceste domov zaumienil vykonať.

„Inokedy, Pavlínka. Dnes ešte mám robotu.“

„Nikdy nemáš pre mňa čas ...“ vyčítala mu.

Pritisol ju k sebe. Vždy sa upokojila, keď ju pritisol k sebe. Má pravdu, zanedbáva ju, a nie vždy z nutnosti. Aj tak jej povedal len to, čo hovorieval vždy: vzala si si reportéra.

Len nepi vefa... prosili ho jej oči, keď sa zdvihol, že pôjde.

Dom našiel skoro. Stará búda na spadnutie. Nemali zvonček, musel na dvere zabúchať päťou.

Otvorila mu Margita.

„Servus, Gitka...“ pozdravil ju, akoby sa boli posledný raz videli včera.

Bola rada, že prišiel. Povedala mu to.

„To je pekné od teba.“

„Nevedel som, že tu bývate. Bol by som prišiel už prv.“

Načo klamem? pokarhal sa v duchu. „Prišiel som preto, že zomrel. Za jeho života nemalo význam chodiť.“

Byť páchol asfaltom a plesňou, hoci to sú dva zápachy, ktoré k sebe zvyčajne nepatria. Margita zbadala, ako vtiahol nosom do seba vzduch.

„Byty... veď vieš, ako je to...“ povzdychla si. A aby ju zle nepochopil, vzápätí doložila:

„Od neho by som nebola nič chcela. Ani Martin, po tom, ako sa k nemu zachoval.“

Posadila Franka za stôl v kuchyni, v ktorej zrejme bývala. Čosi

starodávne ho ovialo, spomienka na kuchyne v malom meste, kde spolu rástli. Na tie čisté, vždy vydrhnuté kuchyne s vyšivanými holandskými mlynmi či vyšivanými poučeniami: Bárš aký milý hosť, za tri dni úplne dosť... Keď môj milý bude pijať vodu, nebudem oplakávať dievčenskú slobodu...

Margita sa nezmenila. Tú nezmeni nič, je stále, ako bývala. Spofahlivá, pevná, jednoduchá. Azda preto ju nechal. Nebola dosť reprezentatívnym doplnkom jeho kariéry.

Z vedfajšej izby vyšiel Martin s mladou ženou.

„Prišiel som prv, ako si sa nazdal...“

Margita sa zrazu rozplakala.

„Čo zase plačeš, mama?“ karhal ju syn. „Neplač. Už dva dni stále plače...“

Ech, ty hranáč, čože to hráš pred Frankom za komédiu!

Mladá žena sa taktne vzdialila. Nechcela prekážať. Frank postavil na stôl fľašu vodky, ktorú kúpil cestou.

„Dúfam, že nepohrdneš, Martin?“

„Ešteže čo...“ usmial sa asfaltér.

Sedeli, rozprávali sa o všetkom možnom, len aby nemuseli začať o tom jedinom, na čo všetci traja mysleli. Martin o chvíľu odišiel spať, asfaltéri zavčasu vstávajú. Frank ešte ostal, posedel s Margitou do polnoci. Pospomínali všetko možné, čo spolu zažili. Len toho mŕtveho nie. Až keď sa Frank lúčil, povedala Margita:

„Ani mu nemal kto oči zatlačiť. Všetkých od seba odohnal. Ani ja nemôžem na neho v dobrom myslieť. Nie kvôli sebe. To je dávno preč a to som mu ani nezazlievala. Nemôžeš udržať muža, keď sa spochabie. Ale vlastného syna vyhnať z domu ako prašivého psa...“

„Martinovi sa nemohlo nič lepšie stať, Gitka. Má iné jadro, nebol na taký život. Dôležité je, že našiel sám seba. A teba. Kedysi ti ho vzal, ale teraz je tvojím synom. Dnes večer bolo dobre vidieť vás tak pospolu. Po celý deň som počúval len samé mrchavé veci.“

„Povedz, čo sa to len s nami všetkými porobilo? Bol by si si niekedy pomyslel, že to bude mať takýto koniec?“

„Nebol. Ale to robí moc, Gitka. Našla nás nepripravených, nevedeli sme a ešte sme sa nenaučili ako s ňou zaobchádzať.“

„Ja som nevedela tak žiť, ako odo mňa žiadal. Vždy som sa ostýchala. Načo by mi bola bývala slúžka? Ako sa to zhodovalo s tým, za čo sme sa bili? Nechcela som nič, čo nemohli mať aj iní. Videlo sa mi vždy, že čosi zrádzam. Ved' čím sme sa odlišovali od bývalých pánov? Mali sme hojnosť, a iní žili z prídelov. Nevedela som sa divať ľuďom do očí, vždy sa mi videlo, že mi čosi vyčítajú. Keď prišiel s rozvodom, veľmi to bolelo, ale teraz som rada. Toto je starý dom, práchnivý, plesnivý, ale cítim sa tu lepšie.“

„Bola si?“

„Nie. Ani nepôjdem. Pre mňa zomrel už dávno. Možno som ho mala kedysi priveľmi rada, aby som ho mohla vidieť, aký v skutočnosti bol. Ten, čo odo mňa odišiel, to už nebol on, ale cudzí človek.“

Frank si spomenul, ako mu ten mŕtvy poslal moták, keď ho prepúšťali z väzenia:

„Opatruj Margitku. Postaraj sa, aby jej nič nechýbalo. A nech mi dáva pozor na syna. Ten už bude žiť krajšie...“

Vtedy myslel na budúcnosť syna, ktorého ešte nevidel. Keď sa Martin narodil, bol vo väzení. Margitu k nemu na návštevu nepustili ani s deckom. A keď aj jeho pustili a obidvaja sa spolu zberali do hôr, povedal Margite:

„Teraz budeme biť my ich. Ty chráň syna. Aj to je boj, chrániť synov. Načo by sme inak bojovali?“

Tak ju odbil, keď chcela ísť s nimi. Ženy tam nebudú nič platné, povedal jej, vojna je vec chlapov.

Podvolila sa. Vždy sa mu podvolila. Vtedy sa mu každý vo všetkom podvolil. Boli tam v horách ženy a boli veľmi osožné. Vydžali všetko, vydržali neraz viac ako tvrdí chlapi.

Dnes je ten mŕtvy pre obidvoch cudzí, ako je cudzí každému. Ale Frank s Margitou ho poznali aj iného. Boj bol od malička jeho údelom. Zúfalí četníci, ktorí si s ním nevedeli dať rady, ho neraz zmlátili do bezvedomia. Opatrní meštiaci v malom meste sa ho báli. Vycitili, že ak má hroziaca revolúcia také pevné zálohy, nie je utopistickým snom, ale nástojčivo búcha na dvere dejín.

Viedol štrajky. Poburoval ľud na námestí. Chceli ho kúpiť, umlčať, diskreditovať. Nenávideli ho, ale museli ho rešpektovať. Bol všade, kde sa žiadalo chlapov. Keď sa veľké európske vraž-

denie skončilo, nasadzovali ho vždy tam, kde horelo. Bol komi-sárom pre obnovu železníc. Bol prisediacim pri zvláštnych sú-doch. Bol splnomocnencom pre výkup. Domov vtedy chodieval len kedy-tedy, na skok, funkcie zožrali všetok jeho čas.

Čo z toho mal? Čierne kruhy pod očami od nevyspatia a celú armádu nepriateľov.

Svoju novú kariéru začínal ako veliteľ revolučných milícií. Vymetal štátne úrady, riaditeľstvá, banky, vymetal reakciu, vyťahoval na svetlo dňa svinstvá, ktoré mali ostať skryté v tme. Jeho slovník bol vtedy slovníkom vojvodcu: útok, bitka, hlavný úder, obchvat, dobyté pozície, šance, dorúbať, roznieť na kopytách...

Raz s ním bol Frank v kine na slávnostnej premiére jedného z troch filmov o Maximovi. Pri scéne, keď Lenin poveruje negramotného robotníka vedením cárскеj banky, zaryčal Frankov priateľ nadšením. Potom sa k nej dlho vracal, vždy, keď bohoval, ako tí „červení doktori“ brzdia rozlet robotníckej triedy a zabraňujú vyzdvihovaniu robotníckych kádrov do vedúcich funkcií.

Bol z tých, čo objavili nepriateľa v strane. Kadejakí úchylkári, karieristi, intelektuáli, mäkkýši, agenti sa v nej usalašili. Von s nimi, kým sa im nepodarí zničiť revolúciu.

Čistil. Čistil a čistil. Osvedčil sa. Poslali ho vyčistiť zasvinený kraj. Žiadali od neho: buď rozhodný, pevný, tvrdý a nepodplatiteľný. A nesentimentálny. Neboj sa tvrdých činov a pamätaj, keď sa rúbe les, lietajú triesky. Za triesky ťa nikto nebude volať na zodpovednosť.

Tak rúbal. Triesky lietali. Vyrúbal kraj, povolali ho vyššie. Prerúbaval sa od spodku. Podtínal pozíciu „doktorského kabinetu“. Myslel už vtedy na to, že by raz mohol stáť na čele iného, nedoktorského kabinetu, kde by sa mohol hrdiť, že ani jeden jeho spolupracovník nemá akademický titul?

Les sa, pravdaže, vytne rýchlo, ale nový dorastá veľmi pomaly. Azda bolo jeho tragédiou, že sa zrazu našiel na samom rúbanisku? Rozohnaný drevorubač nemal do čoho zaťať. Velikáni padli, už mu nijaký kmeň nezacláňal slnko. Týčil sa nad okolím, sám velikán. Velikánov podťal. To znamená, že velikánov možno podťat. Aj jeho, velikána, možno podťat. Tam kdesi sa musel začínať jeho zlom, premena jeho osobnosti. Čo vedeli o jeho plánoch, cieľoch a poslaní tí, ktorých pomáhal odstaviť?

Usmievali sa na neho a on sa usmieval na nich, podávali si ruky, vymenili najnovšie anekdoty... srdečne sa zabávali, ale už deň nato hrmel jeho hlas o zrade, akej sa dopustil včerajší spoločník. Úsmev. Srdečné stisnutie ruky ako taktická pomôcka v triednom boji. V triednom boji? Áno, podľa neho vtedy, v triednom boji. Ale čo sa zmenilo? Stretáva sa s niekolkými ľuďmi, usmieva sa na nich a oni sa usmievajú na neho, srdečne si pri stretnutí stískajú ruky, vymieňajú najnovšie anekdoty. Lenže teraz je on veľikán a musí dobre počúvať a dobre pozorovať, skade zasvišti sekera kontrarevolúcie. Komu veriť? Kto je tu ešte verný? Verný je, kto nikdy nezakolísal. On nezakolísal nikdy, on je verný. O sebe to vie, ale o kom ešte? Veriť sa dá len verným. On bol verný. Veril len sebe. Naostatok veril už len sebe. Jediný verný, jediný, posledný veľikán uprostred spleti triesok, ktoré lietali.

Ešte vo dverách povedala Margita Frankovi:

„Nebanujem nič. Bola som šťastná, to je vari najviac, čo človek môže o sebe povedať. A som rada, že ma opustil. Nebola by som sa mohla dívať, ako mi pred očami upadá. To už bol úpadok, keď si začal s tou odfarbenou. Urobila som proti tomu všetko, čo sa dalo. Ale on vždy presadil svoje...“

- 13 -

Frank vyšiel do mrazivej noci. Musel kráčať opatrne, na stroch primízala hmla, na chodníkoch sa vytvorila zrkadlová šmykľavá námraza. Frank mal plnú hlavu stretnutia s Margitou. Nechcelo sa mu spať. Keď prechádzal okolo vinárne, zišlo mu na um, že tam už dávno nebol. Vrátil sa. Možno ešte stojí za pultom Licka?

Licka ešte stála za pultom. Vináreň od tých čias, čo v nej bol posledný raz, spustla, ošumela. Vináreň bývala kedysi exkluzívna. Aj Licka bývala exkluzívna. Veci starnú, opotrebúvajú sa, aj ľudia. Poľahky v boxoch boli premastené, predraté, na povale vytvorila presakujúca voda špinavožltú maľbu podľa zákonov abstrakcionizmu. Od čoho a aké ffaky má na svojom kedysi bielom tele Licka?

Frank nešiel hneď k pultu. Ostal stáť uprostred miestnosti a obzrel sa po vinárni. Poloprázdna. Pár prostitútok, ktoré dnes asi márne čakajú na tučného chrena. V kúte sedel mladík v koženej bunde a stískal akési nevefmi vábne dievča. Cigáni boli tí istí, ale za tie roky, čo tu nebol, veľmi ostarli.

Dlhú bočnú steru krásnila kedysi nádherná dekorácia, olejová maľba ohromných rozmerov. Belasé more. Biely Manhattan. Tak sa bar kedysi volal. Socha slobody, ku ktorej sa blíži veľký luxusný parník. Na parniku do hneda ohorený muž ušfachtilych črt zvädza krásnu dámu. Len farby na to monumentálne dielo museli stáť státisíce.

Nemilosrdný čas nahlodal aj toto superdielo. V začmudenom prostredí belasé more spopolavelo, biely Manhattan ožltol, spustol, ako pustnú domy v meste. Na viacerých miestach odpadla omietka. Večernú toaletu krásnej dámy a bielu košefu krásavca pošpinil akýsi zúrivec, ktorý o ne rozbil pohár s červeným vinom.

Kedysi exkluzívny podnik prešiel zo súkromných rúk do komunálnych. Na čas z neho urobili sklad elektromateriálu. Neskôršie aj komunálnym otcom svitlo, že revolúcia nemusí znamenať všetkému koniec, že život vlastne beží ďalej a že víno a pálenka sú dobrou akumuláciou. Bar Manhattan premenili na vináreň Duklu. Otcom komunálneho pohostinstva narobila výzdoba vinárne ťažkú hlavu. Čo s ňou? Taká krásna maľba, také umenie, ale je to perfídny Manhattan, symbol všetkého zla na svete. Ktosi navrhol, aby na sochu slobody dali primafovať obeseného černocha, ale to sa ostatným zdalo predsa len priveľa. Ale čo s tým? Rozhodli sa, umenie-neumenie, maľba musí dolu. Napokon, more by mohlo zostať, aj loď, na lodi by stačilo premafovať zástavu, zvodcu na lodi obliecť do montérok a krásnu dámu do kroja... čosi s tým museli urobiť, ale nová maľba neprichádzala vôbec do úvahy, za roztančené bosé devy na orosenej lúke dnešní maliari pýtajú obrovské sumy. Podľa plochy. A toto je obrovská plocha.

Potom ktosi dostal šťastný nápad, ako tú krásnu maľbu, to umenie, zachrániť. Nielen zachrániť, ešte aj agitačne využiť! V deň, keď otvárali vináreň, na modrej ploche mierne zvlneného mora sa zaskvel nápis:

„Šmelinári v tomto bare snivali sny o doláre.“

Tak zachránili Manhattan. Tak pripomenuli každému, kto sem vstúpil, že prv sem chodili celkom iní hostia a že až víťazstvo pracujúcich otvorilo tabu brány do týchto priestorov každému.

Frank s pofutovaním zistil, že nápis tam už nie je. Ktovie, ako dlho potrvá, kým premenujú vináreň Duklu na bar Manhattan? A pretože sa už nutne žiada renovácia, možno obnovia aj tú maľbu, aby sa zaskvela v krásnych, čistých farbách. Maľbu, pravdaže, môžu obnoviť. Licku nie. Frank sem chodieval kvôli Licke. Licku neobnoví nikto.

Licka ešte stále stojí za pultom. Jej kedysi svieže líca sa potiahli šedivou, nezdravou farbou. Farba povolania. Pod bradou jej narástli tukové faldy, kedysi obdivované okrúhle boky sa zdeformovali. Keď odchádzala za plentu do kuchyne, Frank si všimol, že má na nohách krčové žily. Prestála tu tisíce noci.

Ani fialkové oči už neboli také fialkové. Len vlasy, čierne,

havranie vlasy ostali, aké boli. Možno si ich farbí, ale aspoň nie na blond. A ešte čosi ostalo...

„Máte to ešte stále krásne, Licka...“

Usmiala sa ako vždy, keď si Frank sadol k pultu a lačno sa jej díval na vyčnievajúcu hrud'. Vždy sa zastrájal, že jej ju raz odkryje.

Usmiala sa. „Ste stále ten starý lichotník... ale ani to už nie je ono. Bez drôtov, no škoda hovoriť... Dáte si ako vždy?“

„Ako vždy. Len mi dajte do vodky pol citróna.“

„Cha, citrón. Aj vy starnete.“

„Čože ja. Horšie, že vy.“

„Pri tomto živote...“

Aká bývala krásna... pomyslel si Frank. Mala to, čomu sa hovorí diabol v tele. Stala sa atrakciou nočného mesta. Chodili za ňou celé procesie, sochári, básnici, dôstojníci, pili pri pulte rum a hltali očami Lickine oči, Lickine tvary, Lickine vlasy. Aj Frank. Držalo ho to dlhý čas. Bol by kvôli nej urobil všetko. Raz jej to povedal.

„Ste milý...“ usmiala sa, „ale to nejde. Som takto spokojná. Ja nerada náhradky ani polovičatosť.“

Frank sa nevzdával. Vytrvale jej dvoril. Chodil ako námesačník. V najnemožnejších chvíľach ho prepadala predstava, ako ju vyzlieka. Prirovnával ju k ženám, ktoré poznal a ktoré stretával. Nijaká popri nej neobstála. Jej odporovanie ho privádzalo na pokraj zúfalstva. Povedal jej to.

„Chudáčik...“ pohladkala mu ruku. „Keby mal váš život závisieť od toho, či sa so mnou vyspíte, nechcem vás mať na svedomí.“

Franka sa veľmi dotklo, že sa mu vysmieva. Odišiel rozhodnutý nikdy viac ju nevidieť. To sa ľahko povie, keď sa niekto nazlosť. Neraz to Franka pochytilo uprostred noci, vstal, obliekol sa, zišiel do mesta, chodil pred vchodom do vinárne, čosi ho ťahalo dnu, čosi mu bránilo vojsť, nevošiel, vydržal, nevošiel, vynadal si do hoviad, Licke do kadejakých, zahráva sa s ním, švandra, s ním a so všetkými ostatnými, možno je perverzná, možno frigidná, možno lesbická, vysmieva sa mu, chce ho len pokoriť... iste má nejakého fičúra, ktorého živí, šatí z peňazí, ktoré jej

pchajú alkoholom omámení študenti, umelci, inžinieri, pasúci sa na jej vzhľade, na jej postave.

Nešiel ta. Vydržal to dlho, mesiac, možno dlhšie. A nebol by ta šiel už vôbec.

Jedného dňa mu povedal kolega: Frank, telefón. Frank vzal fahostajne slúchadlo do ruky, ale na druhom konci drôtu bola Licka, jej hlas, jej hlas mu hovoril: Frank, pridte ku mne na whisky, ak máte čas a chuť.

Frank vyjachtal, že príde, kolegovi povedal, že má čosi súrne, vybehol, nevyšiel, vybehol na ulicu. Potom štyrikrát obišiel veľký blok, kde bývala, aby si nemyslela, že na prvé zavolanie letel za ňou ako psík. Posadila ho k sebe na široký gauč, pripili si, chytila mu ruku, povedala mu: Frank, miláčik, chýbate mi, viem, že je to trápenie, ale čo robiť, život je už taký zložitý, stále čosi zauzfuje, čosi rozuzfuje, vy ste veľmi milý, Frank, mám vás rada, nerobilo by mi nič ísť s vami do postele, nie je to nič ťažké, urobila som to už, niekedy na tom nič nie je, einmal ist keinmal, Frank, žena môže mať za sebou sto milencov a začínať znovu ako panna, ale ja neviem náhradkovo žiť, Frank, milovať, keď to nič nedá mne ani tomu druhému, ja keď, tak celkom zhorieť, v noci, v hlbokkej noci, moja koža neznáša denné svetlo, vo dne to neviem, a moje noci, moja siedma noc sviatočná... v utorok, keď máme zatvárací deň... chceli by ste to tak? Chceli? V utorok od siedmej do polnoci, keď sa musíte pobrať domov, päťdesiatdva utorkov do roka? Ja nie, ja tak neviem, a inak nemôžem, býva mi ľúto tých mužov pri pulte, vytrvale sedia, dívajú sa na mňa, hovoria mi milé veci, čakajú, hnevajú sa, keď sa musím venovať aj druhým, predstierajú, ako im chutí alkohol, ale popravde čakajú, že urobia na mňa dojem, že neodolám, že pôjdem... a o pol štvrtej príde k pultu hlavný a rezolútne vyhlási: záverečná, páni, zatvárame... a ja potom sedím ešte hodinu-dve nad tými hlúpy-mi papiermi, každý gram, ktorý som už raz zapisala, musím zapísať znovu, každú dávku zvlášť, a odchádzam prázdna, ustá-tá, zničená o piatej, o pol šiestej domov s jedinou myšlienkou spať, vyspať sa, spať až do súdneho dňa... nedávno ma jeden z tých najvytrvalejších počkal v aute. Čo som mala robiť, vzala som ho k sebe. Len čo si fahol, zaspal. A ja som bola veľmi rada. Zo mňa nemá nikto nič, Frank. To som vám chcela povedať."

„Ale takto nemôžete predsa žiť! Nie vy, Licka!“

„Čo inšie mi ostáva?“

„Mohli by ste...“ Franka zarazil jej výsmešný pohľad.

„Čo by som mohla? Nájsť si iné zamestnanie, denné, pravda? To by som mohla a vy by ste sa o mňa postarali, každý mi vždy hovorí, ako sa o mňa postará, sú takí, čo mi núkajú manželstvo, prisahajú, že k svojim ženám nič necitlia, plačú, že ich manželstvo bolo omylom, chudáčikovia nepochopení, zradení svetom, niektorí to tak vedia, že by ma naozaj dohnali k ľúlosti, k plaču... ale ja som to už prežila, Frank, tú veľkú jedinú, hviezdnu lásku. Koľko vydržala? Rok? Koľko vydržala tá druhá, večná, nekonečná? Pol roka? Tu na tomto gauči mi jeden prisahal: vezmem ťa k moru, prežijeme spolu krásne týždne... viac sa neukázal, ani som nečakala, že sa ukáže, taký inžinierik, minul v tú noc celomesačný plat. Ja už poznám všetko, čo vie muž hovoriť žene, čo všetci muži hovoria všetkým ženám. Vy ste milý, Frank, mám vás rada, neviem prečo, nijako sa nelíšite od ostatných, ale s vami je mi dobre, mrzelo ma, že ste sa nahnevali. Akosi ste mi chýbali. Tak som vás zavolala...“

Franka pochytila nezvyčajná tieseň. Ľútosť nad celým svetom. Má pravdu. Je to tak. Mohol by jej povedať: Licka, nemôžem bez vás žiť, urobím všetko, postarám sa o vás, odidem od ženy, ale to povedala ona prv, ako s tým sám mohol začať, a darmo ju bude presviedčať, že sa s tým už dlhší čas vážne zaoberal, aj to už počula, aj to už od niekoho počula.

Ako z diaľky počul jej hlas: fahnúť si spolu nie je nič ťažké a mimoriadne, Frank, ale niekedy je možno mimoriadne a oveľa viac nefahnúť si spolu.

Frank si presadol do kresla oproti nej. Pocítil voči nej čosi nové, akúsi vrúcnosť za jej slová, za to, že nechce nič predstierať, nič skrývať, má pravdu, isteže má pravdu, Frank nepochyboval o tom, že by vedela hovoriť čosi celkom iné, šepkať vášnivé slová, vyrázať výkriky nadšenia, obdivu, extázy. Keby mu bola padla okolo hrdla a šepkala vášnivo: milujem ťa, Frank, nemôžem žiť bez teba, bol by jej uveril, pravdaže, bol by jej uveril, ale – má pravdu.

„Lenže toto nie je život, Licka. Vy nie ste zrodená za mnišku. Máte čosi, ale to mizne a mizne. A potom?“

„Mne sa páči jeden chlap, Frank. Veľmi sa mi páči. Nevieť prečo. Páči sa mi. A vidíte, práve ten je pre mňa nedostupný. Niet styčných možností. Jeho svet a môj svet nemajú nič spoločné.“

„Kto, Licka?“

„To vám nepoviem. Vysmiali by ste sa mi.“

Frank opäť chodieval do vinárne Dukla a častejšie Licku navštívil v byte. Časom sa zrodila medzi nimi až nežná dôvera. Frank mal kohosi na tomto svete a ona tiež.

Raz, keď bol u nej, bolo to iné. Povedala mu:

„Pod', Frank. Roky utekajú. A my sme hlúpi...“

Bol to jej voľný deň, zostal do budúceho večera, keď musela ísť do práce, bolo to krásne, bolo to jedinečné, bolo to úžasné...

A bol to koniec. Koniec medzi nimi. Ešte prišiel. A ešte prišiel. A ešte prišiel. Potom neprišiel dva razy za sebou. A prišiel čas, keď nechodil vôbec. Kdesi v minulosti bola Licka, krásna Licka, kedysi by bol urobil všetko, aby ju mal, aby bola jeho, aby ju mohol milovať...“

Teraz po rokoch sa pristihol, že si vyjakujú. Licka ho rada vidí. Aj on ju. Hoci mu je ľúto, že to už nie je tá nádhera s diablom v tele. Licka bola. Bývala. Tá za pultom, to je len milý, veľmi milý človek.

Ktosi ho zozadu chytil za plece. Obzrel sa. Za ním stál známy. Profesor Fonda.

„Smiem si prisadnúť?“

„Nech sa páči.“

„Nevedel som, že si taký nočný vták.“

„Ani ja o tebe.“

„Dávno sme sa nevideli.“

„Dávno,“ povedal Frank.

„Čo piješ?“

„Vodku.“

„Slečna, dajte aj mne vodku. Vypijem si s tebou na jeho pamiatku.“

„Ja nepijem na jeho pamiatku...“ podráždene odvrkol Frank.

„Na tom nezáleží. Môžeme si zato vypiť na jeho pamiatku. Myslím, že zomrel včas.“

Frank sa na profesora prekvapene pozrel. Ako to myslí? Ale

je jasné, ako to myslí, nemôže to predsa myslieť nijako inak.

„Ako to myslíš?“

„Tak ako vravím. Zomrel včas. Smrť je niekedy milosrdná. Usporila mu veľa horšieho, ako je sama.“

„Tebe to predsa môže byť jedno?“

„Áno. Môže. Ale vidíš, život je čudný, nie je mi to celkom jedno.“

„Ešte povedz, že ti je za ním smutno.“

„Smutno nie. Ale je ho škoda. Ty si ho predsa intímne poznal.“

Frank uvažoval, či to profesor myslí vážne. Ale mohlo to tak byť. Býval vždy čudák.

„Ty si vždy bol čudák...“

„Prečo? Že sa zopsul? Aj zato je ho škoda. Zopsul sa, to viem dobre aj ja. Ľahko je sa zopsuť, keď má človek na to toľko príležitostí, ako mal on. Ťažko je nezopsuť sa.“

Prečo mi to rozpráva? pýtal sa Frank. Chce sa hrať na veľkodušného? Chce mi tu nahovoriť, že si toho mŕtveho vážil, že ho mal rád po tom všetkom, čo medzi nimi bolo? Chce robiť veľkorysé gesto? Čo mu to chce nahovoriť? Ten mŕtvy mu robil samé príkoria v živote. Vyhnal ho zo strany, vyhnal ho z vysokoškolského kresla. Dlhé roky ho prenasledoval.

„Čo robíš teraz?“

„Pracujem v mestskom archíve.“

„Ako dlho?“

„Dva roky.“

„Predtým si bol vo výrobe?“

„Predtým som bol v bani.“

„Tak čo mi tu chceš nahovoriť?“

„Nič ti nechcem nahovoriť. Načo? Videl som ťa tu, viem, akí ste bývali kamaráti, viem aj, že ste nimi prestali byť, ale teraz je mŕtvy. A pokiaľ ide o tú baňu, nikdy som sa nikde tak dobre necítil.“

„Tak čo si tam neostal?“

Ten druhý chvilu mlčal. Zrejme sa ho Frankova podráždenosť dotkla. Možno rozmýšľal, či nemá bez slova odísť. Potom sa rozhodol inak.

„Pozri...“ povedal a ukázal si dolu na nohu. Vyhrnul si nohavicu. Pod ňou bola protéza.

„Prepáč...“ ospravedlňoval sa otrasený Frank. „To som nevedel. To som naozaj nevedel.“

„To nič. Ja sa s tým nijako nehrdím. Ale keď si sa ma pýtal...“

„Človeče, Fonda... a ty mi chceš nahovoriť...“

„To mi vravíš už po druhý raz. Ja ti nechcem nahovoriť celkom nič. Možno som čudák, ako sa domnievaš. Iste sa mnohým musím taký zdať. Ale ja k nemu nemôžem cítiť nenávisť. Bol to chlap, taký chlap, že som mal pri ňom pocit menejcennosti. Ku mne sa inak správať nemohol. Ty si povieš: zničil ho, aj na jeho zmrzačení nesie vinu... ale na svojom zmrzačení nesiem vinu ja sám. Bol som neopatrný. Človek nemá byť neopatrný. A ja som mu svojim spôsobom vďačný. Pomohol mi práve svojim správaním mnohé pochopiť. Našiel som sám seba a možno, ak to vôbec niekto smie o sebe povedať, aj zmysel toho, čomu sa hovorí život. Kedysi ma lákali svetlá, čačky, on mi nedovolil žiť, ako som chcel, tak som vtedy nechtiac musel žiť inak. Mám svoj tichý, súkromný život, nikto o mne nevie a nikto sa o mňa nestará, mám zle platené miesto, ktoré mi nikto nezávidí, na ktoré sa nikto nepchá. To je dnes vari vrchol slobody, nikomu neprekážať, o nikoho sa nestarať a nikoho sa nemusieť báť. Tam medzi knihami som objavil tiché čaro ich tichého sveta, a to je cennejšie ako príjmy, pocty, kariéra. Mám čas. Zahĺbil som sa do rímskeho práva. Je to asi neaktuálne, nevýnosné, možno smiešne. Ale keď sa s tým bližšie zoznámíš, vnikneš do dobrodružstva, ktoré sa volá svetové dejiny. Pochopíš z nich všetko.“

„Aj dnešok?“

„Aj dnešok. Práve dnešok. Je neuveriteľné, ako sa za podobných historických situácií opakujú tie isté chyby. Od čias lovcov mamutov. Človek je ešte vždy v svojej podstate lovcem mamutov. Tých už dávno niet, ale človek ešte vždy chcel uloviť čo najväčší kus mäsa. A všetka civilizácia aj všetka kultúra sú len na to, aby túto jeho prapodstatu maskovali.“

„Trochu preháňaš, nie?“

„Možno, ale len, ako vravíš, trochu. Poznáme sa predsa dlho, vieš, ako to bolo. On mal vodcovský komplex. Vždy chcel byť prvý, vo všetkom. Aj ja som mal vodcovský komplex. Museli sme na seba naraziť. Okrem toho tu bola ešte žena...“

„Tomu som nikdy neveril.“

„Čudné, že si tomu neveril. Vždy som si myslel, že ti to povedala. Boli ste spolu zadobre. On včas vycítil, že mu ohrozujem jeho vlastníctvo. Dievča, s ktorým chodí. Pokiaľ viem, chodil si s ňou predtým ty. Mne sa páčila. Kvôli nej som sa chcel dostať medzi vás. On to vycítil hneď, prv ako sa mohlo s jeho vlastníctvom čosi stať. A už sú to roky, už na tom dnes nezáleží, môžem ti povedať, mohlo sa stať. Stade jeho zanovitá averzia voči mne. Koľkokrát som rozmýšľal, či by som sa ja bol zachoval inak voči komukolvek, kto by mi bol chcel ukradnúť dievča. Sotva. To viem, že ty si sa zachoval inak. Ale ty si bol vždy ten druhý, v jeho závese. A aj ty si ho skoro zabil.“

„Myslíš, že preto?“

„Právdaže preto.“

„Neidealizuješ si ho trochu?“

„Vôbec nie.“

„Cherchez la femme... ja som tomu nikdy neveril, vždy som sa domnieval, že si to len vymyslel ako zámienku.“

„Ja som sa už s Margitou stretával. Nachytal nás raz pri rieke, zrejme nie náhodou, hľadal nás. Vyfackal ju predo mnou, ukázal rukou: domov, marš... a ja som sa tomu prizeral, nemal som dosť odvahy vrhnúť sa na neho. Bol by ma zmlátil, to viem. Ale mal som sa dať zmlátiť. Vtedy som prehral. Nie iba dievča, myslím, že vtedy som prehral všetko. Dlho mi trvalo, kým som pochopil, že som prehral. Ešte dlhšie ma to škrelo. Z nás dvoch mohol obstať iba jeden. Silnejší. On bol silnejší.“

„Mýliš sa. Mýliš sa vo všetkom. Preto ťa štval, preto ťa tak vytrvale prertasledoval, lebo mal pred tebou komplexy. Ty si vedel viac, ty si vedel veľa z filozofie, z teórie, a on sa cítil pri tebe nesvoj, menejcenný. Nenávidel každého, kto vedel čosi, čo on nevedel. Nenávidel inteligenciu.“

„To si navzájom neodporuje. To všetko môže vyrastať z toho istého koreňa. Vieš, aký som vtedy býval chorľavý, trstinka, nie chlap. Ako si mohol vysvetľovať skutočnosť, že jeho dievča, rozumieš, jeho dievča sa spúšťa s takým sraťkom? Čo inšie si mohol myslieť? Ohúrili ju peknými rečičkami, to oni vedia... to je všetko, čo vedia tí panskí, študovaní fičúri... Všetci títo muži bez vzdelania trpeli pocitmi menejcennosti. A ja som bol veľmi vhodný fackovací panák, otec, ako vieš, bohatý advokát, na mne sa

mohol všíť a dokazovať mi, že je viac ako ja, že ma môže zašliapnúť ako žabu. Keď sa zamyslíš nad tým, čo zabraňoval mne, pochopíš, čo sám chcel. A predsa si myslím, že bez neho, bez mužov ako on, by sme neboli vyhrali."

„My? Ak to myslíš, my?“

„Presne tak. My. My komunisti. Ja, pravda, nie som už členom strany. Bolo v jeho silách tomu zabrániť, zabránil tomu. Ale nikto nemôže nikomu zabrániť, aby sa cítil tým, čím sa cítiť chce, a aby aj konal podľa toho. On patril ku garnitúre tých tvrdých, čo museli prebojovať cestu. Len nevedeli prestať. Zo žuly neurobiš vápenec. V tom je aj jeho tragédia. No, je čas ísť spať. Som rád, že som ťa po toľkých rokoch videl. Už nás akosi ubúda...“

Profesor, Frankovi utkvel v hlave ako profesor z čias, keď bol dekanom na právnickej fakulte, odkrýval k východu.

„Čudný človek, pravda," povedala Licka.

„Čudný.“

Frankovi nebolo veľmi do reči. Kde berú niekto ľudia toľko sily? Život s nimi zavíri, dupe po nich, zvalcuje ich, a oni sa znovu pozbierajú a idú si po svojom, za svojim. Fonda... chcel sa kedysi dostať medzi nich, medzi robotnícku mládež. Prijali ho s nedôverou. Čo taký advokátsky synček medzi nimi chce? Frank skoro vybadal, s akou nedôverou sa správa k študentovi jeho priateľ. Triedny inštinkt, tak sa tomu hovorilo. A hľa, vysvetlenie je niekde celkom inde. Dievča. Margita. Ale je to vysvetlenie? Bol by sa Frankov priateľ správal k advokátskemu synčekovi inak, keby nebol vyzoroval, čo ten chce? A bola Margita príčinou, prečo začal Fonda vyhľadávať ich spoločnosť, prečo sa chcel dostať medzi nich? Keď Frankov priateľ presadil zamietnutie jeho prihlášky, zdôvodnil to tým, že sa chcel medzi nich vtrpieť ako provokatér. To bolo nesprávne zdôvodnenie. Frank vedel, že je nesprávne, všetci vedeli, že je nesprávne, ale kto by si lámal hlavu a bral si na zodpovednosť prijať syna bohatého fiškála, jedného z najbohatších ľudí v meste? A predsa sa Fonda nedal, nepustili ho medzi seba, hľadal iné možnosti, čoskoro sa o ňom dopyčuli, že zakladá krúžok marxistických študentov. Otec ho za to vyhnal z domu, ale Fonda už nezišiel z cesty, ktorú si zvolil. Frankov priateľ, pravdaže, soptil proti nemu. Vyhlásoval

ho za rozbijača jednoty a všetkým im stále pripomínal, akú voň si chceli nasadiť do kožucho.

Keď ich ilegálnu skupinu fašisti vybielili, zatkli spolu s nimi aj Fondu. Aj oni sa, pravdaže, vyznali v taktike. Vedeli, ako sa zasieva do ľudí semeno nedôvery. Ich mlátili do fadvin, Fondu, nevydareného syna úspešného otca, skoro prepustili. To bol pre Frankovho priateľa nový dôkaz, že s Fondom nie je čosi v poriadku. Ale bolo. Fonda zorganizoval novú silnú ilegálnu skupinu, ktorá zohrala dosť veľkú rolu v pripravách povstania. Cez povstanie pracoval ako redaktor povstaleckých novin. Opäť zle.

„Vždy v závetri, v bezpečnom závetri," cedil medzi zubami veliteľ ich odriadu, keď sa to dozvedel.

Neskoršie sa Fonda stal docentom, univerzitným profesorom, napokon aj dekanom právnickej fakulty. Študenti ho zbožňovali. Mal stále okolo seba mladých. Keď sa Frankov priateľ stal šéfom kabinetu, boli Fondove profesorské dni zrátané. Prepustili ho z fakulty – pre stratu dôvery. Študenti zorganizovali protestnú podpisovú akciu. Tá mu, pravdaže, dodala. Obvinili ho z poburovania študentov a vylúčili ho zo strany. Mohol hovoriť o šťastí, že sa mu nestalo nič horšie.

Potom Frankovi zmizol z dohľadu a po rokoch i z vedomia. Aké čudné stretnúť ho dnes vo vinárni a počúvať jeho názory a jeho postoj.

„Ja som ho mala rada," prerušila Licka Frankovo zamyslenie.

Nerozumel jej. Fondu?

„Toho, čo zomrel. O ňom ste sa predsa rozprávali? Mala som ho rada.“

„To ste mi nikdy nepovedali.“

„Povedala. Raz som vám rozprávala o istom mužovi, ktorý sa mi veľmi páči. Myslela som na neho.“

„Prosím vás, a poznali ste ho? Viete, kto a aký bol?“

„Viem. Počula som o ňom veľa, najmä zlého. Ale ja som ho mala rada. Mne raz pomohol.“

Frank sa na ňu nedival veľmi duchapľne. Licka... a ten mŕtvy...

„Čudujete sa, však? Ale mne naozaj pomohol, keď mi bolo najhoršie. Niektoré veci som vám nikdy nerozprávala. Nesmela

som. Teraz už na tom nezáleží, už je to dávno preč. Vy ma poznáte pod dievčenským menom. Bol čas, keď som sa volala Stadlerová...“

Stadlerová, Stadler, Stadler...

„Ten. Presne ten. To bol môj muž. Veľký organizátor, veľký komunista. Pamätáte sa ešte? Zorganizoval hromadný útek kapitánov priemyslu, ako sa im vtedy hovorilo. Ušli na piatich autách, ktoré, celkom nové, ukradli z predajne. Podplatili dôstojníkov pohraničnej stráže a tí sa zviezli s nimi.“

„A vy? Ako viem, ušli aj so ženami.“

„Ja som nešla.“

„Prečo?“

„Nechcela som. Kam som mala utekať? Načo? S tým hlupákom?“

„Nuž, hlupák. Urobil tam kariéru, je jedným z direktorov ohromnej medzinárodnej banky.“

„Pre mňa bol hlupák. Ja som sa len modlila, nech sa im ten útek podarí, aby som ho mala z krku. Nikdy som ho nemala rada. Kúpil si ma, ako si človek kupuje angorskú mačku. Mal pre čosi môjho otca v hrsti. Nevieť presne prečo. Tak som sa za neho vydala. Nudil ma k smrti. Ku koncu som sa ho už celkom štitila. Žili sme oddelene.“

„Na Západe by ste boli mali s vašim šarmom, s vašou postavou neobmedzené možnosti.“

„Možno. Ale čo sú možnosti? Čomu hovoríte možnosti? Peniaze? Salóny? Ja som takého života okúsila. Nepáčil sa mi. Je to nekonečná nuda. A potom, bridilo sa mi utekať. Dnes stadeto, zajtra ktovie skade. Kde na svete je istota? A načo istota? Istota ženy môjho druhu, zabezpečenie, pravidelne vstávať, vysedávať vždy s tými istými ľuďmi, počúvať vždy tie isté reči... Tohto roku idem k moru. Viete, aké je to dobrodružstvo, ako sa už teraz teším, aké je to pre mňa vzácné? Čo by mi tam bolo vzácné, na čo by som sa mohla tak tešiť?“

„Chcete mi azda nahovoriť, Licka, že tu sa nenudíte? Veď pravidelne vstávate, vysedávate s tými istými ľuďmi, počúvate stále tie isté reči...“

„A viete, že nie? Viete, Frank, aký je toto pestrý svet? Koľko sa pri tomto pulte vystriedalo ľudí, osudov, zaujímavých rozhovo-

rov, ako to vie upútať? Každý večer je iný. Iste, každý večer niekto na mňa vyvaľuje oči, každý večer mi niekto vtipnejšie či menej vtipne, bezočivejšie či menej bezočivo navrhne, aby som sa s ním vyspala, ale aj to je milé, Frank. Muži sú smiešna časť ľudstva. Prichodím si tu ako v divadle. Divadlo len pre mňa, dramatické, plné napätia, zvrátov, tragédií i komédií, a ak chcete, aj poézie, najmä poézie. Niekedy, Frank, zavrieme včasnšie. Oстане tu Lajoš báči, hlavný, kuchárka, vrátnik, sadneme si do kúta, Lajoš báči vezme tárogató, hrá, hrá len pre seba a pre nás, taká rodinná slávnosť. Tak ho nikdy nikto nepočuje. Kde na svete to nájdem? Čo mi to nahradí? Mohla som tu urobiť kariéru, Frank. Tri roky za sebou sem chodieval jeden Angličan, bohatý Angličan, za mnou, navrhol mi sobáš, chcel ma zasypať peniazmi, odieť do zlata. Odmietla som. Už som raz žila s mužom, s jedným mužom. Stačilo mi na celý život. Nie som asi uspôsobená na niektoré veci. A sem pristanem. Sám viete, že sem pristanem.“

„Sem pristanete, Licka.“

„Podnik starne. Ja s ním, starne spolu. Pamätáte sa, aký býval Lajoš báči fešák pred rokmi? Nahrbilo ho už. Aj moji ctitelia sa vymenili. Ešte stále ma chcú, ale sú to iní ľudia ako kedysi. Ani ja napokon nie som tá, čo som bývala. Teraz sem chodia matrózi z Dunaja, zopár mladých bohémov, zopár vykofajených, zopár stroskotancov. Chcú stále to isté ako tí, čo sem chodievali pred rokmi. Čosi nájsť, čosi zažiť, na čosi zabudnúť, o čomsi snívať. Frank, nijaký muž tu nevydrží sedieť hodinu a nevyrozprávať mi o sebe všetko. Nijaký farár si nevypočul toľko tajomstiev ako ja. Mám ich rada, tú nezodpovednú háveď, tých farbavých mužov, ktorí si nevedia dať rady so sebou.“

„Možno máte pravdu...“

„On sa mi veľmi páčil, Frank. Bol to jediný muž, ktorý sa mi v živote veľmi páčil. Od prvej chvíle, Frank.“

„Áno. On sa mnohým páčil.“

„Počula som o ňom veľa. Tu sa, Frank, dozviete o všetkom všetko. Nehovorilo sa o ňom zvlášť pekne. Ale mne sa páčil. A nežil vraj veľmi dobre. Poznali ste ju?“

„Veľmi sa vám podobala, Licka. Taký váš negatív. Čo je na vás čierne, je na nej biele. Videli ste ju niekedy?“

„Boli tu raz s väčšou spoločnosťou po nejakej recepcii. Prišiel ku mne, podal mi ruku, opýtal sa ma, ako žijem. Nedbal, čo si o ňom pomyslia tí cudzinci.“

„Kde ste sa zoznámili?“

„Frank, veď som vám hovorila, kto bol môj muž. Keď ušiel za hranice, tak ma zavreli.“

„Aha...“

„Bolo to hlúpe. Dva týždne sa ma vypytovali na veci, o ktorých som nemala tušenia. Môj vyšetrovateľ bol mimoriadny tupec.“

„A on bol vtedy na čele bezpečnosti.“

„Áno. Potom ho poslali na kraj. Inak, Frank, inak by mi nebol unikol.“

„Pustil vás?“

„Pustil ma. Jedného dňa si ma dal predvolať. Šiel priamo k veci. Môj vyšetrovateľ stál pred ním ako sopliak.“

„Cudzia rozviedka...“ rozkričal sa na vyšetrovateľa. „Cudzia rozviedka tu šarapatí, ale tú vy neviete odhaliť, a namiesto toho tu šikanujete ľudí, ktorí nemajú s cudzou rozviedkou nič spoločné. Povedzte,“ obrátil sa ku mne, „prečo ste zostali? Prečo ste neušli, keď ste mali príležitosť?“

„Nechcelo sa mi. Kam utekať? Je to hlúpe.“

Vybral zo zásuvky akýsi papier, čosi tam vpísal, podal mi ho.

„Prepúšťací list. Môžete odisť. Už vás nikto nebude obťažovať. Uvedomte si len, že vaše časy sa minuli. Vily už nemáte, musíte si nájsť náhradný byt. A prácu. Bez práce tu nemôžete žiť. Dostali by ste sa znovu sem. Môžete si zo svojej bývalej vily odniesť osobné veci. Len osobné. Dozrieme na to. Nijaké šperky. Náhrdelník, prsteň, hodinky. A jeden obraz, nič viac. Nábytku toľko, koľko potrebuje na bývanie jedna osoba. Nerobte nijaké hlúposti. Listy z cudziny nám odovzdáte. Vy radšej nikomu von nepíšete.“

„Čo vám mám povedať, Frank, bol báječný. Bol to niekto. Imponujúca osobnosť.“

„Neskoršie by vám už asi nebol tak imponoval.“

„Neviem. Ja som ho potom videla už len raz, vtedy v noci, keď boli tu.“

„Nič vám ani nenaznačil? Nič nechcel?“

„Nie. Ani ja som si nemyslela, že som urobila na neho dojem.“

„Že zavolá, že sa pokúsi. Páčila som sa mu, to viem. A chcela som, aby zavolať. Aby prišiel. Nič. Podpis, vybavený prípad. Vlastne ešte raz mal so mnou takú menšiu prácu. Keď som tu nastupovala, chceli, aby som pracovala pre nich. Odmietla som. Chceli ma zastrašiť. Vyhrážali sa mi, že tu nebudem môcť pracovať. Viem, že vtedy zakročil, dozvedela som sa to neskoršie. Inak by som tu nebola mohla pracovať.“

Frank odchádzal domov s čudnými pocitmi. Mal plnú hlavu toho mŕtveho, po celý deň sa Frankovi vtieral do mysle, prepadal ho v nečakaných chvíľach na nečakaných miestach, pripomínal sa mu, dráždil ho. Nemal nijaký dôvod neveriť Fondovi a neveriť Licke všetko, čo mu vyrozprávala. Prekvapilo ho to. Ten mŕtvy predsa len nie je taký sám, ako sa Frank pri pozorovaní ľahostajných občanov, defilujúcich okolo katafalku, nazdával. Niektorí na neho myslí s ľútosťou. Niektorí s rešpektom. Ba niektorí aj v dobrom. Fonda povedal: zomrel včas. Možno. Možno naozaj zomrel v najvyšší čas. Frank si predstavoval, ako by asi vyzeral jeho pohreb o rok, po páde. Bol by sám, zdiskreditovaný, vykopnutý, nijaký štátny pohreb, nijaká hudba, skromný hrob v kúte cintorína, nad jamou pár ľudí. Licka. Fonda. On, Frank. Pár ľudí. Nie priateľov, priateľov nie, ale nie celkom ľahostajných pár ľudí. Nebolo by to tak lepšie? Naozaj zomrel včas?

Ráno bolela Franka hlava, bolo mu zle od žalúdka, celý svet ho mrzel. Vstával s nechufou, raňajky nechal stáť, vypil len nesladenú čiernu kávu. Ani tá nepomohla. Žena sa na neho vyčítavo dívala. Proti svojmu zvyku nepovedal nič. Nech si myslí, že pil. Vždy si to myslí.

Na ulici bol odmäk. Keď po polnoci odchádzal od Margity, bola ešte všade hladká námraza. Keď vyšiel z vinárne, cítil, že veje teplý vietor. Za tých pár hodín, čo spal, sa počasie celkom zmenilo. Namiesto námrazy pokrýval chodník čierny, lepkavý maz.

Frank šiel do smútočnej siene len s veľkým sebazaprením. Podchvíľou ho pokúšalo vrátiť sa domov, nejst' nikam, nikomu nič nepovedať, nech ho vyhodí, čo sa stane, keď ho vyhodí? Pavla má pravdu, iní fotografi žijú na voľnej nohe, vydávajú drahé fotoknihy vo vysokých nákladoch, každý má chatu, auto, auto, nie takú drgfu ako Frank. Potom sa vysmial sám sebe. Revolucionár. Partizán. Chata. Auto. Vysoké honoráre. Ustali sme. Zmeštiačteli. Milióny ľudí dnes rozmýšľajú rovnako. Peniaze, auto, chata, postavenie, sláva. To sú dnešné mamuty. Fonda vidí dobre. Ba či mal praveký človek bohaté lovištia? Dnešné lovištia nie sú priveľmi bohaté. Nedostáva sa peňazí, chát, áut.

Toto sme nechceli... uvažoval Frank. Nechceli, a takto sa to skončilo. Je tu ešte niekoľko čudákov. Fonda. Nechce peniaze, nechce chatu, nechce auto. Stačí si sám. Vystačí s tým, čo má. Licka. Čo chce Licka? Aby dnes prv zavrel, aby Lajoš báči vzal do ruky tárogató. Čo chce Margita? Margita chce žiť a nemusieť sa hanbiť. Čo chce vdova? Aby prestali za ňou slediť všezvedavé oči, aby mohla byť sama sebou. Martin chce byť hranatým asfaltérom. Nič menej. Nič viac. Tí všetci už okúsili, ako chuti

sláva, peniaze, moc, okúsili a prišli na to, že je aj čosi iné, možno hodnotnejšie.

Ten mŕtvy mohol ešte žiť...

Frank šiel. Jestvuje čosi, čo sa volá povinnosť. Možno trochu smiešna, možno zbytočná, ale sám si ju zvolil. A dobre je ísť za ňou práve vtedy, keď sa človeku bytostne nechce. Keď mu všetko v ňom a okolo neho našepkáva: nechod', ty blázon.

Rad občanov pred budovou už nebol taký hustý a dlhý. Že by museli šetriť so zálohami? A keď tam už stál, bol rád, že prišiel. Mohol vyfotografovať starenku, utierajúcu si pri katafalku oči bielou šatôčkou. Taká drobná, nenápadná bielovlasá pani, dosť cez sedemdesiatku, taká drobná, nenápadná, že si ju nikto ani nevšimol. Tak drobne, nenápadne asi cupkala životom, z detstva do staroby. Pre tých, čo juvidia v novinách na fotografii, to bude drobná, nenápadná starenka, ktorá sa lúči s mŕtvym na katafalku. Len Frank ju zbadal, len jeho znepokojila jej prítomnosť. Povedal jej niekto niečo? Dozvedela sa, aký rozruch spôsobila, keď raz vytriasala z obloka na treťom poschodí omrvinky z vianočky na ulicu? Ale ktože jej to mal a mohol povedať? Kto jej mohol povedať najmä to, ako hlboko ten mŕtvy bez jej vedomia ovplyvnil jej staré roky, akú pohromu od nej odvrátil? Prišla asi len tak. Stará penzionovaná učiteľka, po celý život vedená k úcte voči autoritám. Zomrel štátnik. Viedol národ. Patrí sa vzdať mu úctu, rozlúčiť sa s ním. A tá hudba vtisne človeku slzy do očí a všetko okolo je také slávnostné a smutné...

Keď sa Galovič dostal na čelo bezpečnostného aparátu, zmienili sa tam spôsoby práce. Horlivejšie, vynachádzavejšie, vytrvalejšie vyhľadávali, zneškodňovali, likvidovali triedneho nepriateľa. Galovič sa, pravda, zaoberal politickými aspektmi obrany. Do čela operatívneho aparátu presadil človeka, ktorého si priviedol so sebou z kraja, svoju pravú i ľavú ruku, chorobné, podozrievavé individuum, istého Jančušku.

Jančuška vo dne v noci prenasledoval záškodníkov, diverzantov, špiónov, nepriateľov režimu. Vo dne v úrade, v noci v spánku. Do práce svojich podriadených zaviedol tvrdé a čudné móresy.

„Každý je nepriateľ... každý je potenciálnym zradcom. Človek je od prírody zlý, predajná kreatúra. Vašou povinnosťou je pri-

chytíť ho pri čine. Neverte nikomu. Neverte priateľom, neverte bratovi, neverte vlastnej žene. Sami skúmajte každú svoju myšlienku, každý svoj čin. Pochybnosť, zakolísanie sa v našich podmienkach už rovná zrade!"

Tak učil svojich podriadených. Vykoreniť! Vykoreniť bolo heslo, bola úloha, bola svätá povinnosť. Vykoreniť.

„Špión,“ poučal ich, „pracuje dnes iným spôsobom ako kedysi. Na vedeckých princípoch, pomocou najmodernejšej techniky. Pritom zachováva čo najhlbšiu anonymitu, je nenápadný, stráca sa v množstve. Aj my musíme postupovať vedecky, naša technika musí prevýšiť techniku špionáže. Všímajte si všetkého a všetkých. Sledujte všetkých. Ale najmä dávajte dobrý pozor na tých, ktorých ledva vidno, na nenápadných. Slepec je, pravda, nenápadný, ale nemusí byť slepcom. Každý, koho stretnete, môže byť diverzant. Vašou povinnosťou je vykoreniť!"

Taký bol Jančuška. Do tých čias, kým na jednom bankete nezačal hystericky vrieskať:

„Nepite tú kávu, je otrávená!"

Všetci zbledli. Všetci zdreveneli od ľaku. Pravdaže, ihneď dali urobiť chemickú analýzu kávy. Jediný jed, ktorý obsahovala, bol kofeín. Banket sa skončil neslávne. A Jančuška na psychiatrii. Zistili u neho pokročilé štádium paranoje. Tak prišiel Galovič o jeden zo svojich najschopnejších kádrov. A Galovič nezabúda. Nezabúda nikdy. Jednou z Galovičových povinností je nezabúdať. Na nič, nikdy...

Tá drobná, nenápadná pani odcupkala zo smútočnej siene. Netušila, nikdy sa nedozvedela a nedozvie, aký boj o ňu zviedol ten mŕtvy s Jančuškom a s Galovičom.

Upozornil na ňu Jančuška. Naďabil na ňu celkom náhodou, hoci popieral existenciu náhody. Na prechádzke, ale Jančuška aj na prechádzke bol v službe.

Frank sa o celej veci dozvedel len náhodou, hoci to nebola celkom náhoda. Cestoval v rýchliku v jednom kupé s dávnyim známym. Vedel, že je bezpečnostným dôstojníkom. Ten nenápadne zaviedol rozhovor na toho mŕtveho.

„Čo sa ma pýtaš? Poznáš ho tak dobre ako ja.“

„Áno, ale ty sa s ním stýkaš.“

„Ja sa s ním už dávno nestýkam.“

„Ale aspoň to vieš – dá sa s ním rozumne hovoriť?“

Pritom sa bojzhlivo obzeral, či ich nikto nemôže počuť. A zrazu sa už neovládol.

„Mám tej služby po krk. Naháňame tiene. Ozajstní škodcovia sú kdesi celkom inde.“

Frank na to nepovedal nič. Už počúvať muža z týchto kruhov bolo rizikom. Pravda, patril do ich dávnej partie, býval dobrým kamarátom, ale aký je dnes? A čo od neho, od Franka, chce? Že niečo chcel, bolo jasné.

Muž sa už zase ovládol.

„Spracovávam teraz taký prípad...“ povedal ticho, „bolo by to veľmi smiešne, nebyť toho, že to závaňa bezhlavou krutosťou. A ja už nechcem. Nemôžem.“

Chce, potrebuje sa vyhovoriť. Teraz. V tejto chvíli. A nemá komu. Asi by začal aj pred celkom neznámym človekom.

„Ty predsa vieš, čo robím. Teraz som vedúcim zvláštnej skupiny, ktorá nemá nič inšie na práci ako pozorovať staručkú penzionovanú učiteľku. Už týždeň sledujeme každý jej krok. Teraz cestujem preveriť istú ženu, ktorá jej poslala pohľadnicu. Možno je to jej sestra, možno švagriná či čosi podobné. Poznáš predsa Jančušku?“

Frank prikývol. Pozná.

„Jančuška je blázon, patrí do cvokhauzu. Minulý týždeň prišiel celkom rozrušený do mojej kancelárie. Volá sa Hatalová, povedal mi. Hatalová Veronika. V osobných záznamoch nemáme o nej nič podozrivého. Včera večer, a to sa už stmievalo, vystrčila z obloka biely obrus a trikrát nim kývla hore-dolu. Ten oblok je smerom k hranici...“

„Nie...“ nezdržal sa Frank.

„Ale áno. Poveril ma vedením zvláštnej skupiny, ktorá zisťuje, s kým a akým spôsobom je tá stará žena v spojení. Dnes vieme o nej všetko. Namontovali sme v jej byte odpočúvacie zariadenia. Zo zlosti som prikázal umiestniť malý mikrofón aj na záchode. Urobili sme u nej tri dôkladné domové prehliadky. Ech, človeče...“

„Prečo si to neodmietol?“

„Odmietnuť?“ muž sa nechápavo pozrel na Franka. „U nás odmietnuť? To by som už vyšiel z budovy len ako zaistený a na

cestu k súdu. A načo odmietnuť? Dostane to do ruky niekto iný, bude sa chcieť pred Jančuškom blysnúť... vieme dnes o každom jej kroku, čo nakupuje, aké má prijmy, čo raňajkuje, kam a kedy chodí na prechádzky, tak sa moceme okolo nej, desať dobre platených ľudí. Tá pohľadnica je prvá pošta, ktorú dostala. Jančuškovi je aj to nápadné. Dostáva niekto poštu, zle je, nedostáva, aj to je zlé. Poslal ma preveriť, kto sa skrýva za odosielateľkou. Keď som Jančuškovi hlásil, že sa stýka výlučne s jej podobnými staršími vdovami, to len utvrdilo jeho podozrenie. Človeče, je to komédia, z obloka, z ktorého zakývala obrusom tri razy hore-dolu, sme teleobjektívmi vyfotografovali celé okolie, špeciálnymi ďalekohľadmi sme museli hľadať tajnú pozorovateľňu, pod ríňu sme namontovali tajnú filmovačku, ktorá automaticky spustí, keď sa otvorí oblok. Niekedy sa pýtam, či tu má niekto zdravý rozum."

„Tak prečo to nezavesíš na klinec?“

„Zavesiť na klinec? U nás? To je u Jančušku dezercia, velezrada. Z našej služby sa odchádza len s infarktóm alebo s guľkou – aj to sa totiž stáva – alebo s kopancom či zatykačom. Ale ja už nevládzem, nemôžem. Pred rokom sme zatkli skupinu archeológov, aj tých odhalil Jančuška. Robili prieskum hore na hrade. Jančuška ich obvinil, že chcú prekopať tajnú chodbu pod zemou na druhú stranu hranice. Čo myslíš, malo by nejaký význam ísť za tamtým a upozorniť ho, čo sa u nás robí? Zachoval si aspoň on ešte trochu súdnosti?“

Frank pokrčil plecóm.

„Skúsiť to môžeš. Možno neurobí nič, ale báť sa nemusíš. Nenávidí Galoviča, už preto neurobí nič proti tebe.“

„Je to riziko. Ale čo, pôjdem, v najhoršom ma vykopnú, je to lepšie ako skončiť v blázinci. Človeče, príď sa na tú starenku pozrieť, vždy v piatok sa schádzajú v Grande na týždennú tortičku.“

Frank šiel. Nadporučík tam už sedel. Frank si k nemu prisadol.

„Tá v tom čiernom klobúčku...“

Prí okrúhloím stole sedelo päť starých dám, o čomsi sa bavili, iste o starých časoch a o skazenosti dnešnej mládeže.

Asi o dva týždne počkal Franka natešený nadporučík pred redakciou.

„Bol som. Je to predseda len statočný chlap. Pustiť sa do sporu s Galovičom nie je ľahké. To chce odvahu. Jančuška musel dostať riadne po nose. Dnes rozpustil našu zvláštnu skupinu, oznámil nám, že úloha je skončená. Ale aj tak by som chcel odísť, dať sa preložiť k dopravákóm.“

Frank sa čudoval. Neveril, že by sa jeho priateľ odvážil čosi v tej veci urobiť. Človeka nikdy nemožno poznať celkom dobre.

Tá drobná, nenápadná pani už dávno odcupkala. Ba či vôbec vybadala, ako sa v istom čase mihali okolo nej akési tiene, ako sa čosi temné plúžilo a striehlo na každý jej krok? Prečo by vybadala? Kto by od nej mohol čo chcieť?

Sem prišla bez osobného popudu. Stará penzionovaná učiteľka, ktorá si zachovala úctu k autoritám...

A stála tam Judka...

Ohorená, s vystupujúcimi lícnymi kosťami, s nosom trochu úzkym, trochu prichudá, s obelenými vlasmi. Mala na sebe drahý kožuch, drahý na prvý pohľad. Frank sa zarazil, keď ju spoznal, a s napätím ju pozoroval. V očiach nebolo nič, v tvári nebolo nič, hranatá, ako do skaly vytesaná tvár, ktorá neprezradí, čo sa za jej výrazom skrýva.

Franka trochu zamrzelo, že ju vidí. Nemala sem chodiť. Nemusela prísť. Je mŕtvu. Už nič nenapraví, už nič nesplati, nevráti. Kochať sa vedomím, že je mŕtvu, to je mizerné zadostučinenie. Jej, Judite, nepristane.

Judita postávala chvíľu pri katafalku, bez hnutia, bez mihnutia viečkom. Potom rýchlo, nervózne obišla rad pred sebou. Pri vchode jej Frank zastúpil cestu.

„Čo tu robíš?“ opýtal sa karhavo.

„Prišla som...“ odvetila bezradne.

Ktosi za nimi urobil „sssst“. Tam nemohli stáť.

„Pod“, vyzval ju Frank, „zajdeme na kávu.“

Zišli zo schodov.

„Dlho sme sa nevideli...“ vydýchla. Frank v duchu rátal. Dlho. Desať rokov? Nie, desať rokov to ešte nie je. Posledný raz sa videli vtedy, tej noci.

„Prečo si prišla?“

„Neviem. Prišla som. Neviem.“

„Kde žiješ, Judka?“

„Stále tam vo svojom brlohu.“

Frankovi to nič nehovorilo.

„V chate. Chatu nám vtedy nevzali, vieš? Zabudli na ňu alebo čo.“

„Čo robíš? Z čoho žiješ? Ako vidim...“ Frank pohladkal jej kožuch.

„Och mám sa celkom dobre. Budeš sa veľmi smiať. Všetci sa mi sprvoti smejú. Pestujem psov.“

Frank zastal. Čo robí? Pestuje psov? Čo to je, pestovať psov?

„Čo pestuješ?“

„Psov. Mám chov. Čistokrvných, vieš?“

Frank ešte nepochopil.

„Neviem. Čo to je pestovať psov, mať chov psov? Ľudia, pravda, pestujú psov, mačky, kanárikov, papagájov, ale to predsa nie je existencia?“

„Je. Navyše výnosná. Mám krásny psinec tam v horách.“

„Také niečo som ešte nepočul.“

„Teraz teda počuješ. Vieš, akým výhodným artiklom sú čistokrvní psi?“

„Akí psi? Vlčiaci?“

„Nie. Vlčiaci nie. S vlčiakmi som začínala, pred rokmi. Vlčiakov veľmi potrebovala armáda, pohraničná stráž, ale s tým je koniec. Majú svoje vlastné chovy. Teraz chovám boxerov a pinčlikov. Prid' ma tahore navštíviť, sám uvidíš. Z jari je tam u mňa krásne a môžeš si vybrať šteňa. Aj za reportáž by to stálo, trochu reklamy nezaškodí a ty by si mal zaujímavú reportáž. Asi nevieš, že dnes sú pinčliky vo veľkej móde. Toľko to vynáša, až sa obávam, že ma skomunalizujú.“

Frank ešte stále krútil hlavou.

„Čo, nevedel si, že je niečo podobné u nás možné? Že u nás ešte existujú rozličné súkromné podnikania, povedzme chov bích pre akváriové rybičky? To je ešte lepší obchod ako psi. Vieš, koľko je v republike akvaristov? Rozmýšľal si niekedy, čím sa tie rybičky živia? A ja? S mojimi psami? Dlho som sa tešila priam priazni štátu. Zaslúžila som sa o utužovanie obranyschopnosti vlasti. Taký plat, ktorý by sa rovnal mojim príjmom, tu druhý neexistuje. Pravda, musím platiť vysoké dane, ale vyžijem z toho kráľovsky. Za každé vyvezené šteňa mi vyplácajú časť jeho ceny cez tuzex. Chodia ku mne milovníci a pestovatelia psov z celej Európy. A ja chodím von, na medzinárodné výstavy, mám jednu zlatú a dve strieborné medaily za čuvačov.“

„Prestaň...“

„Čo? Nepáči sa ti to? Čo inšie som mala robiť? Lekársky diplom mi odobrali. Ani na pile pri gátri ma nenechali pracovať. Zasadli si na mňa páni z kraja, nemohla som sa nikde uchytiť. A medzi tou psou hávedou mi je dobre. Aj psi sú všelijakí, ale nezradia...“

Frank vycítil z jej slov pichľavú výčitku. Ale to počká, najprv sa chce dozvedieť všetko o tých psoch. Ešte vždy nevedel, či si z neho Judita nerobí dobrý deň.

„Ako si to vymyslela s tými psami?“

„Ja sama nie. Aj mne sa to spočiatku zdalo absurdné a šialené. Ale nemala som z čoho žiť, nikde ma nenechali pracovať. Mohla som odísť z kraja, ale povedala som si, just nie, zgegнем hladom, ale nepoddám sa. Nech som sa uchádzala o akékoľvek miesto, sfubovali, vitali, ale keď si prezreli moje papiere, krútili hlavou: futujú, medzitým už miesto obsadili, nemajú mzdové fondy, nezmetím sa do systemizácie. Ktosi na mne sedel, ktosi ma chcel dohnať k zúfalstvu. Raz, čirou náhodou, som stretla Horváta. Pamätáš sa na neho, nie? Bol s nami v horách. Keď som ho stretla, bol v dôstojníckej uniforme pohraničnej stráže. Potešil sa, šli sme na kávu, vyrozprávala som mu o sebe všetko. Pomohol mi. Povedal mi: ‚Judka, my tamdolu potrebujeme psov, vlčiakov, naše psince nestačia, mohol by som ti obstaráť čisto-krvnú sučku, dobrú sučku a dobrého vlčiaka.‘ Dávala som sa na neho ako ty pred chvilou na mňa. Myslela som, že si robí zo mňa posmech. Ale on to vravel vážne. ‚Pri tej svojej chate by si si mohla vystavať ideálny psinec. O odber sa nestaraj, to nechaj na mňa.‘ Mne sa ti to začalo páčiť, bola to šialená myšlienka, ale pasovala ku mne a k mojej situácii. Horvát ma ešte dlho presviedčal, rozprával mi o psincoch a o psoch. Ponúkol mi na začiatok pôžičku. Vidiš, je to skoro ľudoprázdna dolina, po celý deň sa v nej rozlieha brechot psov. Som členom medzinárodnej kynologickej spoločnosti, chodím na kongresy, navštevujú ma grófi, bankári a ich paničky, takému sa nelení odskočiť si z Paríža do zapadnutej slovenskej dediny poradiť sa, kúpiť pekné šteňa, prípadne priviezt' sučku na spárenie. Aj u nás sa rozmáha psia móda. Naše novopečené dámy kupujú najmä pinčlíky.“

„A to priznávaš a platiš dane! Vedieš účtovné knihy, v ktorých

registruješ každý kus, príjmy, výdavky, kúpu, predaj, odpis zahynutých šteniat? Tak?“

„Presne tak. Podľa zásad súkromného podnikania. Ale o to nejde. Teší ma to. Psi sú fajn. Aj oni majú rozličné charaktery ako ľudia, sú vrtošiví, závistliví, smelí, zbabelí, sú psi, ktorí sa boja tmy, iní búrky, sú medzi nimi silné individuality i sluhovské, poddanské duše. Kým taký drobizg vychováš, užiješ veľa zábavy i starostí. Vieš, niekedy, keď musím predať psika, ktorý mi zvlášť prirástol k srdcu, je mi do plaču. Mám dvoch boxerov, ktorých nikdy nepredám. Krásne exempláre, vysoko bodované, vyhrala som s nimi medzinárodnú súťaž. Núkajú mi za ne veľa, preplácajú, nie, nepredám, vyhovám sa, že sú na plemeno.“

„A tvoj muž, Judka?“

„Nemám muža. Pustili ho prv ako mňa. Rozviedol sa so mnou, ešte keď som sedela. A Horvát bol skvelý kamarát. Poradil mi, pomohol, neodvrátil sa odo mňa, nerobil sa, že ma nevidí, keď sme sa vtedy stretli. Mnohí sa vtedy odvrátili, Frank.“

Hovorila to bez zatrpknutosti, tej sa už zrejme zbavila. Ale hoci povedala mnohí, Frank cítil, že tým myslí aj jeho.

„Ja som sa všetko dozvedel až neskoršie, Judka.“

„To necha...“ zahňala sa rukou. „To je už preč.“

Ale nič nebolo preč. Nič sa nedá zahnať kývnutím ruky. Spomienka na prežitie nie je mucha. Spomienka na ten deň, na ten večer, na tú noc...

Ten mŕtvy vtedy slávnostne poklepával základný kameň novej fabriky v malom mestečku v zapadnutej doline. Bol ešte len krátko novým mužom, šéfom kabinetu. Očakávalo sa od neho veľa. Jeho prejav si prišlo vypočuť obyvateľstvo zo širokého okolia. Po slávnosti bola veselica, ktorú rozohnal popoludňajší lejak. Význační hostia rýchlo nasadali do limuzín. Frank sa práve obzeral, kto by ho mohol vziať do auta, keď počul za sebou: poď, nasadaj...

Nasadol. Slávnosť pokračovala v okresnom meste veľkou okresnou žranicou v nevŕudnej reštaurácii nevŕudného hotela. Franka pristavil vrátnik: kam, súdruženko? Frankov priateľ povedal: to je v poriadku, súdruh ide so mnou.

V jedálni boli pripravené stoly. Priateľ povedal Frankovi:

„Nie aby si fotografoval hostinu...“

Frank vycítil nový, cudzí tón. Pravda, obidvaja už vtedy cítili vzájomné odcudzenie, vidali sa len pri takýchto príležitostiach. Ale bol to nový tón, zhovievavý, protektorský a aj trochu pohŕdavý. Frankovi sa žiadalo obrátiť a odísť.

Žranica sa začala pečenými pstruhmi. Frank sa čudoval. Bol čas hájenia, stanovili ho prísne zákony. Ale zákony zrejme neplatili vždy, všade a pre každého. Najmä pre tých nie, ktorí ich sami vymysleli a odhlasovali.

Frank si sadol na samý koniec stola. Nemal rád tieto oficiálne obedy, kde sa síce podávajú pstruhy, ale sa aj prednáša celý rad hlúpych, stereotypných prípitkov, pri ktorých sa predstiera bodrosť a veselosť a pri ktorých oťažujú hlavy od rýchlo vypitého vína, pri ktorých sa každý tisne, aby bol čo najbližšie k vzácnemu hosťovi, aby sa ho mohol dotknúť, vymeniť si s ním pár slov, prípadne vymámiť z neho prísľub na stavebné povolenie. Frank nezávidel priateľovi tie veľmi časté príležitosti pri slávnostnom stole. Musel si vypočuť veľa otrepaností, musel sa tváriť, že ho zaujíma všetko, čo kto tára, musel sa usmievať, potľapkávať po pleci, musel hádzať okolo seba nezáväzné sľuby, na ktoré už v nasledujúcej chvíli zabudol, a musel sa veľmi nudiť.

Franka vždy len jedno donútilo zostať na bankete do konca. Bavilo ho pozorovať, ako sa nudia druhí, ako chcú všetci hovoriť odrazu a nikto nikoho nepočúva, ako sa vyťahujú, ako sa tvária, štylizujú do vlastnej veľkosti, ako sa žranica končí rozprávaním vtipov o Kohnovi, Grünovi, Icikovi a Säre, hlúpych vtipov, dávno otrepaných a zle prednesených.

Frankovi sa toho dňa nechcelo. Zdvihol sa od stola, možno ešte chytiť vlak. Veľký muž za vrchstolom na neho zavolať, keď bol na polceste:

„Kam ideš?“

Frank mykol plecom.

„Neblbni, počkaj, aj ja pôjdem o chvíľu. Musím, súdruhovia. Povinnosti.“

Frank ostal. Autom bude doma prv ako rýchlikom, ani nevie, či nejaký ide.

V aute si Frank neodpustil poznámku:

„Pstruhy sú v tomto čase chránené.“

„Nechaj ich, bol to pre nich veľký sviatok. A pstruhy boli výborné...“

Krátko pred odchodom z mesta dal šéf kabinetu pokyn šóferovi, aby na najbližšej križovatke zahol doprava.

„Ešte sa niekde zastavíme. Budeš prekvapený...“

Frankovi sa to neveľmi videlo, ale čo už mal v tej chvíli robiť? Zastali pred veľkou vilou, zo všetkých strán obopnutou zrejme krásnou záhradou. Vchod do vily bol osvetlený. Vystúpili.

„Príď o dve hodiny...“ prikázal šéf kabinetu šóferovi. Osobnému strážcovi neprikázal nič, ten vedel, čo má robiť. Prešli cez kovovú bráničku. Priateľ zazvonil pri dverách. Otvorili sa, stála v nich Judka.

„Frank, och, Frank... to je milé...“ skríkla a hodila sa mu okolo krku. Frankovi sa zdalo, že jeho priateľa víta s akýmsi ostychom. Ale už tu boli ďalší, bielovlasá dáma, starší pán s veľkými okuliarmi a akýsi mladý muž.

Vítali ho ako navráteného strateného syna. Ten mladý bol Judkin manžel.

Bielovlasá Juditina matka žiarila.

„Aká je to česť... aká je to česť...“

Starý doktor gratuloval šéfovi kabinetu k jeho funkcii.

„To odložme...“ povedal Frankov priateľ. „Tu som stále ten starý. Vieš,“ obrátil sa k Frankovi, „toto je ten dom, kde som sa skrýval. Nebyť tu Bělka, dnes by som asi nežil.“

To Frank nevedel. Vedel len, že sa jeho druh skrýval v tomto meste u akéhosi lekára, ale nikdy mu ani na um neprišlo, že to boli Judkini rodičia.

Zaviedli ich do ohromnej haly, odkiaľ viedlo drevené, krásne vyrezávané schodište na poschodie. Čakali ich. Uprostred haly bol bohato prikrýty stôl.

„Už sme jedli...“ protestoval Frankov priateľ.

„No, vari neohrdnete?“ ohradila sa Judkina matka. Museli zasadať k večeri. Judka obsluhovala. Po večeri sa utiahli do kúta. Frank bol rád, že Judku vidí. Od rozchodu po vojne ju nestretol, vedel len, že v Prahe dokončuje lekárske štúdium. Bolo to veľmi milé prostredie, Frank sa cítil tak dobre ako málokedy, hoci tušil isté napätie, zapríčinené možno mlčanlivosťou Judkinho manžela, tiež lekára. Starý doktor Polonec žiaril. Na chvíľu kamsi

odišiel, keď sa vrátil, niesol v náručí batériu zaprášených fliaš a roztopašne si pohmkával akúsi pesničku.

„Také víno...“ povedal pateticky, „také víno nenájdete nikde v tomto štáte. Pamätáš sa,“ obrátil sa k štátnikovi, „vtedy sme ho koštovali, bolo ešte mladé. Teraz má akurát správny vek.“

„Máš ho tak vefa?“

„No, vefa nie, ale nie každý deň sú u nás takito hostia. Dva roky si sa neukázal.“

Áno, Frankov priateľ tu býval ako doma, možno ešte o čosi väčší ako doma. Starý lekár mal výbornú náladu. Bolo potešením dívať sa na neho, s akým mladíckym elánom otvára fľašu, ako sa pritom oblizuje, ako dvíha pohár proti svetlu, s akým gustom ochutnáva, ako prevaľuje tekutinu po jazyku, s akým uspokojením mfaská, ako si ufaví: na, teda...

„Dal som inštalovať v pivnici klimatizáciu. Víno musí mať stálu teplotu.“

Pospomínali staré časy. Potom lekár hosťovi zdĺhavo vysvetľoval naliehavosť prístavby k nemocnici, kde bol riaditeľom. Ani sa nenazdali, lekár už otváral štvrtú fľašu ťažkého vína. Rozhovor viazol, plietli sa im jazyky. Štátnik pil viac ako ostatní. Upadol do akéhosi tranzu, mlčal, nepočúval, nevnímal nič, bol kdesi ďaleko. Oči mu blčali čudným citom, čefuste mu meraveli. Len pil. Pil na ex. Tak po partizánsky.

Potom sa náhle zdvihol. Ako námesačník šiel ku schodom, ktoré viedli na poschodie. Lekár ho chcel dirigovať inam, ale on zrejme nepočul. Vyšiel na drevenú galériu, vošiel do akýchsi dverí.

„To je Judkina spálňa...“ kričal za ním lekár. Nevedeli si to vysvetliť. Dívali sa na seba s nevyslovenou otázkou.

„Prebral...“ povedal Frank.

Judita sa zdvihla, rýchlo vybehla hore schodmi.

Lekár polohlasom vysvetľoval Frankovi:

„Bola to vtedy jeho izba...“

Zhora zrazu preľal ticho Judkin výkrik. Frank sa zdvihol, vybehol hore a náhlivo otvoril dvere izby. Vo dverách ostal stáť ako prikovaný. Priateľ bol nahý. Ležal cez Judku na posteli. Judka sa zúfale bránila. Pri posteli ležali jej roztrhané šaty. Frank sa spamätal, skočil k nim.

„Čo robíš, ty hovädo!“

Strhol nahého z Judky. Tá využila situáciu, vybehla von. Priateľ sa vytrhol Frankovi z rúk a utekal za ňou. Hnal sa za ňou nahý dolu schodmi. Judka kričala. Ostatní sa zdesene dívali na prizračné divadlo. Judka sa zamkla v záchode. Nahý chcel vyraziť dvere, za ktorými sa skryla.

Prvý sa spamätal starý lekár.

„Koňak. Nalejme do neho koňak...“

Donútili ho vypíť konskú dávku koňaku. Rozkašlal sa. Pohašol. Zrazu bol ako baránok. Nechal sa Frankovi odvieť hore. Nechal so sebou robiť všetko. Frank mu povedal:

„Obleč sa...“

Pomáhal mu, priateľ už nebol schopný sám sa obliecť.

„Trauma...“ vysvetľoval starý lekár. „Záchvat exhibicionizmu. Priveľa pil. Je to ťažké víno. To nič, to sa stáva...“

Frank ho zvedol dolu schodmi. Judka, jej muž, ani stará pani tam už neboli.

„Prepáčte...“ ospravedľoval sa Frank. „Pôjdeme...“

Priateľom zrazu myklo. Vyvracal sa na koberec. Frank so starým lekárom ho odvedli do kúpeľne, umyli mu tvár a poutierali sako aj topánky. Už nikto nepovedal ani slovo. Pri bráničke stálo auto. Frank s osobným strážcom uložili opitého na zadné sedadlo. V tej chvíli zaspal. Frank sa vrátil k osvetlenému vchodu.

„Je to veľmi neprijemné...“ ospravedľoval sa lekárovi.

„Je. Trauma. Asi vôbec nevie, čo robil. Bol celkom v tranze.“

Frank mu podal ruku na rozlúčku.

„Pridte zase. Pridte kedykoľvek...“ Neznelo to veľmi úprimne. Prečo by aj malo?

Frank si sadol k spiacemu. Rozmýšľal o tom, čo sa stalo. Lekár má iste pravdu. Traumatický stav, záchvat exhibicionizmu. Vyše dvoch mesiacov býval v tej izbe. Judka mu ta nosila jedlo, pitie. Raz ju položil na posteľ. Dala sa. Asi bol prvý, komu sa dala. Ženám sa vždy páčil. A pre Judku bol tajomným, romantickým hrdinom, ktorého hľadá garda, polícia, gestapo. Jej rodičia to asi vedeli – a trpeli. Po rokoch, v hlbokaj opitosti sa mu tie časy oživil v mozgu spálenom alkoholom. Asi naozaj nevie, ani si asi nespomenie, čo navystrájal. Frank mu to pripomínať nebu-

de, ani tamti iste nie. Aj tak to bolo neprijemné, trápne, hlúpe. Taká situácia... pravda, nikdy nevedel piť, nepoznal mieru. Na šťastie starý lekár videl už kadečo v živote. Bral to ako taľafatku. To sa niekedy stáva. Vedel by rozprávať iné, nechutnejšie príhody.

Šofér odviezol domov najprv Franka. Spáč sa vôbec neprebral. Tajný vystúpil za Frankom.

„Čo sa tam stalo?“

„Nič. Vefa pil, prebral...“

„Akurát tebe budem vešať na nos, čo sa stalo...“ pomyslel si.

Pri najbližšej príležitosti skúmal štátnikov výraz. Netváril sa nijako. Zrejme sa nerozpamätal, aspoň nie na všetko.

Asi po dvoch rokoch išiel Frank cez okresné mesto. Hore na kopci svietila belosťou nová nemocnica.

Frank sa potešil. Priateľ predsa dodržal slovo. Frank zatúžil porozprávať sa s Juditou. Zišiel z hlavnej cesty, odbočil na križovatke, kde odbočili vtedy v noci doprava. Vtedy, pravda, bola noc, ale ten dom nájde ľahko. Stáli pred ním veľké, košaté stromy. Frank zabrzdil. Zdalo sa mu, že je na mieste. Vystúpil z auta. Čosi sa mu nevidelo. Je to ten dom? Nie je?

Nie je. Z domu vyšla skupinka trojročných detí s vychovávateľkou. Detské jasle. Frankov vyvinutý orientačný zmysel sklamal.

Prešiel celú ulicu, nahor i naspäť. Nenašiel nič, čo by mu len trochu pripomínalo tú vilu. Je to vôbec tá ulica, nezmyšľil sa o jednu? Zastavil pri trafike. Kúpil si cigarety a opýtal sa starej ženy, kde býva doktor Polonec. Ale žena bola hluchá, nepočula. Neodpovedala. Lenže ako môže predávať cigarety, keď je hluchá?

Opakoval otázku hlasnejšie.

„Ja o ničom neviem. Dajte mi pokoj...“ odvrkla. Tá bosorka. Tiež by mohla byť vľúdnejšia. Ale možno sa tu ešte nevyzná.

Trojročné deti sa hrali na záhrade. Frank zastavil pri mrežovanom plote. Zavolať na vychovávateľku.

„Doktor Polonec? Vy ste zrejme ich známy?“

Frank prikývol.

„Tu ste dobre, nezmyšľili ste sa. Ale už dva roky tu nebývajú.“

„To predsa nie je možné?“

„Prosím vás! Čo dnes nie je možné?“

„Ale veď to bola ich vila.“

„Teraz, ako vidíte, patrí štátu.“

Frank začal šipiť čosi nedobré. Čosi, na čo nechcel pomyslieť, čomu sa vzpieral uveriť.

„Možno sa presťahovali do nemocnice?“

„Do nemocnice... áno... do takej zvláštnej, s mrežami...“

„Ale prečo? Viete prečo?“

„Ja o tom nič neviem. To sa musíte opýtať tých, čo vedia.“

Nechala Franka tak, obrátila sa mu chrbtom.

Čašník v reštaurácii, ktorého sa po dlhých priesťahoch opýtal, či nevie, čo sa stalo s doktorom Poloncom, mal zrazu veľmi naponáhlo.

Iste je presvedčený, že som špicef... pomyslel si Frank. Celé mesto zrejme žije v trvalej psychóze strachu.

Frank si spomenul, že má v meste známeho, právnicka. Vyhľadal ho.

„Aký máte na tom záujem?“ opýtal sa advokát opatrnicky.

„Judita, tá mladá, bola s nami v horách. Jednoducho nemôžem uveriť, že by bola schopná nejakej podlosti. Ani jej otec.“

Na právnikovi bolo vidno, že váha. Má? Nemá? Potom vybuchol.

„Je to veľké svinstvo. Ich odsúdenie pobúrilo celé okolie. Polonca mali fudia radi.“

„Kedy ich zatkli?“

„Na to sa už presne nepamätám. Môžem vám to však zistiť. Kolega, ktorý ich obhajoval, je môj dobrý priateľ. Ak chcete bližšie podrobnosti...“

„Tak podrobne to zase nemusí byť. Ja len... viete aspoň, prečo ich odsúdili?“

„Viem, bola to fraška, obvinili ich zo spolupráce s nepriateľskou rozviedkou.“

Franka to neprekvapilo. Tušil, že to bude čosi podobné.

„Ale to je fantastické, nie?“

„Je. O nijakej rozviedke nemôže byť ani reči. Lekár bol, pravda, neopatrný. Písal si s dávnym priateľom, ktorý emigroval do Izraela. V listoch ho otvorene informoval o všetkom, čo sa u nás robí. Ak ste ho poznali, viete, že vedel byť veľmi ironický. Naivne sa domnieval, že u nás existuje čosi ako listové tajomstvo. Prav-

daže, jeho listy zachytili, okopirovali, myslím, že to robili s celou korešpondenciou, ktorá prichádzala, alebo odchádzala do tej krajiny. Pred súdom isté vety vytrhnuté zo súvislosti mohli naozaj zle pôsobiť. A nemohol poprieť, že ich písal. Márne sa bránil, že v úplnom texte mali celkom iný zmysel. Vždy ho zahriakli. Písali ste? Napísali ste to? Priznávate sa? To stačí."

"Ale, no dobre, lekár písal listy. Lenže zavreli aj Juditu, aj jej muža. Tí predsa listy nepísali? Tí sa mohli brániť, že o obsahu otcovej korešpondencie nevedia nič..."

"Tých ani nepostavili pred súd. Držali ich vo vyšetrovacej väzbe. Mladého lekára čoskoro pustili, Judita ešte sedí. Za tým muselo byť čosi inšie, čo nepoznáme."

"A stará pani?"

"Stará pani dostala mozgovú mŕtvicu. Od rozčúlenia."

"Strašné."

"Pravdaže, strašné. Svinstvo."

"Teda, neviete sa rozpamätať, kedy ich zatkli?"

"Nie, na to sa už nepamätám. Niekedy koncom leta to bolo, to viem."

"Pomôžem vám. Koncom leta tu bola taká slávnosť. Kladenie základného kameňa novej pletárne..."

Právnik sa zamyslel. "To by mohlo byť... počkajte... myslím, že sa rozpamätám. Áno, pamätám sa. Tá slávnosť bola v nedeľu. A koncom toho týždňa ich zatkli. Prečo vám na tom tak záleží? Sledujete niečo konkrétne?"

"Myslíte, že by pomohlo, keby vyšiel najavo motív ich likvidácie?"

"To fažko. Ja si totiž o tom myslím svoje. Len jedno nechápem. Mali silného, mocného priateľa. Vďačí im za život. Že ich ten nechal padnúť... Ale o tom ste vy predsa lepšie informovaný ako ja..."

"Na obnovu procesu sa nedá myslieť, pravda?"

"Nie. On to naozaj napísal. Dokázali mu to. Priznal sa. Po právnej stránke spadá pod zákon. Ten zákon je tu. Môžete si o ňom myslieť, čo chcete, ale je tu a je to zákon. V meste bolo z toho veľké pobúrenie, ale viete, akí sú ľudia. Čoskoro tu začali stavať novú nemocnicu a vilu premenili na detskú škôlku. A na krivdy sme si už akosi zvykli. Nikoho dlho netrápia."

Frank sa rozhodol. Má advokátovi povedať, čo vie?

"Keby, rozumejte ma dobre, pán doktor, keby sa objavili nové súvislosti. Keby sa povedzme dalo dokázať, že celá aféra má nechutné politické pozadie. Keby ich povedzme zlikvidovali preto, že niečo vedeli, aby sa takým spôsobom zabránilo verejnému škandálu, ktorý by mohol byť pre niekoho z vysokopostavených veľmi neprijemný... dalo by sa niečo robiť?"

Právnik spozornel.

"Vy niečo viete?"

"Možno niečo viem. Ale neodpovedali ste mi. Dalo by sa niečo robiť?"

"Na to sa nedá odpovedať len tak. Hovoríte o vysokopostavenom. Tu asi veľa záleží na priaznivej či nepriaznivej konštelácii jeho politického súhvezdia."

"Vy sám osobne ste nepočuli nič? V meste sa nerozprávalo o ničom, čo sa odohralo v ich vile?"

"Neviem, na čo narážate. V meste sa rozprávalo len to, že doktor Polonec má veľké zásoby výborného vína a že u nich sem-tam býva veselo."

Frank sa rozhodol.

"Vy ste právnik. Ste viazaný diskretnosťou a mlčanlivosťou pri styku s klientmi."

"Na to sa nespoliehajte. Dnes kadečo neplatí. Ja som súčasne podľa nášho dnešného štatútu povinný spolupracovať pri odhaľovaní a likvidácii triedneho nepriateľa."

To bolo dosť otvorené slovo. Frankovi sa páčilo.

"Ja to riskujem, pán doktor. Možno predsa len bude dobre, keď sa to dozvie niekto z vašich radov."

Frank vyrozprával o tej noci v Poloncovej vile.

"Nuž..." povzdychol si právnik po dlhšom mlčaní. "Všetci sme cítili, že tu niečo nie je v poriadku, že za tým ešte čosi musí trčať. Len sme si to falošne vysvetľovali. Inak. Mysleli sme, že celá tá hanebnosť je namierená práve proti Poloncovi priaznivcovi. Bol tu dlhý boj o vymenovanie riaditeľa nemocnice. Polonec mal silného protikandidáta. Nelekára. Musím vysloviť jeho meno, alebo si ho domyslíte sám?"

"Nemusíte, pán doktor..."

"My sme sa nazdali, že ide o prestíž. Pravdaže, to, čo ste mi

povedali, vysvetľuje všetko. Ak sa nemýlim, podľa vášho rozprávania boli ste vtedy očitým svedkom?"

„Bol som pri tom, pán doktor. Sám som mu nalial do hrdla koňak, aby ho dorazil. Čo myslíte? Keby sa to postavilo takto..."

Advokát krútil hlavou.

„Nič nedosiahnete. Komu to chcete povedať? Sudcom? Ti sa trasú o svoju existenciu. Galovičovi? Iste, ten na čosi také len čaká. Možno by ste napomohli pri výmene v kresle, ale Poloncovi by to nepomohlo. V nijakom prípade. A mohlo by sa stať, že by ste na to doplatili vy sám, len vy sám. Poloncovi môže pomôcť len jediný. Cesta milosti. Amnestia, prepustenie na podmienku. Hoci pochybujem, že je to možné. Juditu musia už skoro pustiť. Veď ju neodsúdili, nič proti nej nemajú. Ak vám môžem poradiť, nechajte si to všetko pre seba. Ja budem mlčať. Som ešte taký staromódny fiškál, trvám na niektorých zásadách. Lenže, čo my dnes môžeme?"

Advokát podporil svoje slová bezmocným rozťahnutím rúk.

„Nie. Najlepšie, keď na to zabudnete. Vyznám sa v dnešných praktikách. Nikto by sa tým ani nezaoberal.“

Právnik sa na Franka čudne pozrel.

„Môžem aj ja byť k vám úprimný?"

„Nech sa páči, pán doktor.“

„Ako sa mohlo stať, že vy ste na slobode?"

Frank sa zarazil. Na to do tej chvíle nepomyslel.

„Neviem si predstaviť, že by bol, ak sú vaše domnienky správne, zastal na polceste. Či myslíte, že áno?"

„Sotva.“

„Nebude v tom predsa len čosi inšie? Ten čas môže byť len náhodnou zhodou. Alebo – nemohol to vedieť ešte niekto? Nechceli z Polonca vymámiť práve podrobnosti o tej noci?"

Frank si spomenul na otázku osobného strážcu, keď ukladal opitého do voza. Čo ten robil po celý čas vonku? Mohol niečo vidieť či počuť?

„To sotva, pán doktor. Keby boli čosi vedeli, museli by vedieť, že som tam bol aj ja. Asi by ma v takom prípade neboli nechali na pokoji.“

„Je to pomotané, čo?"

„Všetko je pomotané.“

Áno. Všetko je pomotané. S tým sa rozišli...

„A to žiješ medzi tými psíkmi sama? Celkom sama?" opýtal sa Frank, keď už sedeli v kaviarni.

„Otec je v Kanade.“

„Dali mu pas?"

„Dali. Krátko nato, čo ho prepustili. Aj mne by boli dali, ale ja som nechcela. Čo v Kanade? Mala som už svojich psíkov.“

„A tvoj muž?"

„Och ten... to bolo len také, vieš? Ako ti to povedať?"

Frank porozumel.

„Povedz, Judka, prečo si vtedy po oslobodení tak rýchlo odišla?"

„Nechcela som mu stáť v ceste. Bol ženatý, mal dieťa. V horách, to bolo inšie, ale on mal svoju ženu rád a ja som to vedela, to sa vycíti.“

„A teraz pestuješ pinčlíky.“

„Si hlúpy. Prečo nie pinčlíky? Poznám mrzkejšie záfuby. Čo je na tom smiešne, ak niekto, kto sa cíti sám, pritúli k sebe živé, citiace stvorenie?"

„Ale prečo si prišla?"

„Prečo... je mŕtvý... chcela som ho ešte vidieť. Všetci ste ho opustili. Je mi ho ľúto. Ty povieš, že sa zmenil, ale pre mňa nie. Pre mňa zostane taký, akého som ho poznala. Silný, priamy chlap. Je ho škoda. Nie je sám všetkému na príčine. A nám nemohol pomôcť. Boli by to využili proti nemu. Otec mu písal z väzenia, ale list mu asi nedoručili. Keby bol mohol, bol by nám pomáhal.“

Kristepane, je taká naivná? Takto si všetko vysvetľuje?

„Judka, nikdy si si nepomyslela, že to všetko mohlo byť aj celkom inak?"

Pomyslela. Zrejme si to aj ona pomyslela. Nervózne si hrýzla prst.

„Neviem, na čo narážaš.“

„Vieš. Dobre vieš.“

„To nie je pravda..." rozčúlila sa. „Toho by nebol nikdy schopný. Ako môžeš tvrdiť o ňom čosi také práve ty?"

Má ho rada. Mala ho po celý ten čas rada. Bol jej prvou, vari jedinou láskou. Nechce si pripustiť, že jej prvý milenc, jej jediný

milenec mohol byť aj podlý. Poznala ho. Ako silného, priameho chlapa. Taký zostal v nej bez ohľadu na to, čo sa s ním i s ňou neskoršie stalo. Mýli sa. Nie jeho opustili, on odkopol všetkých, ktorým na ňom záležalo, ktorí ho mali radi, ktorí si ho vážili. Nie je to zvláštne, že v tento deň najväčšej opustenosti na neho myslia po dobrom práve fudia, ktorým ublížil? Judke ublížil. Fondovi ublížil. Martinovi ublížil. Margite ublížil. Aj jemu? Aj Frankovi? Frankovi neublížil. Frank si pripomenul otázku advokáta, s ktorým sa kedysi rozprával o tragédii doktora Polonca. Prečo sa jemu nič nestalo? Nemá naostatok Judita pravdu? To sa už ani Frank ani nikto iný nikdy nedozvie. Možno nie. Možno to bola naozaj len náhoda, možno naozaj chceli Poloncov prípad použiť vlastne proti nemu. Stýkal sa s vlastizradcom, opil sa v jeho vile do nemoty.

Frank nevie, možné to je, možné je všetko. Ale nechať padnúť priateľa, ktorého poznal, vyjedal, ktorý toľko pre neho riskoval, nechať zničiť ženu, ktorá ho mala rada, ktorú miloval v horách, nič neurobíť, aby im pomohol, to je takisto hanebné. Nie, nech si Judka tvrdí, čo chce, ba aj ak má pravdu, Frank si o tom mŕtvom nemôže nič inšie myslieť. Všetkých odkopol. Tým, najmä tým dozrel sám k pádu, k neslávnemu koncu, z ktorého ho vyslobodila iba smrť.

„Vieš, Judka, čo robí teraz Fero Cigeľ?“

„Fero? To je ten murár z hôr, nie? Ten, čo sme ho zniesli z Kfaku?“

„Ten.“

„Čo robí?“

„Murára.“

„To je predsa v poriadku, nie? Čo ti práve teraz prišiel na um?“

„To by bolo v poriadku, Judka. Ba bolo by to aj veľmi v poriadku. Ale on nerobil vždy murára. V istom čase bol riaditeľom veľkého hotela tam v krajskom meste.“

„Stále nechápem. Riaditeľmi boli mnohí chlapci z hôr. Niektorí ešte sú.“

„Fero už nie je... Možno si ho teraz doberajú chlapi z partie, možno sa mu vysmievajú: to bol pekný kamarát a vydarený veliteľ! Keď si bol v svrabe, prstom pre teba nepohol. A on im zanovite odpovedá to isté, čo ty. Nemohol nič robiť, nedalo sa,

sám mal silných nepriateľov, boli by to využili proti nemu... ja som sa s ním raz v meste, kde teraz žije, o tom do krvi poškriepil.“

„Nechápem, ako to súvisí.“

„Súvisí to, Judka. Tamhore v kraji bola vtedy každý mesiac nejaká konferencia, porada, oslava. Pochopiteľne, chodili za Fero: Fero, večeru pre dvesto fudí, Fero, na dva dni chceme reštauráciu... Fero sa ošival, bol som pri tom, keď sa raz opýtal: ale kto to zaplatí? Vieš, čo mu náš priateľ povedal? Si predsa komunista, nie? Tak čo sa pýtaš? Nuž, Fero bol komunista, prestal sa pýtať. Potom prišla štátna kontrola. Fero chodil usmiate, čo tam, nech si len kontrolujú. Nuž, kontrolovali a nakontrolovali mu miliónové manko. Že je komunista? Tým horšie, hanebne zneužil dôveru strany. Sedemnášť rokov, Judka. Sedemnášť rokov mu dali. Dve tretiny si z toho odsedel. A dodnes tvrdí: nemohol nič robiť, boli by to využili proti nemu...“

„Veď by to boli využili, nie? Čo mohol robiť?“

„Mohol robiť jediné, Judka. Jediné, čo sa dalo. Mohol vystúpiť pred súdom ako svedok. Súdy v kraji vtedy aj tak podliehali jemu. Mohol vysvetliť, ako to manko vzniklo. Lenže jeho sa nijaký prokurátor neopovážal obťažovať nemiestnými otázkami. A on sám mlčal. Pravdaže, mohol čosi urobiť, Judka! Mohol odísť, odísť z funkcie, keď videl, čo sa robí a kam to všetko smeruje. Bolo v jeho moci nepripustiť ten proces, a keď ho už pripustil, mal sa hlásiť k svojej zodpovednosti.“

„A ty? Keď si to vedel, prečo si nič neurobil ty?“

„Ja som už nebol v kraji. A ja som nemohol nič robiť. Doložiť, kam sa ten milión podel, mohol len on. Ja som náročky šiel na ten proces, keď som sa to dozvedel. Sudca Ferovi vôbec nedal hovoriť, len čo začal vysvetľovať, zahriakol ho a upozornil, že to nepatrí k veci. Keď mu pohrozil, že ho pre neúctu k súdu dá vyviešť a že ho budú súdiť v neprítomnosti, už som sa nezdržal a vykrikoval som, že to je svinstvo. Hneď ma vyviedli von a mal som z toho opletačky. Tak to bolo, Judka. Nikoho sa nezastal.“

Frank vycítil, že zahral na boľavú strunu. Judita sa zamkla do seba. Úporne zápasila s čímsi v sebe, s čímsi, čo vyhánala, ale celkom nemohla vyhnať.

Len keď už vstávali od stola, prerušila mlčanie.

„Vieš, som rada medzi psami. Je mi lepšie...“

Sľúbil jej, že sa na tých psíkov príde niekedy pozrieť. Ale nevedel, či ju to veľmi potešilo... Zaviezol ju na letisko, musela sa ponáhľať k svojim psíkom, Frank sa už nevrátil do smútočnej siene. Načo?

- 16 -

Večer Frank vysušil na leštičke niekoľko fotografií. Fotografia je niekedy prefikaná vec pre toho, kto pozná jej zákony. Frankovi sa vydarila najmä jedna snímka. Muklík. Ohromný Muklík, obor Muklík vztýčený nad malinkou mŕtvou. Frank pozná svoj aparát, vie, ako zaobchádzať s perspektívou.

Keď ukladal snímku do červeného trezoru, musel sa usmiať sám nad sebou. Načo mu to je? Prečo to robí? Tej snímke aj tak nikto neporozumie, pre každého by bola bezcenná. Ktože je ten obor Muklík? Nikto nevie. A o nejaký čas nebude nikto vedieť, kto je ten maličký mŕtv. Ale Frank bude vedieť, vie, prečo ju robil, pre neho nie je bezcenná.

Frank začal listovať v albume. Jeho prvé snímky. Na nich ten mŕtv ešte ako nedospelý mládenec. A Margita. A ich dávna partia. Kúpanie na mlynici. Výlet do hôr. Divadlo, ktoré hrali. Každý rok nacvičili nejakú hru. Priateľ vždy dostal rolu prvého milovníka. Pouličné bitky. Demonštrácie. Predvolebné zhromaždenia. Priateľ ako vojak, keď sa vrátil z hranice. Posledná schôdza. A hory. Ich skupina. Kadečo chýba, kadečo zostalo len v hlave, v pamäti. Na niektoré obrázky sa Frank zadíval dlhšie. Spomínal.

Priateľ ako komisár obnovy na prvej lokomotive, ktorá prešla cez obnovený tunel. A na inej lokomotive, idúcej cez obnovený most. A polonahý, zapotený, s čakanom v ruke na stavbe hradskej. Na dramatickom zábere, keď vyhadzuje z vládneho kresla reakčného politika. V belasých modrákoch s červenou páskou na rukáve kráča na čele milícií.

Potom obrázky z kraja.

Priateľ, ako bije dedinské ženy palicou po riti... To býval ešte chlap na mieste...

Ešte sa neohrial v krajskom kresle a roboty bolo nad hlavu. Sto problémov naraz, dodávky surovín do závodov viazli, vlaky meškali, roľníci nechceli plniť dodávky, bránili sa proti združstevňovaniu, zdĺhavé porady, bleskové cesty ta, kde niečo horelo, náhle rozhodnutia, podpisovanie miliónových investičných kvót, starosti s nedostatkom pracovných síl, a navyše katolíci začali šarapať, v dedinách boli vzbury, štát po pápežovej exkomunikácii žiadal od farárov vyhlásenie lojality. Nie všetci farári boli ochotní podpísať. Z kancelára sa dramaticky lúčili so svojimi ovečkami. Dochádzalo k dedinským rebéliám, vo dne v noci strážili dedinčania, ozbrojení sekerami, motykami, niekde i strelnými zbraňami, ktoré si doniesli z povstania, svojich dušpastierov. V jeho kraji to bolo najhoršie. V kancelárii sa mu stále množili správy o prepadoch áut, prechodiacich krajom, o zbití, ba i zabití funkcionára. Nechali to naňho, je to jeho kraj, nech si urobí poriadok, nech ukáže, čo vie.

Prišla správa, že v jednej dedine zabarikádovali krajinskú cestu. Frank bol vtedy pri ňom, videl, ako očervnel, vstal, zavolať veliteľa milície.

„Sto chlapov. Ihneď...“

Vybral zo zásuvky pištoľ.

„Ideme...“

Zišli na nádvorie. Tam to vrelo. To boli jeho zálohy, ozbrojení chlapi z fabrik. Sto chlapov povyskakovalo na pripravené nákladné autá. Šli...

Už zďaleka videli barikádu na kraji dediny. Frank robil zábery. Na barikáde stál akýsi starik s dupfokou. Zúrivo kýval na šoféra prvého auta. Za barikádou stála veľká skupina žien, niektoré mali v rukách vidly, iné skaly.

Priateľ prikázal šoférovi zastaviť až tesne pri barikáde, ktorú postavili z povytŕhaných dlaždíc.

Vyskočil prvý, nedbal na rozčúleného starika, ktorý na neho mieril dupfokou. Chlapi zoskákali za ním. Zoradili sa pred barikádou.

„Rozíd'te sa!“ zahrmel na ženy. „Rozíd'te sa hneď a zaraz! A pošlite sem svojich mužov, o hodinu chcem mať hradskú v poriadku!“

Nerozišli sa. Jedna z báb vyskočila na barikádu a otrčila mili-

cionárom holý zadok. Druhá začala hystericky vrieskať: bite nás, zabite nás, strieľajte, vy psi!

„To by sa jej tak páčilo, strieľať!“ precedil priateľ cez zuby. Potom dal rozkaz, krátky, jasný, vyštekol jediné slovo:

„Palice!“

Mali ich tam pekne prichystané na autách. Sám si vzal jednu, vyskočil na barikádu, vytrhol starcovi pušku z ruky.

„A po riti!“

Vybral si tú, čo na nich otrčila zadok. Mlátil ju po ňom pružnou lieskou, hnal ju doprostred dediny. Ženy sa rozutekali s krikom každá inam. Pozahadzovali vidly, odhodili skaly. Vrieskali zdesením a bolesťou. Keď prišli milicionári na druhý koniec dediny, k druhej barikáde, nebolo tam živej dušičky.

„A teraz chlapov. Povyťahujte ich z domov!“

O polhodinu mali pod zbraňou do sto zamračených, ale mlčiacich, vyplašených dedinčanov.

„Na cestu s nimi. Jedno auto tu zostane. Na dozor. O hodinu bude hradská pojazdná!“

Až potom vybrali z fary farára. Ten sa vykrúcal, bránil. On predsa podpísal...

„Mali ste mať rozum. Nič proti vám nemáme. Ale zajtra budete v meste. Omša nebude.“

Len potom dal zvolať zasadanie národného výboru.

„Ste zosadení. V obci budú nové voľby. Do tých čias tu bude vládnuť mnou vymenovaný komisár. A prvé, na čo si posvieti, budú dodávky...“

Frank sa musel nad obrázkom nevdojak usmiať. Tá žena sa na úteku potkla, spadla, priateľ jej zdvihol sukňu a sekal ju lieskou po zadku.

Inak sa vtedy nedalo. Preliata krv sa nedá zmyť, a rováše sa zahoja...

Nie, nedalo sa inak. Frank sa díva na ďalší obrázok. Skupina rozpačitých vidiečanov mädlí v rukách klobúky a baranice. Stoja v jeho kancelárii. Hodinu ich nechal čakať v predsieni, kým zazvonil na Hornákovú, aby ich vpustila.

„Čo máte na srdci, súdruhovia?“ opýtal sa nevinným, takmer nežným hlasom, z ktorého len Frank vycítil skryté potešenie. „Ak ste prišli orodovať za farára, zbytočne márnite čas.“

Neprišli orodovať za farára a on dobre vedel, prečo prišli.

Jeden z nich sa osmelil. Nie o farára. Teraz vedia, že farár bol ich zlý púšiteľ. Aj v susedných farnostiach sú farári, ale tým sa nič nestalo. To ich vlastne farár nahuckal na všetko. Oni prišli, ech, teda, pre tú elektrinu.

Začudoval sa. Pre akú elektrinu? Veď vari len majú elektrinu v dedine? Pokiaľ vie, už pred rokmi ju ta zaviedli.

Prešľapovali, odkašľovali, súkali zo seba slovo za slovom. Veď majú, pravdaže, majú, ale to chalanisko hlúpe. Nebyť toho, že je v špitáli, zaslúžilo by si...

Ešte stále sa tváril, že nevie, o čo ide. Nech sa len trochu poškvára vo vlastnej šľave.

„Ja stále ešte neviem, čo máte na srdci. Nieкто by mi to už konečne mal vysvetliť. Aké chalanisko? Čo má spoločné s elektrinou?“

Ale to všetko farár. A kostolník. Kostolník najväčšmi poburoval. Ženy, hlupane, strážili faru. A vtedy večer sa blížilo k dedine niekofko áut, kostolník vyšiel na vežu a rozhýbal zvony na poplach. A vtedy sa to stalo, ten sopliak, mal len trinásť rokov, čože má taký za rozum? Vyliezol na stožiar a kombinačkami prestrihol vedenie do dediny. Skoro ho zabilo, keď na zemi stúpil na prerazaný drôt. A tie autá vôbec neboli s milíciou, boli to traktory lesnej správy...

Frank videl, ako priateľovi pomykalo ústami. Ako násilím potlačil výbuch smiechu. Ako mimoriadne vážne sa zatváril.

„To je vážna vec, súdruhovia. Vážnejšia, ako by sa mohla na prvý pohľad zdať. Drôty sú z medi.“

Veď hej, prešľapovali, veď aj oni vedia, že drôty sú z medi. Ale či by tento... v dedine je tma... a mnohí majú elektromotory... a sečku teraz musia rezať ručne...

„Ale viete, že teraz máme päťročnicu?“

Áno, to vedia, ktože by nevedel, že máme päťročnicu?

„No vidíte. A meď, súdruhovia, meď je nad zlato. Meď musíme za drahé devízy dovážať z kapitalistických krajín, a tie nám ju ani nechcú predať. S každým kúskom medi treba podľa toho zaobchádzať. Kde teraz vziať takú neplánovanú meď?“

„Veď je to len kúsok...“

„To si myslíte vy, že len kúsok. Ten kúsok by nám mohol chýbať

pri zavedení prúdu do dediny, ktorá ešte nie je elektrifikovaná. Ani elektrikárov niet. Všetci sú nasadení na dôležitých úsekoch. Nemôžem vám pomôcť, súdruhovia. To nemôžem. Vaša dedina nebola v pláne. Lutujem. Musíte si pomôcť, ako sa dá. Možno máte ešte odložené petrolejky...“

Veď oni, ozval sa jeden, sú pokojná obec. To len tým babiskám čert hlavy pomútil. A nechceli by to zadarmo. Veď by sa vari pri dobrej vôli niekde našiel ten kus drôtu. Aj montérom by dobre zaplatili. Nie sú nevďační.

„Čo?“ rozhorčil sa, „podplácať chcete? To sa dalo prv, mňa podplácať nebudete! Mám teraz dôležitú poradu, súdruhovia. Lutujem. Nemôžem pre vás nič urobiť.“

Smutne sa poberali k dverám. Keď už boli v predsieni, vyšiel za nimi.

„Hovorili ste čosi o sečke, súdruhovia. Že ju musíte rezať ručne.“

Zastali. Predsa len je vari ešte aká-taká nádej?

„Sečka sa naozaj ručne zle reže. Štát vám dodáva prúd do strojov. A čo vy? Ako je s mliekom, mäsom? Sečka je mäso a mlieko. Splnili ste?“

Jáj, veď to. Nesplnili. Nešťastné dodávky. Nesplnili. Mrchavý rok bol.

„Ták! Mrchavý rok bol. V susednej dedine, tri kilometre od vás, o mrchavom roku nevedia nič, statočne si plnia svoju zmluvu so štátom. A nepoškodzujú spoločný majetok, tam babiskám čert rozum nepomútil. Teraz prídete a poviete: kúsok medi. Iste, kúsok, ale aj ten kúsok medi museli vyrobiť vo fabrike robotníci. Tí chcú jesť. A čo majú jesť, keď bude každá dedina tak zanedbávať svoje povinnosti ako vy? Potravinových lístkov, na ktoré sa nič nedostane, sa nenajedia. Teda, súdruhovia, doneste mi výkaz o splnených dodávkach mlieka a mäsa a zistíme, čo sa dá robiť. Možno sa nejaká tá meď nájde. Aj montér k nej.“

S tým ich nechal odísť.

„Nemal si tak kruto...“ povedal mu položartom Frank.

„To nič, prídu. Prídu zase. Upišu sa čertu! Podpišem s nimi osobitnú zmluvu. Splnia dodávky – elektrina svieti, nesplnia – elektrinu vypneme. Kto raz mal elektrinu v dome, nebude nikdy chcieť vysedúvať pri petrolejke. Odhliadnuc od toho, že petroleja

niet... To bude ich súkromná, čestná päťročnica..."

Tak vládol. A vtedy sa nedalo inak. Dostal z podhorskej dediny, ktorá sa dávno preslávila svojím rebelantstvom, posmešný list, podpísaný všetkými občanmi aj členmi národného výboru. Oni tamhore nikoho a nič nepotrebujú, oni na starostlivosť štátu serú, žandárstva sa neboja, majú svoje gufomety a nijaké dodávky plniť nebudú...

Frank ho našiel, ako sa nad listom chytá za brucho od smiechu.

„Na...“ vybuchol medzi smiechom, „prečítaj si, čo písali Záporožci tureckému sultánovi...“

Frank na tom nič smiešne nenašiel. To je výzva. Ak dedinu neskrotia, rozšíri sa to po celom okolí. Autorita štátu bude fuč.

Smial sa ešte, keď dvíhal slúchadlo a žiadal, aby ho spojili s riaditeľom krajských spojov.

„Súdruh riaditeľ, v Pohore je pošta, pravda? Aj telefón? Kedy ste ho ta natiahli? Pred polrokom? Tak. Vypnúť. Až do odvolania vypnúť. A poštu nedoručovať a nevyberať. Tamojšieho úradníka pošlite na neplatenú dovolenku na neurčito. Oznámete mu to listom. Čo? Na čiu zodpovednosť? Na moju, pravdaže, na moju. Áno, dám vám to písomne. Veľmi rád. O to sa nestarajte, nezbláznil som sa, viem, čo robím.“

Stisol gombičku na stole.

„Autobusový dispečing.“

Spojili ho.

„Kofko autobusov chodí do Pohory? Dva denne? Zrušiť. Do odvolania zrušiť. Na moju, len na moju zodpovednosť. To práve chcem, aby bola bez spojenia. Neboj sa, viem, čo robím, a viem prečo.“

Stisol gombičku.

„Elektráreň! Hrica!“

Spojili ho.

„Súdruh Hric, s okamžitou platnosťou prerušíte dodávku prúdu do Pohory. Do odvolania. Do čerta, čo všetci máte, pravdaže si to zodpoviem! Dám ti to písomne. Kedy? Hned', ešte dnes, ešte v túto hodinu...“

Stisol gombičku. Milíciu. Veliteľa.

„Sto chlapov. Vyberaných. Pôjdeš s nami. Hned' o polhodinu vyrazíme. Cestou ti to vysvetlím. Isteže zbrane. A vezmite dve sekery...“

„Ech, Záporožci...“ uľavil si.

Zoskákali pred národným výborom. Dedina bola ako vymretá. Ale Frank vybadal za každým oblokom sledivé oči, ktoré sledovali, čo sa bude robiť. Nerobilo sa dokopy nič. Frank sa díva na obrázok, na ktorom priateľ vytína drevený stĺp s označením autobusovej zastávky. Stĺp naložili na kamión.

„Tak. Nasadať a domov...“

„To je všetko?“ opýtal sa začudovaný milicionár.

„Všetko.“

V meste pri autobusovej stanici dal zastaviť.

„Vyskočíme...“ povedal Frankovi.

Vyskočili. Šli do kancelárie.

„Kedy ide autobus do Pohory?“

Úradník ho nepoznal.

„Autobus nejde. Do Pohory oddnes nepremáva autobus.“

„Prečo?“

„Páni na kraji sa asi zbláznili. Vydali taký príkaz...“

Nepovedal nič. Vyšli von, pozreli sa na cestovný autobusový poriadok. Počuli, ako škrekvavý hlas z ampliónu oznamuje, že autobus do Pohory nepôjde, obidve linky sa až do odvolania rušia.

Na nástupišti stála skupinka čakajúcich. Niektorými myklo. Dvaja sa šli presvedčiť do kancelárie, či dobre počuli. Keď vyšli, bolo na nich vidno, že počuli dobre.

Skupinka sa s nadávkami roztrhla a pohla, pešo.

„O týždeň prídu prosiť.“

Prišli už o tri dni. Veľmi pokorne. Nechal ich čakať tri hodiny na chodbe. Keď ich prijal, nevyzval ich, aby si sadli. Na stole pred ním ležal ich list. Vzal ho do ruky, ukázal im ho.

„Kto z vás ho podpísal?“

Nechceli sa k nemu hlásiť. Podpísali zrejme všetci.

„Je v dedine niekto, kto ten list nepodpísal?“

V pomykove pozerali jeden na druhého. Je niekto taký v dedine? Nevedia.

„Neviete, čo? Ak je v dedine niekto, kto ten list nepodpísal, nech príde o týždeň. Prv nie! O týždeň. A vy von! S vami sa nemám čo zabávať!“

O týždeň prišiel farár, učiteľ, predseda národného výboru a štyria rovníci. Prijal ich hneď.

„Vy ste nepodpísali?“

Predseda sa okúňal.

„Von! S tebou nerokujem. Čítali ste to, dôstojný pán?“

Starý farár sa priznal. Čítal. Odhovárал ich, upozorňovali ich aj s riaditeľom školy, že to je vzbuра, rebélia a že to bude mať zlé následky. Tie sú tu.

„Mohli sme ta poslať bezpečnosť, súdruhovia! Všetci, čo to podpísali, porušili zákon! Na zajtra zvolajte celodedinskú schôdzu. Chceme, aby tam boli všetky zbrane, ktoré sú poskrývané v dedine, pekne na jednej kope. Urobíme domové prehliadky. Ak nájdeme čo len jediná pušku, prestaneme s vami vôbec debatovať. Uvidíme, ako sa zaobidete bez štátu!“

Na druhý deň našli v krčme, kam zvolali schôdzu, malý arzenál. Milicionári povynášali zbrane na nákladné autá. Schôdza bola krátka. Hovoril len on. Vybral list a prečítal ho. A zahrnel:

„Záleží na vás, či chcete mať v dedine takéto vedenie! My proti tomu nemáme nič. Ak chcete, chcete. My nechceme od vás nič. Nemusíte nič dodávať. Môžete si žiť bez štátu. Ale autobusy sú štátne, telefón je štátny, elektrinu vám dodáva štát. Môžete si vybrať. Môžete skúsiť, ako sa vám bude žiť bez štátu. Štát to bez vás voľajako vydrží. Mohol som vás všetkých postaviť pred súd, ale načo? Vybavte si to medzi sebou, mňa zaujíma menej, ako môže zaujímať vás, ktorý mudrc vám to poradil. Dávam vám týždeň času na rozmýšľanie. O týždeň pošlite ku mne delegáciu, ale upozorňujem vás, že s nikým, kto ten list podpísal, rokovať nebudem. Možno potom podpíšem s vami takú súkromnú zmluvu, taký dodatok k päťročnici. To je všetko...“

Rýchlo odišiel. Učiteľa, ktorý ho chcel pristaviť, odtisol nabok. Nasadli, boli preč.

Keď prišli, bol veľmi srdečný. Pohostil ich slivovicou, ani slovom nepripomenul, čo sa stalo. Kýval hlavou na súhlas, keď mu oznámili, že chcú nové voľby. Usmieval sa, keď mu predložili výkaz o splnených dodávkach.

Stisol gombičku. Elektrárreň.

„Súdruh Hric, zaveďte ihneď prívod prúdu do Pohory.“

Stisol gombičku. Spoje. Zapojte telefónnu linku do Pohory.

Stisol gombičku. Autobusy.

Od večera obnoví normálne spojenie do Pohory. A prepustí dispečera, ktorý vysvetľoval občanom, že páni z kraja sa zbláznilí.

Na dedinách tým získal ohromný rešpekt a v závodoch veľkú popularitu. Pravdaže, roznieslo sa to do každej dediny. Len Galovič šomral. Načo také parády...

Inak sa nedalo.

Frank sa díva na sedemnásť kráv. Na fotografiu, na ktorej je sedemnásť kráv priviazaných o ohradu pred krajským sídlom. Sedemnásť kráv z Hanoviec.

„Pod' so mnou...“ zavolať vtedy Franka, „do Hanoviec na celodedinskú schôdzu...“

Schôdza bola v krčme. Návšteva, ktorú nečakali, ich prekvapila, a ako sa Frankovi videlo, dosť nemilo. Privítali, stlačili sa za predsedníckym stolom a zmĺkli.

„Len pokračujte, súdruhovia. Len ďalej... akoby ma tu nebolo...“ vyzval ich. Nepokračovali.

„Ak sa k tomu nemáte, budem teda pokračovať sám. Dodávky, ako všetci vedia, plňte obstojne. Najmä v mäse. V mäse dodávky vysoko prekračujete. V novinách o vás píšu ako o vzornej obci v plnení dodávok mäsa. S mliekom, vajičkami a chlebom je to už horšie. Človeku by sa mohlo zdať, že vaše kravy vôbec nedoja. O tom som sa s vami prišiel porozprávať. Nevieť si to dobre vysvetliť. Možno mi to vysvetlíte vy...“

Predseda obce to aj skúsil. Neveľmi smelo sa pokúšal vysvetľovať, že je predsa taká zvyklosť, no zákon to nie je, ale robí sa to, mäsom možno nahradzovať povedzme vajička a vajcami mäso a mlieko... oni predsa splnili dodávky mäsa od začiatku roku na tristošesťdesiat percent, keď sa to preráta na iné, tak vlastne dodávky vysoko prekračujú, všetky dodávky, sumárne... a mäso je najdôležitejšie, aj noviny o tom píšu...

„Tristošesťdesiat percent, pravda? Kofko je to jalovic, súdruhovia?“

Predseda opäť zdĺhavo vysvetľoval, kofko to je podľa váhy.

Oni myslia na plnenie dodávok vo váhe. Koľko jalovic? Od začiatku roku sedemnášť jalovic..."

„Tak. Sedemnášť. A všetky sa volajú Malina, pravda, súdruhovia?“

Frank videl to zdesenie. Prasklo to, zle je, všetko vyšlo najavo.

„Teraz by ste mi ešte mali vysvetliť, súdruhovia, ako je možné plniť dodávky na tristošesťdesiat percent, nechať sa okiadať v tlači od hlúpych redaktorov a pritom neodovzdať ani kilogram mäsa. Nechce sa vám, súdruhovia? Mlčíte? Tak vám to musím vysvetliť sám. Zákon, ktorý stanoví, že predaná krava sa rovná splnenej dodávke, je zákon dobrý, myslí na záujmy roľníka. Predáš kravu, nemáš prebytok, nemáš z čoho dodať. Ale taký zákon, najmä takýto zákon, tu nie je na to, aby sa s ním špekulovalo. Čo platí pre jednotlivca, nemôže platiť pre celú obec. My sme podpísali kontrakt s obcou, nie s jednotlivcami. A vy ste nám za to plnili percentá, a nie mäso, súdruhovia!“

Vstal.

„Dlhujete mi sedemnášť kráv! Obec Hanovce dlhuje kraju sedemnášť kráv. Zajtra ich chcem vidieť pred budovou, v ktorej úradujem. To je všetko, súdruhovia. Môžete pokračovať, mňa tu už netreba.“

Odišli.

„Myslíš, že ich privedú?“ opýtal sa Frank na spiatočnej ceste.

„Pravdaže, privedú. Vedia, ako bolo v Pohore.“

Na druhý deň popoludní vyfotografoval Frank tých sedemnášť kráv. Boli pekné, vykímené, nijaký odpad.

Frank sa v mysli vrátil späť do tých čias. V pohraničnej dedine raz v noci narátali šesťdesiatčlennú skupinu pašerákov, ktorá tiahla s ťažkými batohmi k hranici priam okolo pohraničnej stanice. Vládca kraja o hodinu neskôr sám osobne zatkol veliteľa stanice a na hodinu prepustil všetkých jej zamestnancov. Inokedy vyhodili do vzduchu čiernu pálenicu, dobre maskovanú v poliach. Obec bola potom mesiac bez prúdu. Ovládal kraj vypínaním elektriny. Je to iste lepšie ako bajonetmi.

Okrem toho predsedal na schôdzach, poradách, gremiálkach, spisoval správy, hlásenia, chodil do terénu, vo dne v noci bol na nohách, málo vtedy spával, všade čosi viazlo, volalo po zákroku, po pomocnej ruke, po rozumnom riešení.

Vtedy býval chlap. Stačil na všetko, stačil aj na vtedajšie úlohy. A vtedy sa žiadalo konať, rozhodnúť, riskovať, zvládnuť situáciu, nebáť sa. Bol v kraji populárny, mali ho radi, rozprávali o ňom legendy.

Kedy nastal v ňom ten zlom, zlom jeho osobnosti? Prišiel náhle a naraz, či nebadateľne, postupne? Pre Margitu je tá otázka prostá, ľahko na ňu odpovie. Tá odfarbená. Tá ho zavliekla do skazy. Boli časy, keď si to myslel aj Frank, ba to bolo prvé, čo si pomyslel, keď ju po prvý raz videl v kancelárii. Ale nebolo to niekde celkom inde? Nie je tá žena skôr následkom, výsledkom, ako príčinou? Nebolo okolo neho priveľa pochlebovačov, ktorí ho dennodenne presviedčali o jeho genialite, o jeho výnimočnosti, o tom, že jeho život, jeho čas, jeho osoba sú čosi cennejšie ako iné, že si môže preto viac dovoliť, že si môže dovoliť všetko? Že výnimočný človek môže výnimočne žiť? Frank sa pamätá na istého člena kabinetu. Stretol ho krátko po tom, čo ho vymenovali do čelnej funkcie.

„To mi nemali urobiť...“ vyvracal nový muž Frankovu gratuláciu takmer plačlivým hlasom. „Na tie úlohy ja nestačím, zhorím, vykopnú ma...“

Frank s úžasom sledoval premenu, ktorá sa potom s novým mužom stala. Pár mesiacov sedel v kresle, a už bol suverénom, rozhodujúcim škrtom pera o miliónových hodnotách. Upodozriavalo sa dával na svojich kolegov, na svoje okolie, akoby sa pýtal: ako to, že ma tak neskoro objavili? Že môj talent neuznávali? Kto z vás je ten, čo brzdil, spomaľoval moju cestu na post, kam som už dávno podľa svojich schopností patril? Pravdaže, neobstál. Pravdaže, vykopli ho. Chodí po meste ukřivdený, urazený, svoj pád vysvetľuje akýmsi sprisahanim voči sebe, tajomne naznačuje: ja by som vedel rozprávať...

Je tu jedna fotografia. Z rodného mesta. Veľký muž reční k zástupom. Na tom istom námestí, kde kedysi prednášal svoje ohnivé prejavy. Len obecenstvo je iné. Všade naokolo sú najmä tí, proti ktorým kedysi soptil. Frank obrátil niekoľko listov naspäť. Stará partia. Kamaráti. Šli s ním a šli za ním. Bol vždy uznávaným, rešpektovaným vodcom. Nikto mu neupieral právo na to postavenie, vyvinulo sa prirodzene, samo.

Dnes predpoludním sa s ním prišla rozlúčiť delegácia z rodné-

ho mesta, okolo päťdesiat ľudí. Frank márne hľadal medzi nimi niekoho zo svojich. Tí neprišli, neprišiel ani jeden.

Neprišli ani vtedy na jeho slávnostný prejav na námestí. Frank sa díval na záber z tribúny, z veľkej tribúny, na ktorej bolo do dvesto ľudí. Ani jedna stará, milá tvár. Frank prezerá záber z obecnstva. Ani tam niet nikoho z nich. Na námestie neprišli tí hrdí chlapci, tí bitkári z čias tvrdých bojov, do ktorých ich vodil. Ale čakali ho. Mal, musel prísť! Frank vedel, kde ich nájde. V krčme, v ktorej sa schádzavali kedysi, v ich krčme. Tam boli všetci, čo prežili. Keď Frank vošiel, celá krčma stíchla. Čakali iného, nie Franka. Čakali aj Franka, ale najmä toho druhého. Keď sa Frank zjavil, vedeli, že čakajú márne.

Dávny druh zakričal na Franka z kúta krčmy:

„Aj ty si už vrana s pozlátenými nohami...“

Reagovali na to výbuchom smiechu. Frank sa obrátil, bez slova vyšiel na vzduch. Do očí sa mu tísli slzy. Od zlosti. Od poníženia. Vrana s pozlátenými nohami... Frank vedel, čo tým chceli povedať. Kedysi ako chlapčiská chytili vrana. Miestny čudák, ktorý vyberal vranie hniezda a jedol vraniu polievku, ich stretol pri rieke, keď víťazoslávne išli so svojim úlovkom.

„Žije, chlapci?“

Ukázali mu ju. Žije.

„Nože jej pomaľujte bronzom chvost a nohy a pusťte ju medzi vrany... Ale najprv ju musíte opiť...“

Opili vranu. Bronzom na vianočné orechy jej pomaľovali chvost a nohy. Chvost strieborným, nohy zlatým. S ohromným hurhajom ju niesli späť k rieke, kde hniezdili vrany. Vyplašili krdeľ čiernych vtákov a vypustili tú pomaľovanú. Frank už na pomaľovanú vranu zabudol, nebola to pre neho pekná spomienka, na nepekné spomienky sa skôr zabúda. Ale všetci nezabudli.

Dobehli ho. Neblbli, dohovárali mu, to nepatriło tebe. To mu ušlo len tak... Ale Frank sa už do krčmy nevrátil. Nemohol. Nemohol preto, lebo vedel, že majú pravdu. Už k nim nepatril, pridlo sa motal v iných sférach, nerozumel by im a oni by neporozumeli jemu. Vrátili sa z bojísk, vzali kanvičky s neosladenou kávou a šli zapáliť „kocheraj“ vo vyhasnutej fabrike. S hrdosťou sledovali vzostup jedného z nich, najlepšieho z nich. Je náš, ten nás nepredá, ten na nás nezabudne, má na to hlavu, aby sa

za nás a o nás ďalej bil. Veríme mu, stojíme za ním... Neskoršie nad kadečím krútili hlavou. Čo to robí? Ako to žije? Čakali, že príde, že mu povedia svoje. Neprišiel. Neprišiel, lebo v hotelovej jedálni bol banket a on nemohol chýbať v čele stola. Tamti, čo sedia pri ňom navafo-napravo, tí si ho chytili. Opili ho, pozlátili mu nohy, postriebрили chvost. Neprišiel, a viac nech sa už neukazuje. Uďobú ho, ak sa ukáže...

Dobre, to vedel Frank pochopiť. Ale ako on sám k tomu príde? Ale vedel, pravdaže, aj to, pridlo sa motal medzi pozlátenými, hoci vždy sedával len na krajičku stola, čosi z tej pozlátky sa obtrelo aj na neho. Bol to krutý, ale oprávnený odsudok. Vydedili ho. Aj jeho vydedili, nielen niekdajšieho veliteľa.

Je s ním koniec, uvažoval Frank. Koniec, ktorý je už len otázkou času. Zabudol na svojich, a tí ho vydedili.

Frank sa celkom zahľbil do toho čudného životopisu, ktorého jednotlivé kapitoly po dlhé roky trpezlivo ukladal k sebe, stránku za stránkou, obrázok za obrázkom. Zadíval sa na snímku, ktorú kedysi cvakol s neskrývanou škodoradosťou. Na snímke bol jeho priateľ, horár, taký reklamný horár v horárskej uniforme, s mohutnou ryšavou bradou. A dvaja cudzinci, muž a žena. Hostil ich vtedy, záležalo na nich, prišli na oficiálnu návštevu, na dôležitú štátnu návštevu. Pripravili pre nich bohatý program. Veľký muž ich po celý čas sprevádzal. Zaviedol ich do opery, na vzorné družstvo, vláčil ich po pamätihodnostiach mesta, usporiadal pre nich veľkú recepciu, bleskove ich povodil po krajine, ukázal im z auta hory, priehradu, na dve hodiny sa zastavili v modernom, novom závode, zhromaždenému osadenstvu rečnili o družbe, o potrebe zachovať mier, navzájom sa ubezpečovali o tom, ako si svojho stretnutia vážia, ako sa ctia, aké potrebné je stretávať sa takto častejšie, lepšie sa spoznať, odstraňovať nedorozumenia, ktoré ešte sú.

Ale čo v sobotu? V sobotu nie je v krajine hosťa pracovný deň. Napokon Muklík, autor programu, dostal šťastný nápad. Na pstruhy!

„Máte radi rybačku?“ opýtal sa hostiteľ pri večeri v salóniku hotela. Hosťovi sa rozžiarili oči. Rybačku? Je možná aj rybačka?

„Tak dobre...“ rozhodol sa hostiteľ. „Zajtra sa ide na rybačku!“ Rýchlo sa dohovorili. Keď počuli, že pstruhy, priam zajasali

nadšením. Hostiteľ sa vyťahoval. To je program, čo? Tí tak ľahko na nás nezabudnú, odnesú si stádeto najlepšie spomienky!

V sobotu ráno vyšlo z mesta šesť čiernych reprezentačných limuzín. Nešli ďaleko, zo tridsať kilometrov za mestom odbočili k blízkym horám. Frank bol pritom, pri diplomatickej rybačke nemôže chýbať fotograf. Švédski hostia sa tešili. Pstruh je ušľachtilá ryba, športová, takmer taká športová ako severský losos. Milý malý národík.

Ktovie, čo všetko si pod pstružou rybačkou predstavovali. Asi divú horskú riavu, od ktorej zalieha v ušiach, vôňu lopúchov, v čírej vode sa bleskove mihne tieň, ani by to nikto nezbadal, nebyť niekoľkých ohnivých bodiek na jeho chrbte, skok, nevydaril sa, ešte jeden skok, a nádherný exemplár opäť prekonal jednu z mnohých prekážok na neúnavnej púti hore bystrinou...

Možno sa čudovali. Aká podivuhodná krajina! Pár desiatok kilometrov od hlavného mesta – a pstruhy!

Šesť limuzín zastalo pri akomsi oplotenom priestranstve. V otvorených železných vrátkach stál statný reklamný horár s ohnivou hlavou. Vítal hostí. V oplotenom priestranstve boli tri malé jazierka. Horár viedol hostí k nim. Jeho dielo! Jeho hrdosť! Šoféri pripravovali udice. Všetkých pochytila rybárska horúčka. V jazierkach sa hemžilo pstruhmi, podchvífou sa vyhodil krásny exemplár vysoko nad vodu, nad trochu zakalenú a trochu slizkú hladinu. Všetkých pochytila rybárska horúčka natoľko, že si vôbec nevšimli vzácných hostí. Horár, kráľ tohto pstružieho raja, sa chvastal: sú lačné, potvory, náročky som im nedal žrať, nech dobre berú. Na holý háčik skočia!

Švédski hostia stáli bokom, trochu zarazení, trochu hanbliví. Možno vôbec nie sú takými rybármi, ako sa včera chceli zdať.

„To sú dúhované pstruhy, pravda?“ naivne sa opýtala švédska žena. Horár začal zoširoka vysvetľovať, áno, dúhované, dobre sa im u nás vodí, pochádzajú, prosím pekne, z Kanady, z takej diaľky, ale naše podmienky im mimoriadne svedčia, dorastajú, prosím pekne, rýchlejšie ako potočný pstruh, aj v liahni sa lepšie množia...

Štíhla, elegantná Švédka počúvala jeho výklad s čudným úsmevom. Keď skončil, opýtala sa tlmočníka, čo znamená „prozýmpečne“ a doložila, že pod tým rozumela pstruha. Jej muž sa

nesnažil predstierať ani len zdvorilý záujem. Otrávený stál bokom a s neskrývaným pohrdaním sa díval na prvých vášnivcov, ktorí sa už nemohli dočkať a vyťahovali z liahne rybu za rybou, na každý vrh – pstruh.

Hostiteľ vycítil, že čosi nie je v poriadku. Urazil azda niekto hosťa? Posunkom privolať tlmočníka.

„Čo sa stalo?“ opýtal sa neisto. Tlmočník pokrčil plecom. Nevie.

Švédsky hosť to už dlhšie nevydržal. Prudko, rozčúlene pristúpil k nim.

„Povedzte, prosím, hostiteľovi, že som športový rybár, a nie vrah!“

Hostiteľ nepochopil. Z očí mu sršali hromy a blesky. Kto sa tu čosi opovážil? Kto tu čo zbabral? Vynadal azda niekto hosťovi do vrahov?

Vysoká Švédka sa pokúsila zachrániť situáciu.

„Môjmu manželovi nie je dobre. Ak dovoľíte, vrátili by sme sa radšej do mesta.“

Nečakala, či dovoľia alebo nie, a rýchlym krokom sa poberala k limuzinám. Hostiteľovi ešte chvíľu trvalo, kým pochopil, čo už dávno pochopili všetci. Frank videl, ako zrazu očervenel od jedu.

„Nafúkanci...“ sipel cestou k autu. „Namyslení buržuji... každý vie, ako vznikol ich blahobyť. Milióny padali na frontoch, a oni na to dodávali Hitlerovi rudu a oceľ.“

Na druhý deň bol Frank na letisku. So vzácnymi hosťami sa lúčil šéf protokolu a – Muklík.

Frank sa prichytil, že si nahlas šepká. Šepkal si nad obrázkom: vrana s pozlátenými nohami... k svojim sa vrátiť nemôže. A medzi pávmi je a zostane vranou...

Frank s povzdychom zavrel album a uložil ho na miesto. Jeden život. Jeden takmer celý, už vyhasnutý ľudský život. Zajtra ta vloží posledný obrázok. Čosi sa uzavrie. Čosi sa skončí...

Tej noci nemohol Frank zaspať. To sa mu stávalo zriedka. Pri ňom pravidelne, hlboko dýchala jeho žena. Frank ležal na chrbte s otvorenými očami, hľadel do ničoho, do tmy. Možno nie do tmy. Možno do ďalekej, hlbokkej minulosti. Darmo si nahováral, že ten mŕtvy bol niktoš, s ktorým sa netreba zaoberať, že ho prezrel už dávno a už dávno zatratil, že je mu celkom ľahostajný, že sa dožil konca, aký si zaslúžil. Rozumom to uznával, ale človek sa neskladá len z rozumu, človek sa okrem iného skladá aj zo svojej minulosti a Frankova minulosť bola neodmysliteľná od toho mŕtveho, prežili spolu priveľa, nemalo by nijaký význam popierať to, človek môže v sebe podobné popretia pestovať, môže na čas, niekedy na veľmi dlhý čas v sebe potlačiť pocity, ktoré sú mu na farchu, ale potom príde taká nečakaná chvíľa, ťažká, všetko ťa prepadne, chceš-nechceš, musíš sa s tým vyrovnáť. Staré, zabudnuté deje, lásky a chvíľky sa vracajú s nezvyčajnou ostrosťou do mysle, staré trápenia ťa znovu mučia, staré hanebnosti, na ktoré veľmi nechceš spomínať, ťa prepadnú, keď najmenej potrebuješ, aby sa ti pripomínali, pred svetom môžeš kadečo maskovať a skrývať, ale sám pred sebou sa neskryješ, čo ako sa pokúšaš, čo ako si myslíš, že sa to dá. Každý prežije v živote svoju ťažkú hodinu aspoň raz, a čím ich je menej, tým sú ťažšie, ťažkú hodinu holej, dotieravej pravdy, keď musí priznať sám sebe, že je taký, aký je, bez prikras, ktoré ukazuje na obdiv svetu, aj bez prikras, ktoré predstiera sám pred sebou.

Ba či si aj ty, mŕtvy... prešiel Frank v úvahách k niekdajšiemu priateľovi... ba či aj ty si ju prežil, svoju zlú hodinu? Aká bola? Kde a kedy ťa asi prepadla? Kedy si prišiel na to, že si zradil sám seba? Vedel si si to aspoň raz priznať, ty, kedysi priamy

chlap? Vieš, ako ťa mali radi? Vieš, čo to je za bohatstvo? A ako si s ním zaobchádzal? Čo si porobil s ľuďmi, s tými niekoľkými, ktorí jediní dnes v noci na teba myslia? Ako si vracal oddanosť, lásku? Brať. Po celý život si len bral, hrabal, od malička si len bral, hrabal, namiesto opätovania oddanosti splácal si blahosklonnou priazňou, dovolil si, aby sa aj iným ušlo čosi z tvojho výsledia. Trpel si ich, znášal za to, že ťa milovali. Lichotilo ti to.

Vždy ťa niekto obletoval, niekto obdivoval, vždy ti niekto závidel. Vždy ťa niekto poslúchal, od školskej lavice to tak bolo. Býval som tvojím dlhoročným tieňom, satelitom, držal som sa ťa, vyhľadával, strážil si ťa, a tebe to robilo dobre, veď ani Frank nebýval hocijaký, mal svoju silu, cenu a svoju hrdosť, ale podľahol tvojmu šarmu, poddal sa tvojej autorite, bývali ste rovnakí, ale ty si bol vždy prvý, medzi nami dvoma bolo celkom samozrejmé, že ty si a zostaneš vždy prvý. Vodcovský typ. Prečo nie, sú rodené vodcovské typy, ako sú rodené lokajské nатуry, sú draví a zakríknutí, smelí a bojazliví. Ty si bol vodcovský typ, nikto ti to neupieral, každý ťa rešpektoval, nepriatelia sa ťa báli, spoznali včas nebezpečenstvo tvojej osobnosti, chceli ťa zničiť a nezničili ťa, nepriatelia ťa nezničili. Zničili ťa priatelia? Nie, zničil si sa sám. Vodcovský typ, ktorý prestane viesť sám seba, nemá viac právo stáť na čele.

Kde? Kedy? Prečo si opustil sám seba? Za čo? Kedy si prišiel k obludnému poznaniu, že si viac, že si všetko, že teda smieš viac, že smieš všetko? Kúpavali sme sa nahí a Margita bola moje dievča, a napriek tomu, že Margita bola moje dievča, kúpavali sme sa nahí, taká bola medzi nami neotrasiteľná dôvera, možno naivná, možno hlúpa, možno romantická, ale bola. Lenže nie tam, nie vtedy, nie večer pri rieke si sa dohodovil s Margitou, to sa muselo stať kdesi inde, za mojím chrbtom, to sa muselo stať tajne, aby som o tom nevedel, a vedome, z tvojej strany vedome, lebo Margita bola vtedy ešte primladá, pričistá a prijednoduchá, aby ona začala prvá. Dobré. Vzal si si ju. Aj ona to chcela. Asi si sa jej väčšmi páčil ako ja, asi si jej väčšmi imponoval. Vybavil som si to s tebou po svojom, tak ako sa na chlapov svedčí. Čo si urobil s Fondom, ktorý sa tiež o ňu pokúšal, ktorý sa o ňu pokúšal vtedy, keď už bola tvojím vlastníctvom, tvojím večným, nemenným vlastníctvom? Prečo si nešiel za ním, ne-

pristavil ho večer v odľahlej ulici, nepritisol k múru a nepovedal mu: prac sa mi z cesty, lebo z teba narobím fašírku! Tak sa to predsa svedčalo na chlapov, tak sme si to spolu vyjasnili, keď sme si po prvý raz po tej bitke podali ruky. Po dlhé roky si Fondu štváľ, nenávidel, prenasledoval, ničil za to, že sa opovážil siahnuť na Margitu, že sa odvážil na to isté, čo si si ty osoboval ako svoje samozrejme právo. A prenasledoval a ničil si ho ešte dlho po tom, ako si od seba odkopol ju, príčinu svojej nenávisti k nemu. A ju si odkopol, lebo ti bola na ľarchu, prekážala ti, po toľkých rokoch spoločného života si sa zrazu za ňu musel hanbiť. Zaostala, pravda? Nevedela, alebo sa nechcela vžiť do nových pomerov, tebe primeraných nových pomerov. Nemala reprezentatívnu postavu ani reprezentatívne spôsoby. Bola jednoduchá a ostala taká dodnes. A vzal si jej syna. Nemal si na neho právo, ani podľa zákona nie, ale vzal si jej ho, lebo si ho chcel vlastniť, ako si chcel vlastniť každého, všetkých, všetko. Bol to predsa tvoj syn, tvoje dieťa, tvoja krv! Nositeľ tvojho nesmrteľného mena! Chcel si mu všetko zabezpečiť, aby dorástol tej cti. Čo si s ním porobil? Nebyť toho, že to je naozaj tvoj syn, tvoja krv, tvoja nátura, tak sa už nikdy nespamätá z tvojej starostlivosti. Odkopol si ho vtedy, keď ťa možno najväčšími potreboval. Ale dobre si urobil, bolo by o jedného priameho, hranaťého asfaltéra menej.

V istom čase páslí po tebe, hľadali ťa, na tvoju hlavu vypísali odmenu. Našli sa statoční ľudia, ktorí ťa skryli. Vedeli, čo robia, aj čo by ich to mohlo stáť, a predsa to urobili. A čo si urobil ty s nimi? Čo si porobil s Judkou, s doktorom Poloncom a s celou jeho rodinou? A čo si porobil s tvoujou plavou, horúcou, nesmrteľnou láskou, ktorá dnes prijíma tvoju smrť ako vykúpenie?

A čo si porobil sám so sebou, ty dravý, čierny orol? Čo ťa stiahlo z jasných výšin do sveta šedivosti a ničoty, ta, kde vrabce odbavujú svoje smiešne snemy? Závrat ťa chytil? Máliła sa ti výška, chcel si ju pozorovať zdola? Chcel si sa kochať v tom, kam až doletíš, a počúvať závistlivé čvirikanie tých, čo ta nedoletia? Či ťa pochytil čudný závrat, v ktorom sa ti zdalo, že hore je dolu a dolu je hore?

Alebo si sa bál? Čoho? Čoho si sa bál? Čierneho havrana Galoviča? Nepochopil si, že pri Galovičovi obstojí iba ten, kto sa

ho nebojí, kto ukáže, že sa ho nebojí, kto dokáže, že sa ho nebojí? Že je taký zákon: kto sa nebojí Galoviča, toho sa bojí Galovič?

Bál si sa. Bál si sa čoraz väčmi. Bál si sa Galoviča, a napokon si sa bál všetkého a všetkých. Alebo si sa bál tieňov? Spomienok na tých, ktorých si sám vyhnal, vykopal, zničil? Bál si sa už vtedy, keď si mi povedal, že v politike niet priateľstva? Na koho si pritom myslel? Na tých, čo ti stáli v ceste za kariérou, alebo už na seba? Alebo na to, že aj ty sa budeš raz osamotený obzerať napravo-naľavo, skade svištia nože, skade ti hrozí nebezpečenstvo, skaza? Myslel si si, že viac moci v rukách – väčšia istota? Preto si sústreďoval pre seba čoraz väčšiu moc, preto si neraz málo dôstojnými prostriedkami upevňoval dobyté postavenie!

Načo ti bola všetka tá moc, ktorú si získal? Ako ti chutila? V čom ti pomohla, čo ti vyriešila, kam ťa dovedla? Kedysi si býval zdravý, mocný, plný elánu. A šťastný. Zintenzívnilo sa tvoje šťastie? Priniesla ti moc ďalšie šťastie, alebo nahradila bývalé nejakým iným? Tuhším? Aké šťastie? Šťastie z lásky? Miloval si a milovali teba? Miloval si povedzme svoju ženu, tú plavú ženu? Možno. Iste. A ako dlho to medzi vami vydržalo? Opíjala ťa, aby si jej dal pokoj. A zamykala pred tebou dvere svojej spálne. Pohrdala tebou. Robila si z teba posmech. Alebo si bol šťastný pri svojich podenkových láskach pod kontrolou osobných strážcov, o ktorých si nevedel, čo, koho, prečo a pred kým vlastne strážia?

Alebo si bol šťastný z vykonaného diela? Z dobre vykonaného diela? To býva, mnohým to stačí, je to iste veľa. Ale kde je tvoje dielo, ty mŕtvy? Čo je tvojím dielom? Stál si na čele tejto krajiny a táto krajina za ten čas urobila veľký pokrok vo svojom vývoji. To nik nepopiera, to je viditeľné, počuteľné, hmatateľné. Ale čo z toho pokroku je tvoje? Nieкто iný, odvážnejší ako ty, uvážlivejší ako ty by bol to ohromné úsilie všetkých ľudí, ktoré tu bolo, dovedol ďalej. Ty si sa bál rozhodovať, ty si sa bál viesť. Mal si na mysli svoje postavenie: čo keby si urobil nejaký chybný krok, ktorý by mohol nieкто proti tebe využiť? Tento zástoj ťa priviedol až k nečinnosti, k prázdnomu fráčovaniu, ktoré nikto nebral vážne, ani tí, čo ti horlivo prikyvovali pri každom slove. Možno najmä

tí nie. Báł si sa chybiť, báł si sa riskovať. Kto sa bojí rizika, nedôjde nikam. Ani ty si nikam nedošiel napriek poctám, napriek postaveniu, napriek trom radom farebných stužiek na hrudi.

Aké ešte šťastie? Šťastie exhibicionistu, ukazujúceho sa pri každej vhodnej i menej vhodnej príležitosti na obdiv? Šťastie, či aspoň opojenie z potlesku? Nikdy si sa nad tým potleskom nezamyslel? Takisto tleskali tvojmu predchodcovi, takisto budú tleskať tvojmu nástupcovi. Spevák šlágrov, herec pred oponou, tí vedia, konkrétne vedia, za čo im tleskajú. Vedel si to niekedy ty? A čo si medzi dvoma potleskami robil? A ako ti bolo medzi dvoma potleskami?

Teda aké šťastie? Z lásky? Nie. Z diela? Nie.

Možno je také šťastie, čudné, ale pripúšťam, že môže byť také: šťastie z moci. Ukazovať, že si viac ako iní, že môžeš rozhodovať o ľudských osudoch, suverénne rozhodovať, ty sám, bez zodpovedania, bez skladania účtov, čo si s jedným, s dvoma, s mnohými ľuďmi porobil. Možno aj to je šťastie, niekoho vyzdvihnúť a potom ho zašliapnúť, niekoho zašliapnúť a potom vyzdvihnúť, niekoho vyzdvihnúť, iného zašliapnúť. Chuti to? Dáva to človeku uspokojenie? Ukája to jeho vášne, jeho pudy? Vríš sa na druhých za to, že sa ti čohosi nedostáva, že ti niečo chýba, vybiť si svoje komplexy na druhých, na tých, ktorí sa smejú, keď ty sa mračíš, ktorí sa mračia, keď sa ty smeješ?

Teda šťastie nie. Ale možno sláva? Sláva opija, sláva je silným omamovacím prostriedkom. Pre svoju slávu viedli vládari národy do boja, do víťazstva alebo do skazy, pre slávu, popularitu, publicitu sú ľudia schopní urobiť čokoľvek. Sláva je zárukou nesmrteľnosti a nesmrteľnosť je ešte vždy čímsi, čo mátoži v hlavách ľudí, ak sa cítia čímsi výnimočnými. Aká je tvoja sláva, ty mŕtvy? Mal si chodiť po tieto dni po uliciach, bol by si sa o nej dozvedel všetko. A tvoja nesmrteľnosť? Zostane zachovaná v mojom trezore. O desať rokov ňa už nespomenú ani v historickom kalendári. O desať rokov ešte možno, o jedenásť už nie. Stálo to všetko za to, takto potlačiť, zničiť, zradiť sám seba? Bývali časy, keď zástupy šli za tebou do ohňa. A predvčerom ti nemal ani kto oči zatlačiť.

Moc, ty mŕtvy, nie je ani dobrá ani zlá. Moc sa môže stať dobrom, moc sa môže stať zlom, záleží na tom, kto ju používa.

Ako s ňou vie zaobchádzať. Čím bola moc v твоjich rukách? Bola dobrom? Bola zlom? Či bola iba samoučelom? Hračkou, s ktorou si sa pohrával, v ktorej si sa kochal? Keby bola dobrom, mnohí by ňa dnes chválili a futovali by tvoj odchod. Keby bola bývala zlom, dnes by ňa mnohí preklínali a tešili by sa z tvojho neslávného konca. Ale nikto nefutuje tvoju smrť. Pár najbližších, aj tí ešte s trpkou príchuťou pochybností a mrchavých spomienok. A preklína ňa vôbec niekto? Nevyjadrujú sa v týchto dňoch aj tí, ktorým si osobne ublížil, že to ani nebola tvoja chyba? Vyše dvadsať rokov si štvál, ničil vzdelaného, slušného človeka. Prišiel si dnes vypiť na tvoju pamiatku a myslel to vážne. Nie smútok. Nie nenávisť. Ale neúčasť, ľahostajnosť, ty mŕtvy, ľahostajnosť ňa bude sprevádzať na tvojej zajtrajšej poslednej ceste do zabudnutia.

Boli aj iné pohreby, ty mŕtvy. Tiež štátne. Aj v poslednom čase. A ani jediné oko nebolo pri nich suché. A sú takí mŕtvi, aj tvojou zásluhou mŕtvi, ktorých si zatratil a ktorých mená si šepkajú zástupy. Už im, tým navždy prekliatym, vydedeným, vyhnaným, opľuvaným a zabudnutým stavajú pomníky a odhafujú pamätne tabule. A pomenovávajú po nich ulice, ty mŕtvy!

A tu leží ktosi na posteli, kto ňa poznal. Leží a nemôže spať. Prežíva za teba tvoju ľahkú, dlhú hodinu. Poznal ňa. Vie, kým si bol. Úporne a márne hľadá odpoveď na otázku: čo sa s tebou stalo? Zapafuje si už štvrtú cigaretu a ešte vefa cigariet si zapáli, kým príde na to, že na svoju otázku nenájde odpoveď. Pýta sa, či ňa je škoda, a sám si odpovedá: nie. Nikoho nie je škoda. Nikoho, kto si sám formoval svoj vlastný osud. Ty si mal možnosti formovať ho tak, ako si ho formoval. Ale mohol si aj inak. Ty si si zvolil svoju cestu. Krutú cestu. Možno najkrutejšiu. Cestu ohromného vypätia – do ničoty. A bdejúci má len jediná odpoveď, neuspokojivú: moc korumpuje.

Ako ti chutila všetka tá moc, čo si mal vo svojich rukách, ty mŕtvy?

Franka vytrhlo z úvah tiché zastenanie. Žena spí. Pavlína. Čosi sa jej sníva. Čosi ľahké, keď zastenala. Opatrne, aby ju nezobudil, pritiahol si jej hlavu k sebe. Opatrne, aby ju nezobudil, položil jej ruku na hrud'. Nespráva sa k nej tak, ako by sa patrilo. Ale má ju, Pavlína je jeho žena, je to, čo na tomto svete

má. Láska? Je to ešte láska? Zvykli si na seba. Možno niekedy, keď sú spolu, idú si vzájomne na nervy, ale keď je od nej ďaleko, neraz ho pochytil taká tuhá túžba, taká tuhá... Zvykli si na seba. Poznajú sa a nič si nepredstierajú. Je to ešte láska? Nie je to o čosi menej a súčasne o čosi viac? Ale – čo inšie je láska?

Čo má Frank? Mizerný reportérsky plat. Prácu, ktorá ho ne baví. Zábavu, rozptýlenie, s ktorým sa musí skrývať. A túto ženu. Mať niekoho, mať niekoho, kto je žena...

Prebudila sa. Nepovedala nič, ale Frank vedel, vycítil, že je hore, nemohol v tme vidieť jej oči, ale vycítil, že ich má otvorené. Dych sa jej stíšil, hrud' sa jej dvíhala inak. Čaká.

„Máš stále pekné kozliatka...“

„Och, Frank...“ vydýchla. Znelo to ako pozvanie do zázraku.

„Mám iba teba, Pavlínka...“

Prešla mu rukou po vlasoch. Vedela, čo jej tým hovorí, prečo to hovorí. To, čo je viac ako láska, je totiž mlčanie plné porozumenia...

- 18 -

Rozlúčka s mŕtvym sa začala presne o desiatej. V smútočnej hale sa zišlo päťdesiat pozvaných smútočných hostí. Vonku tisíce občanov lemovali ulice, ktorými pôjde smútočný sprievod. Frank, keď prechádzal ulicu, zbadal v zástupe Margitu. Nehlásil sa k nej, mohlo by jej to byť nepríjemné, zrejme chcela byť sama, stratená v množstve ľudí. Teda predsa prišla. Frank bol rád, že prišla, nie tak kvôli mŕtvemu ako kvôli nej. Nezmenila sa. Možno, keby nebol vtedy stretol tú plavú, mohlo byť všetko inak. Možno. Stretol ju totiž. Ľudia stáli, čakali, taký pohreb býva veľkolepým divadlom, ktoré si mnohí nedajú ujsť za nič na svete.

Na námestí trochu bokom stálo dvesto mladých ľudí v modrých košeliach, navlečených na hrubých svetloch. Ponesú sto vencov. Vencov je vyše sto. Je nimi obložený katafalk, ukladali ich za vavrínový hájik, zaplnili nimi chodby. V bočnej ulici čakalo dvadsať čiernych, čerstvo vyleštených limuzín. O čosi ďalej čestná rota vojska a čestná rota milície. Mŕtveho povezu na delovej lafete, ťahanej vojenským kamiónom s vojakmi v helmách. Na poslednú cestu mu bude vyhrávať vojenská hudba.

Frank poznal presný program. O desiatej zaznie časť z Dvořákovho Rekviev. Prejav bude len jeden. Prednesie ho Galovič. Potom rakvu potiahnutú štátnou zástavou odnesie šesť generálov na pleciach k lafete. Na čele sprievodu bude kráčať rota vojakov. Za nimi milícia. Potom generál s vankúšom, kde ponesie rady a vyznamenania. Za ním vence. Potom lafeta. Za truhlou pôjde vdova, podopieraná otcom zosnulého. Za vdovou pôjdu čelné osobnosti verejného a politického života. Potom šesťstup vyšších dôstojníkov a za ním ostatní oficiálni smútoční hostia. Ráta sa, že k sprievodu sa budú pridávať občania lemujujúci ulicu. Tak prejde sprievod dva kilometre, od smútočnej siene,

kde bol mŕtvy vystavený, k jeho bývalému sídlu, k rezidencii. Tam sa s ním rozlúči veľmi krátkym prejavom jeden z členov kabinetu. Frank sa nedozvedel, kto to bude. Fakt, že to tajili, môže naznačovať, že ním bude jeho dezignovaný – dezignovaný znamená samozrejme zvolený, hoci voľby sú určené na druhú hodinu popoludní – nástupca. Po rozlúčke preložia truhlu z lafety do pohrebného voza. Dvadsať čiernych limuzín ju odprevadí na hranice mesta. Ešte jeden krátky prejav a mŕtvy opustí mesto, v ktorom sídlil. Odvezú ho do krematória vo vzdialenom meste. Spreádzzať ho bude len vdova s jeho otcom. Tak si to želala. Po dlhých poradách jej vyhovel. Aj ďalšiemu jej želaniu vyhovel. V krematóriu nebude okrem zriadencov nijaké obecnstvo a nijaký program.

Tak to všetko prebehne. Frankova práca sa skončí v smútočnej sieni. Na ostatný priebeh rozlúčky určil vedúci fotooddelenia iných fotoreportérov.

Neviditeľná hudba na galérii dohrala. Chvíľu znelo len odkašľávanie prítomných. Potom pristúpil Galovič ku katafalku, na ktorom leží rakva už zahalená do zástavy. Galovič drží v ruke červené dosky so smútočným prejavom. Otvára ich. Rozhliada sa. Oslovuje vdovu a príbuzných. Oslovuje smútočných hostí. Galovič reční.

Galovič má len niekoľko šedín na sluchách. Jeho lebka je holá. Hranatá.

Aj jeho postava je hranatá.

Aj jeho tvár.

Aj jeho myšlienky sú hranaté. Aj jeho prednes. Galovič je stále rovnako hranatý.

Aj jeho prejav je hranatý. Galovič nevie dobre čítať. Zle prízvučuje, vety, napísané v spisovnom jazyku, mrzačí dialektom, dvíha hlas a klesá s ním na nesprávnych miestach, niektoré slová, najmä cudzie výrazy, komolí. Frank už dávno posmešne volá Galoviča súdruh Vitman. Najmenej desaťkrát ho počul vysloviť Vitmanská ľudová republika.

Galovičove prejavy sú stále rovnaké. Fádne, suché, frázoité. Zrejme mu ich už roky píše ten istý človek. Frank nevie kto, ale nijaký lúmen to nie je.

Galovič vždy mobilizuje. Aj tu bude mobilizovať.

Filmová kamera bzučí. Reflektory svietia naplno. Frank cvaká obrázok za obrázkom. Oko televíznej snímačky sa upiera na Galoviča. Galovič reční. Vdova, sediac na stoličke, skláňa hlavu. Jej závoj nie je natoľko priesvitný, aby bolo možno pozorovať jej výraz. Keď ju Galovič oslovil, trochu zdvihla hlavu. Frankovi sa zdalo, že zo vzdoru. Akoby chcela povedať: ty ma nemáš čo oslovovať. Ale možno myslí na to isté, na čo Frank.

Ten mŕtvy mal kedysi veľkú príležitosť. Galovičova pozícia bola vtedy silne otrasená. Verejná, i keď nevyslovená mienka bola silne proti nemu. Tí, čo sa ho báli, trochu zdvihli hlavy. Kolovali o ňom nevkusné anekdoty a nepekne klebety. Ľudia si povrávali, že nemôžu celú noc spať, ak nedal cez deň nikoho zatknúť. To bolo prehnané. Verejná mienka vždy preháňa, zveličuje. Ale tie reči boli ukazovateľom toho, čo si o Galovičovi myslia.

Vtedy ľudia čakali, že sa nájde niekto nebojazlivý, statočný, kto vyženie Galoviča z verejného života. Kto verejne odhalí jeho ťažké chyby. Mali pritom celkom konkrétnu predstavu, kto mal byť tým statočným. Ten mŕtvy. Len on sa mohol Galovičovi postaviť, len on sa s ním mohol vysporiadať. Bolo známe, že sa už dávno nenávidia. Pokladali ich za dvoch kohútov na jednom smetisku. Muselo raz medzi nimi dôjsť k prudkej zrážke, to cítili všetci. A vtedy bola príležitosť. Galovičovo postavenie bolo natoľko otrasené, že na recepciách sedával sám, každý od neho bočil. Zdalo sa len otázkou krátkeho času, kedy padne.

S napätím sa očakával prejav Veľkého muža. Ľudia si boli istí, že to bude posledný deň Galovičovej moci. Ale veľký muž mlčal. Báľ sa. A vtedy prehral všetko. Od tých čias už nikto od neho nič neočakával. Boli by mu za to všetko prepáčili, všetko odpustili, tí, čo ho poznali dávnejšie, medzi nimi aj Frank, by boli zajasali: predsa len je chlap, akým kedysi býval. Pravda, aj on sa navystrájal, ale kto by nebol vystrájal na jeho mieste? Odstránením Galoviča by bol dokázal, že sa staval za čosi nové, ešte len tušené, pre mnohých vytúžené čo raz, prv alebo neskoršie, musí prísť.

Mlčal. Neurobil nič. Báľ sa. Stratil zvyšky sympatií a rešpektu. Báľ sa Galoviča? Sotva, Galoviča sa v tom čase nebolo treba báť. Báľ sa iného. Báľ sa, že odhalením Galovičových chýb vyvolá reťazovú reakciu, že poruší rovnováhu sil vo vedení, že

pohýbe škatufami, a to pokladal za nebezpečné, ak sa raz začne, ktovie kde a pri kom sa skončí?

Neurobil nič. Nevyhnal z kľúčového mocenského kresla všetkými nenávideného muža, reprezentanta tvrdého kurzu. Tým mlčaním vyslovil ortiel sám nad sebou. Vhodná príležitosť sa pominula. Galovič si udržal, ba ešte upevnil postavenie. Poučil sa. Spoznal, že zárukou jeho postavenia je koncentrácia všetkej dostupnej moci. A on, na rozdiel od toho mŕtveho, vedel, čo je moc, vedel s ňou zaobchádzať. Veľký muž ešte nejaký čas reprezentoval. Galovič nikdy nereprezentoval, bol vždy skôr v pozadí. Ale vládol, popravde vládol on, Galovič.

Galovič reční:

„S hlbokou poctou...“ (Galovič sa zarazil, uvedomil si, že opäť skomolil napísané slovo, chvíľu sa rozhodoval, či sa opraviť či nie, a rozhodol sa pokračovať. To sa mu stávalo častejšie.) „... a smútkom skláňame sa nad telesnými pozostatkami nášho nezabudnuteľného súdruha, verného priateľa, milovaného syna, manžela, otca... veľkého štátnika a veľkého človeka...“

Frank sa obzrel, o kom a v mene koho to všetko hovorí. Otec mŕtveho bol úprimne dojatý. Vdova nie. Syn? Ten tu nebol. To pisateľ prejavu nemohol predvídať. A priatelia? Kde sú priatelia? Kto môže byť a zostať priateľom politika, ktorý vyhlasuje, že v politike niet priateľstva?

Možno z iných úst by tieto slová zneli ako nevyhnutná fráza. Ale tie slová vyslovil Galovič. Všetci vedia, čo sa medzi nimi odohralo. Galovič bol najnevhodnejším rečníkom nad touto truhlou, určil sa na to sám, a len zasvätenejší mohli vytušiť, prečo, Galovič ide na všetko, Galovič tým, že tu vystupuje ako prvý po zosnutí Veľkého muža, ukazuje, že je tu, že s ním treba rátať, že rozhodovať o ostatných bude on, nie oni o ňom. Galovič sa na svojej ceste nezastaví pred ničím, ani pred mŕtvolou.

Veľký štátnik? Veď Galovič vydal zákaz odtláčať jeho meno a fotografie v tlači, v televízii, v rozhlase, vo filmových týždenníkoch. Ale čo inšie má hovoriť v slávnostnom prejave? Azda to, aký ten mŕtvy v skutočnosti bol? Napokon, o mŕtveho vôbec nejde, ide o autoritu kresla, v ktorom sedel. O autoritu funkcie. Kreslo je mŕtve, nech žije kreslo! O kresle len dobré!

Galovič reční:

„Odišiel verný syn revolučnej robotníckej triedy... z nej vzišiel, za ňu sa bil, ju reprezentoval...“

Mal si byť v tej krčme, pomyslel si Frank, mal si tam byť vtedy, keď mňa namiesto neho nazvali chalani z „kocheraja“ vranou s pozlátenými nohami. Ale aj keby si v tej krčme náhodou bol a vypočul si, ako o tom mŕtvom zmýšľali, tvoj prejav by nemohol znieť inak.

„Skvelý organizátor a hrdina národnoslobodzovacieho, protifašistického boja... organizátor a inšpirátor našich skvelých budovateľských víťazstiev, ktorý do posledného výdychu verne slúžil veci ľudu...“

Do posledného dychu... sám Galovič najlepšie vie, ako to s tým posledným dychom bolo.

V posledných rokoch života podľahol Veľký muž módnej vášni, ktorá zachvátila mnohých funkcionárov. Stal sa vášnivým pofovnikom. Na tom by iste nebolo nič zlé. Pofovačka je druhom oddychu, je príležitosťou vypäť, ujsť od starostí a denného zhonu v zadymených kanceláriách do prírody, do hlbokých lesov, kam by sa štátnik, nebyť novej vášne, nikdy nedostal. Lenže pofovačka nemôže byť hlavnou a jedinou činnosťou štátnika. A on už sotva robil niečo inšie. Zrejme v pofovke hľadal únik z nudnej šedivosti svojho neveľmi vydareného života, vzrušenie, náhradu za mnohé, čo sa mu nedarilo, aj istotu, že je ešte stále chlapákom, zručným strelcom, akým býval v čase bojov. Pofovka sa mu stala jediným, možno posledným potešením. Keď ho to pochytalo, nechal úrad úradom, program programom, odchádzal čoraz častejšie, kam, nevedeli ani jeho najbližší spolupracovníci. Jeho neprítomnosť, pravda, nebola nijako citeľná. Na stole sa síce vršili kopy listín a dokumentov na podpis, ale to vždy počkalo.

Na jednej z pravidelných porád politického vedenia, ktorej predsedal Galovič, bolo kreslo pri ňom prázdne. Nie po prvý raz. Už si na to zvykli a mysleli si o tom svoje. Galovič po otvorení schôdzky prečítal list, v ktorom štátnik ospravedlňoval svoju neúčast' na zasadaní. Ani to nebolo nič neznáme. Nové bolo, že Galovič vzápätí vyhlásil poradu za prísne dôvernú. Všetci spoznali. Čosi sa stane...

„Stojím pred neprijemnou povinnosťou oboznámiť vás s istými

faktmi, ktoré sú v príkrom rozpore s tvrdeniami, obsiahnutými v tomto liste. Disciplína je zaväzujúca pre všetkých. Čím vyššie postavený súdruh, tým zodpovednejšie sa jej musí podriaďovať. Žiaľ, som nútený oboznámiť vás s neodkladnými štátnickými záležitosťami, o ktorých je v liste zmienka. Neodkladné štátnické záležitosti sú iste dostatočným ospravedlnením, ak sú naozaj neodkladné a štátnické. Ale o akých je tu v tomto liste reč? Pisateľ listu pred dvoma hodinami zastrelil srnu...“

Galovič si sadol a skúmavo sa pozrel každému z prítomných do očí. Nebol to pre nich ani pre Galoviča nijaký objav. Len chcel vedieť, či dozrela chvíľa k rozhodujúcemu kroku. Odhadol ju správne. Rozhorčenie a zdesenie nebolo len strojené. Srnu! Zastrelil srnu! Nie srnca, ale srnu! Srny chráni zákon, poľovať na ne je zakázané. A navyše v čase hájenia! To je predsa surové pytliačstvo, odsúdeniahodný čin! Aj oni sú poľovníci, a vášniví.

Galovič hrmel rozhorčením.

„Mám dôkazy, že to nie je prvý prípad vážneho porušenia funkcionárskej a občianskej disciplíny zo súdruhovej strany!“

Ostatní sa medzitým už spamätali z pobúrenia. Zaveľtrili. To nebola iba informácia? Bolo v tom čosi viac? Je tu tá chvíľa, ktorú už dlhšie očakávali, na ktorú mysleli s určitými obavami? Rozpriaha sa Galovič k rozhodujúcemu úderu, alebo sa ešte uspokojí s konštatovaním faktov?

Galovič má iste ešte čosi v zálohe. Zdalo sa mu, že správne odhadol situáciu. Odhlasujú. Odhlasujú jeho návrh na napomenutie nedisciplinovaného súdruha. Napomenutie, to znie celkom nevinne. Okolo drastickjšieho návrhu by iste vznikla dlhá polemika a ktovie, či by sa niektorí nepostavili proti. V tomto orgáne nemal Galovič ani zďaleka zabezpečenú potrebnú väčšinu.

Napomenutie odhlasovali. S úľavou. So začudovaním, že Galovič nešiel ďalej. Ale on išiel ďalej, bol to šikovný taktický ťah, ani nezbadali, že mu odhlasovali presne to, čo chcel, čo sám pokladal za rozhodujúci úder.

Na druhý deň priniesla tlačová kancelária dôvernú správu, že až do odvolania sa v nijakej forme nemá objavovať meno ani fotografia štátnika. Až do odvolania... to znamená, až do vyšetrenia a uzavretia celého prípadu. Vyšetrovať bude, pravda, Galovič. A on aj prípad uzavrie. Čo navrhne, odhlasujú, prijímú. Všetci

predsa hlasovali za napomenutie, svoje rozhodnutie už nemôžu zrušiť ani zmeniť.

To bol štátnikov koniec. Vtedy vlastne zomrel. Pred najhorším ho zachránila len zhubná choroba. Ani Galovič sa za takých okolností neodvážil ísť až do konca. Načo aj? Galovič, strážca mravov, nemal rád verejné aféry. Vrhali tieň na autoritu funkcionárov. Elegantnejšie bude vari oznámenie, že štátnik nemôže vykonávať povinnosti pre chorobu. Napokon ani k tomu nemuseľo dôjsť. Celý prípad uzavrela fyzická smrť.

Frank sa zle usmial, keď sa dozvedel, čo bolo príčinou tej čudnej informácie pre tlač, za ktorou nenasledovali nijaké ďalšie opatrenia. Ten mŕtvý – už dávno mal odísť z funkcie, na ktorú nestačil, ktorú nezvládol. Vďaka jemu narastali a množili sa stále väčšie chyby a škody. Nestihol im zabrániť, nemal potrebný rozhľad ani intelekt, ba ani vôľu nie, vyhýbal sa zodpovednosti, odmietal rozhodovať sám aj o bezvýznamných maličkostiach. Bolo dosť vážnych dôvodov, prečo mal už dávno opustiť kreslo.

Odišiel, lebo zastrelil srnu.

Franka to nijako neprekvapilo. Dôvod bol primeraný dôstojnosti, vážnosti, autorite toho mŕtveho.

A Galovič reční. Končí. Lúči sa so zosnulým slovom:

„Si živý a zostaneš navždy živý medzi nami...“

Vkus, takt, cit pre mieru neboli nikdy silnou stránkou Galovičovej osobnosti. Nie je to nijaká citlivka. Ani si možno neuvedomuje, akú trápnu komédiu tu hrá v roli rečníka nad mŕtvym. Ktože sa mal s ním rozlúčiť? Nieкто podradnejší? To by vrhlo zlé svetlo na celý vážny akt.

Až vtedy, až v tej chvíli, keď Galovič končil svoj prejav, prišlo Frankovi za mŕtvym ľúto. Kadečo mu, pravda, možno vyčítať. Prehadjákal dôveru verejnosti, a to nielen dôveru v neho samotného, ale aj v spoločenský systém, ktorý reprezentoval, aj v hnutie, v ktorom vyrástol. Sklamal nádeje, aké do neho vkladali. A Frank vie viac ako mnohí iní, Frank o ňom vie takmer všetko. Dopustil sa nejednej hanebnosti, neraz zneužil moc, ktorá mu nepatrila, zapríčinil nejedno ľudské nešťastie. Ale to všetko predsa len akosi bolo cítiť človekom. Jeho pohnútky, jeho motívy, jeho kroky neboli vždy dôstojné, ale vyplývali z ľudských, i keď nie čistých a správnych pohnútok. Bol to predsa len človek. Chybu-

júci. Možno aj biedny a nešťastný človek. Frank nenachádzal pre neho ospravedlnenie. Len sa snažil vysvetliť si, pochopiť. Poznal ho aj inak a iného.

Galovič nebol chybujúci. Galovič sa za celý čas svojho úradu nedopustil nijakej chyby. Galovič bol monštrum, monštrum s absolútnou morálkou. Bez slabostí. Bez vášní. Možno bez túžob. Tvrdilo sa o ňom, že z nejakej príčiny nemôže spávať? Galovič spal vždy dobre, tvrdo, tuho, fahol si, zavrel oči a spal. Svedomie, a on by sa dôrazne ohradil proti tomu slovu, mal vždy čisté. A nech to znie akokoľvek čudne, nikdy neurobil nijaký krok motivovaný osobnými záujmami. Nemal nijaké osobné záujmy. Jeho zákonom, jeho – ak sa to dá tak nazvať – vášňou, jeho čťou bola povinnosť. Nevedel, čo je radosť, nevedel, čo je žiaľ.

Ten mŕtvy sa po celé roky snažil sústrediť vo svojich rukách absolútnu moc. Vždy tu bol niekto, kto mu prekážal, na koho mal prečo žiarliť, koho sa obával. Galovič nemal podobné túžby. Ak sa naostatok všetka moc v krajine skoncentrovala v jeho kancelárii, nestalo sa tak preto, že by si to bol osobne ktovieako želal. Galovičovi nebola moc cieľom, ale prostriedkom. Netúžil po nej a nikdy ju nezneužíval na osobný prospech, prípadne v záujme osobnej prestíže. Prišla sama. Nevdojak, bez jeho osobného pričinenia. Galovič bol ideálne usposobený na to, aby si ju udržal v čase vžitého systému nedôvery každého voči každému a všetkých voči všetkým. A nech boli jeho zákroky akékoľvek tvrdé, ba až strašné, nikdy sa vedome nedopustil nijakej osobnej hanebnosti. Konal podľa zákona. Podľa predpisov, vyhlášok, nariadení. Podľa vtedy platného práva. Vždy vykonával len svoju povinnosť, ostatné ho nezaujímalo.

Ten mŕtvy ho nenávidel. Pudovo, vášnivo, bytostne. A bezmocne. Frank zažil ešte tam v kraji nejeden jeho výbuch zlosti, nejeden pocit zúfalstva nad Galovičom. Báł sa ho. Keď ho vymenovali za šéfa kabinetu, neskrývane triumfoval, pokladal ten deň za svoj deň, za deň víťazstva nad Galovičom. Zdalo sa mu, že sa dostal od neho aj z dosahu jeho právomoci. Ale krátko nato zaujal Galovič svoje terajšie miesto. A ten mŕtvy sa zase bál.

Galovič sa nebál. Nikoho, ničoho. A k mŕtvemu sotva kedy pocítil osobnú nenávisť. Galovič nenávidel triedne, jediná dôstojná nenávisť, ktorú uznával, bola nenávisť triedna. Ale bol povolá-

ný strážiť mravy krajiny, tak ich strážil, vždy, všade. U každého. Pozorne sústreďoval hlásenia o činoch a výčinoch šéfa kabinetu. Niekedy sa môžu zísť. Tak sústreďoval informácie aj o iných, aj o tých, proti ktorým nikdy nenájde dôvod zakročiť. Galovič mal vedieť všetko, musel vedieť všetko, teda vedel. Všetko.

Štátnik potreboval veľký dom, vefa lesku, vefa lichôtok. Mal rád spoločenskú pretváрку, rád sa ukazoval na verejnosti, ženu, ktorú časom znenávidel, brával so sebou, bola reprezentatívna, aspoň navonok bola viditeľným dôkazom jeho úspechu.

Galovič býval v trojizbovom byte. Odmietol vilu. Verejne vystupoval len nerád. V spoločnosti sa vždy cítil nesvoj. Nevedel sa správať, nevedel jesť, vždy mal zle uviazanú kravatu. Nikam nechodil so ženou, keď už musel na recepciu či na nejakú slávnosť, vždy šiel sám. Ba v istom období presadil uznesenie, že pri slávnostných, oficiálnych príležitostiach si funkcionári nesmú brať manželky so sebou.

Recepcie vtedy vyzerali ako zjazdy homosexuálov.

Galovič mal tučnú, neforemnú, veľmi bystrú ženu. Len málo kto ju osobne poznal, Frank ju za celý čas svojej činnosti videl ledva päť ráz. Nikoho nezaujímala. Galovičovi ani akosi nepristalo mať či nemať ženu, jeho osobný život bol neznámy, nedôležitý, nezaujímavý.

Pritom to bol mohutný, zdravý, iste aj sexuálne mocný muž. Nikdy sa nešepkalo, že by mal milenku, to bolo pre každého priam nepredstaviteľné. Aj pre neho. Chodíť za ženskými bolo v rozpore s princípmi, ktoré strážil. Slabosť. Nerest. A čo horšie, nebezpečenstvo vyzradenia tajomstiev. Ak niekedy, možné to je, predsa len zatúžil po nejakej žene, ak sa mu aj zapáčila, nikdy to nijakým spôsobom nedal najavo. Potlačil v sebe hanebnú slabosť. Prekonaním, potlačením pudov sa predsa kalí oceľová osobnosť revolucionára. Slabosť u revolucionára je vždy prvým príznakom jeho skazy. Na jej konci striehne zrada.

Bolo možné, že sa nejaká žena zaujímala o neho? Bolo to možné, ženy sú všelijaké, po všeličom túžia, prečo by nemala niektorá zatúžiť podrobiť si, pokoriť, oslabiť mocného muža? Chodievali za ním, a mnohé pekné, prosíť za svojich zavretých, odsúdených manželov. Pri niektorej by bolo možno stačilo ukázať rukou na pomyselnú posteň. Iste sa Galovičovi v tomto sme-

re dostalo zrozumiteľných náznakov, ba aj priamych ponúk. Ale Galovič bol žula. Tvrdá žula. Bojoval za šťastie ľudstva, za nový, krásny svet, za žulový svet morálky.

Tupý? Vôbec nie tupý. Poznal ľudské slabosti a vedel ich vo svojej činnosti využiť. Odmietal alkohol bola pre neho samozrej- má revolučná povinnosť. Tam, kde sa tomu nedalo vyhnúť, pri oficiálnych prípitkoch, dávali Galovičovi do pohára vodu zafarbenú podľa druhu vína.

Do úradu a z úradu chodieval pešo. Na dovolenku, ak vôbec niekam šiel, cestoval druhou triedou. Za vlastné. Veľmi starostli- vo sledoval, ktorý z funkcionárov používa služobné auto na súk- romné cesty.

Niekedy sa to môže zísť.

Bol vždy v službe, plnil si povinnosti. S málokým sa pristavil. V spoločnosti stával osamotený, v strehu. Nikdy nemal priateľa. Priateľstvo pokladal za zahanbujúcu sentimentálnu príťaž a ne- dôstojný záväzok.

V tej osamotenosti bola jeho obávaná sila. Vedelo sa o ňom, že je nepodplatiteľný, bdely a tvrdý. Nič viac o ňom nikto nevedel.

Galovič nikdy nepochyboval o správnosti svojich činov. Ani o nich nerozmýšľal. Podľa neho pochybnosť, hoci nevyslovená, bola rodnou sestrou zrady. Nikdy neváhal tvrdo, nekompromis- ne, do dôsledkov vykonať všetko, čo pokladal za záujem spoloč- nosti.

Fanatik? Nie. Fanatici sú vášniví, impulzívni, neraz nevyspy- tateľní. Galovič bol stroj na drvenie ľudí. Muž s absolútnou, žulovou morálkou. Bez kazu, bez chyby. Galovič sa nikdy nevy- vyšoval nad iných, nenahováral si, že je výnimočný. A predsa bol súhrn jeho cností výnimkou. Galovič bol výnimočný muž.

Muž? Človek?

Neurobil z Galoviča obávané monštrum, pred ktorým sa každý triasol, práve zabsolutizovaný súhrn samých cností? Galovič stotožnil svoju absolútnu morálku s princípmi a kritériami verej- nej morálky. Kto sa proti nim čímkoľvek prehrešil, stal sa nehod- ným svojho postavenia. Dnes si vypije, zajtra zradí.

Súcit? Zhovievavosť? Zrada. Revolúcia si nemôže dovoliť taký luxus. Na zhovievavosť voči chybám a pokleskom hynuli režimy, štáty, systémy. Galovič by bol mohol rešpektovať len niekoho

„ešte lepšieho“, ako bol sám. Horším od neho beda. Pritom Galovič nerozoznával tieň. Dobré je dobré, zlé je zlé, medzitým nie je nič, len pokryteckí intelektuáli, tí mäkkýši s nevyvinutými svalmi sa pokúšajú nahovoriť svetu čosi o zložitosti ľudského vývoja. On, Galovič, im na to nenaletí. Humánne je, čo je pokro- kové, a pokrokové je, čo je revolučné. Nikdy sa nikto neopovážil opýtať Galoviča, čo pod slovom revolučné vidí. Asi by ho tou otázkou priviedli do veľkého pomykova. Ale nie, neprivedli, od- povedal by jasnou frázou.

Tak Galovič pod kepienkou stráženia čistoty revolúcie ničil, hobľoval, valcoval ľudí. Už len podozrenie voči niekomu, čo aké absurdné, bolo pre Galoviča dôkazom. Zvyšok je už vec vyšetro- vacieho aparátu. Ten je tu na to, aby podozrivého usvedčil. Odhaliť. Usvedčiť. Zneškodniť! Galovič mal veľmi úzky slovník.

Ako mohol toľké roky existovať na čele mocenského aparátu? Nevedeli o ňom, aký je? Práveže vedeli, práve preto mohol existovať. Ten mŕtvy mal kedysi povest' nebojazlivého chlapa. Ale už vtedy sa Galoviča bál. Navonok to vyzeralo, že v krajine vládnu dvaja silní muži, že sa spolu bijú dvaja kohúti. Len jeden z nich bol naozaj silný, len jeden bol kohút. Možno Galovič cítil, že ho potrebuje. Že je tu aspoň zdanlivá rovnováha síl. Možno sa navzájom dopĺňali? Možno existencia jedného bola podmienkou aj zárukou existencie druhého? Galovič neváhal zničiť svojho protivníka, keď mal na to naporúdzi prostriedky. Nie zo strachu ani zo závidi, z principiálnych dôvodov. Zničil ho. Dosiahol tým vrchol svojej osobnej moci. Ale nezničil tým aj sám seba? Exponované miesta nebadane zaberajú mladí, starou ne- dôverou a predsudkami nezaťaženi ľudia. Je ich čoraz viac. Galovičovi unikajú spod rúk, nechcú hrať jeho hru, nechcú sa vtesnať do jeho koľají. Tí starí boli poslušní, vyjadrovali sa v symboloch, takmer každý z nich mal akúsi minulosť a uvedo- moval si, že Galovič o nej vie. O tých nových nevedel nič. Galovič nikdy nemal priateľa, nepotreboval ho, a teraz ostal sám. Sám, posledný zo starej silnej gardy. Urobil chybu, že odstránil štátnika, pohýbal tak stojacimi vodami, v jeho vlastnej, ním vybudovanej mašinérii poslušnosti kadečo škripe, sú tu ľu- dia, čo nechcú a nebudú tancovať podľa jeho nôty, čosi nezná- me, nepostihnuteľné tu za posledné roky vyrástlo, Galovičove

osvedčené spôsoby na tom zlyhávajú, sú tu ľudia, ktorí nechcú prijať pravidlá jeho hry, sú nedisciplinovaní sopliaci, ktorí nerešpektujú zákonitosti revolúcie, tie zákonitosti, ktoré na zákonitosti povýšil Galovič, a opovažujú sa konať podľa vlastného uváženia. Vlastné uváženie? To je podľa Galoviča zrada. A sú ešte iní, ktorí si z neho robia neskrývaný posmech. To tu nikdy nebolo! To je nové, znepokojujúce! Keď Galovič myslí na tieto rozkladné úkazy, bojí sa o revolúciu.

Ešte je mocný! Nikdy nebol taký mocný! A teraz má v rukách všetku faktickú moc aj príslušný aparát, ktorý ju stráži a uplatňuje. Ale sám cíti, že je koniec. S tým mŕtvym odchádza celá jedna éra. Galovič je jej pozostatkom. Bude už len prekážať. Prekáža už dlho, ale nie všetci to pripisovali jemu, hromozvodom verejnej mienky bol ten mŕtvy, nie on. Odteraz ním bude on. On, a sám. Bol ako výr. Lovil v tmách. Teraz sa nechtiac zrazu nájde na výslni. Všetky vtáky sa na neho vrhnú. Udobú ho. Vrabce, sýkorky, drozdy, lastovičky sa na neho vrhnú s bojovým škrekom. Bol pánom tmy. Na svetle bude bezbranný a smiešny... jedného dňa mu niekto bezočivo povie: my dobre vieme, proti čomu si. Ale mal by si sa pokúsiť vysvetliť, či si aj za niečo? A frázy o revolučnej bdelosti ho neuspokoja...

Frank si Galoviča vyfotografoval. Ako reční nad truhlou mŕtveho, ktorého zničil. Čudná hlava, taká hranatá, čudne formovaná, oči poloprivreté, oceťové, sivé. Frank sa na tento obrázok tešil. Bude posledným, poslednou stránkou fotografickej kroniky jedného života, jednej smrti.

Galovič dokončil prejav, obrátil sa, išiel k vdove a podal jej ruku. Všetci prítomní prešli okolo nej a podali jej ruku. Aj Frank, hoci sa nepatrí, aby fotograf v službe kondoloval. Fotograf nie je človek, to je vec, šošovka aparátu. Keď držal vdovinu ruku, pošepala mu: „Už aby sa to skončilo...“

Skončilo sa to. Neviditeľná hudba na galérii začala hrať smútočný pochod revolucionárov. Šesť generálov vzalo na pleciah rakvu. Smútočným krokom vychádzali von.

Frank nešiel za nimi. Jeho služba sa skončila, čo sa bude robiť vonku, to je už záležitosť kolegov, ktorí tam striehnu. Dvaja chlapi zavreli ťažké bronzové dvere. Ako na povel sa z chodieb vynorili chlapi v montérkach. Zhasli falošné grécke ohne, zhasol

veľký krištáľový luster. Tí chlapi sa vedeli obracať. Ich vedúci kričal na dvoch, čo snímali čierny záves:

„Pozor na ten zamat, aby sa nepoškodil...“

Franka si nikto nevšimol. Keď vynášali posledné zvyšky smútočnej výzdoby, drevené kozy, na ktorých stál katafalk, pozrel sa Frank na hodinky. Trvalo im to necelú polhodinu. Ešte filmári zvinú gumový kábel a hala bude zase obyčajnou halou. Obyčajnou nie. Musia ju ešte slávnostne vyzdobiť. Popoludni tu uvedú do úradu nového šéfa kabinetu. Všetko sa musí blyšťať!

Na ulici Frank stretol Margitu. Niesla tašku s nákupom. Ne-prezradil jej, že ju videl. Prezradila sa sama.

„Ten sviniar. Že sa nehanbí...“

Mohla tým myslieť len Galoviča. Jeho prejav.

„Vlastne sa ani tak veľa nezmenilo,“ pomyslel si Frank. „Ktosi zomrel, ale Margita je stále taká, ako bývala. Taká istá...“